

Adrian JICU

Patimile după Vosganian

pagina 3

Daniel-Ștefan POCOVCU

Aprozarul de cărți

pagina 11

Carmen MIHALACHE

Refresh pentru memorie

pagina 12

Gheorghe IORGA

Arthur Rimbaud. Fețele mitului

pagina 18

• sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar •

• **Oana SAVIN** – Nicu Enea, cetățean de onoare post-mortem al comunei Măgurești (p. 2) • **Tiberiu IONESCU** – O contribuție de excepție la cunoașterea și răspândirea operei eminesciene peste hotare (p. 4) • **Ioan DĂNILĂ** – Româna, dincolo de România (p. 5) • **Iulian BUCUR** – Sunt atât de străine (p. 6) • **Marius MANTA** – Leo Butnaru, oglindind energii (cândva) părăsite (p. 7) • **Adrian JICU** – Forugh Farrokhzad – *Casa este neagră* (p. 8) • Poezii de **Mariana ZAVATI-GARDNER** (p. 8) și **Dumitru ICHIM** (p. 9) • **Elena CIOBANU** – Grațioasa regină (p. 9) • **Constantin GHERASIM** – Scrierile unui căutător de soluții (p. 10) • **Dan PERȘA** – Amaryllis (p. 10) • **Cristina-Casandra PAȘCANU** – Suzănica Tănase – *Oameni fără piele* (p. 11) • **Tincuța HORONCEANU-BERNEVIC** – Clipa de magie (p. 12) • **Carmen MIHALACHE** – Alegeri dificile, confuzie generală (p. 13) • **Liviu FRANGA** – Nevoia de teatru (p. 14) • **Mircea MOȚ** – Diabolicul joc al cuvintelor (p. 14) • **Dan PERȘA** – Cazul Zapata. Umbra cartierului cu fântână (p. 15) • **Violeta SAVU** – Prietena ultimului dragon de apă (p. 16) • **Rodica LĂZĂRESCU** – Pentru mămică, tătică și chiar bunici! (p. 16) • **Alina PISTOL** – Pământ miraculos (p. 19) • **Cornel-Simion GALBEN** – Personalități băcăuane: **Elena Solomon** (p. 19) • **Vasile SPIRIDON** – Puterea autosugestiei (p. 20) • **Violeta SAVU** – Patru dimensiuni ale sculpturii (p. 21) • **Leo BUTNARU** – Fiece zi cu minunea ei (p. 21) • **Ion FERCU** – Prejudecățile: infern și provocare eternă (p. 22) • **Ionel SAVITESCU** – Istoria Rusiei sub Petru cel Mare (p. 23) •

Fragmentarium

DREPTUL GENERAL. • Citim întâmplător un interviu cu actrița Maria Ploae, mămică (în 1986) a lui Niculae, de doi ani. Cristina Bălțeanu o întreabă în final ce-și dorește pentru viitorul apropiat. „Ceea ce-și doresc toate mamele acestei lumi: sănătate și să fie pace” (Almanahul *Femeia*, p. 57). • În aceeași cheie: „Purificăm cerul cu dragoste/ Ca porumbeii să poată zbura liber” (Cai Qing, China, mai 2022).

(NE)OSTOITUL DOR. Constantin Chiriac, directorul Teatrului Național „Radu Stanca”, a primit titlul de doctor honoris causa al Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu. Gheorghe Stanciu, primarul comunei natale a actorului – Prisacani (Iași) –, i-a dăruit cu acest prilej o casetă cu țărăna din solul de acasă.

AFINITĂȚI ROMANICE. Ioan Măric și brazilianul Beto Nascimento au fost declarați „Ambasadori internaționali ai picturii naive”.

ALTE RECUNOAȘTERI. Liliana Răcățiu a primit Medalia de Aur la Euroinvent Book Salon, pentru volumul „Lada de zestre”, iar Mădălina Burlacu și Costel Cășuneanu, de la Baza 95 Aeriană Bacău, au ocupat locul I (secțiunea „Presă, film și literatură”), respectiv locul al III-lea (secțiunea „Soldatul universal”) la competiția militară „Omul anului 2021”. Mădălina, absolventă de Filologie băcăuană, se remarcase mai întâi în publicistica studențească.

UN CRITERIU NEVĂZUT. Acuratețea lingvistică a textelor din „Ateneu” a contat, nu în cele din urmă, la acordarea recentă a distincției de către Revista „Convorbiri literare”. Corectura e asigurată de Violeta Savu și Ioan Dănilă.

IUNIE, LA BJ. O consistentă mapă tematică poate fi consultată la secția Periodice: „După 50 de ani. 1972 în presa locală și cea națională”.

ETICHETĂ ONORANTĂ. Istoricul literar Nicolae Scurtu găsește că lucrarea „Știință și destin – Gheorghe Pascu” (*Egal*, 2015) este „o excelență monografică”, scrisă „cu rigoare și pasiune” (*Convorbiri literare*, mai 2022, p. 58).

FINALITATE ESTETICĂ. „Arta nu e o problemă de weekend, de loisir, ci o formă fundamentală de cunoaștere” (Pavel Șușară, conferință despre Constantin Brâncuși).

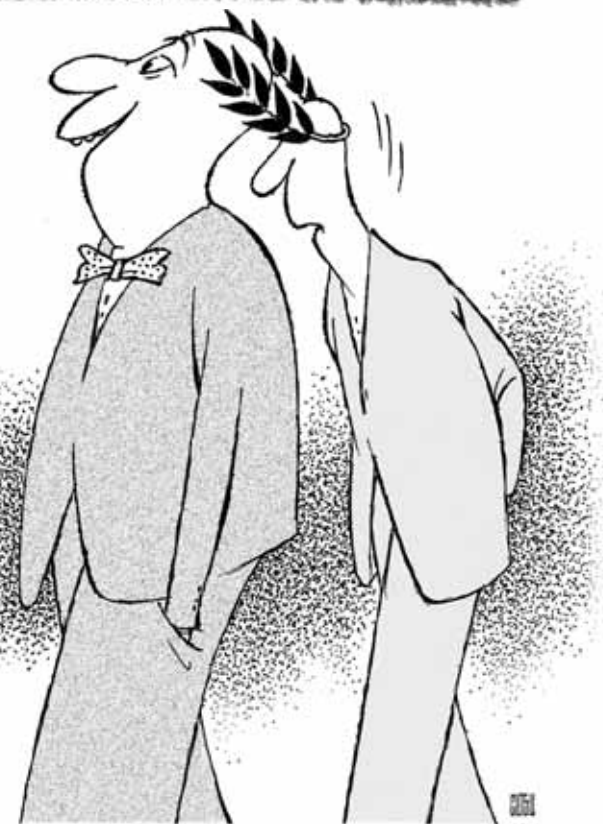
DOAR TITLUL. Ion Hangiu, factotum al Societății de Științe Filologice din România (cam ceea ce este acum Mircea Frânculescu), a debutat cu o carte (1959) despre istoricul tipografiilor: „De la tiparnița lui Macarie, la Combinatul Poligrafic Casa Scânteii”, topită de autorități imediat după tipărirea (Ilie Rad, în *Flacăra lui Adrian Păunescu*, 10 iun. a.c.).

MELANCOLIE, MELANCOLIE. Daniela Sitar-Tăut reproduce o glumă frecventă în mediul scriitoricesc după 22 mai 1957: menirea Agathe Grigorescu a fost să sporească tristețea și așa întristatului George Bacovia. De fapt, conchide jurnalista, soția poetului a fost „o martiră și una dintre românele cele mai merituose din istoria culturii autohtone” (*Nord literar*, mai 2022).

AD MULTOS ANNOS! Pentru publicistul Pompiliu Comșa (70) **IN MEMORIAM.** Anghel Năstase, inspector școlar pentru minorități, director de școală, virtuoz instrumentist; Valeriu Râpeanu, prețuitor al scrisului lui Ion Luca; Nicolae-Dan Frunteletă (despre poezia lui au scris în „Ateneu” Radu Cârneli, Cristian Livescu ș.a.); profesoara de limba latină Alecsandrina Căpitanu

AI. IOANID

d'ale lui Ciosu

Nicu Enea, cetățean de onoare post-mortem al comunei Măgurești

Anul acesta, pe 28 mai, s-au împlinit 125 de ani de la nașterea pictorului Nicu Enea. Autoritățile din comuna Măgurești, împreună cu personalități culturale și politice din județul Bacău, au organizat pe 3 iunie, în satul Valea Arinilor, cea de-a treia ediție a manifestării Ziua „Nicu Enea”. Cu acest prilej a fost inaugurată „Galeria de artă”, iar publicul participant a putut admira aici lucrări ale artistului, din colecția personală a lui Octav Olaru.

Într-un spațiu oarecum neobișnuit, la subsolul unei construcții-anexe, a fost vernisată și expoziția de caricatură „VEMania”, a artistului Victor Eugen Mihai VEM, intitulată „Expoziția din beci”. Elevi ai Colegiului de Artă „George Apostu” au susținut un recital muzical, stârnind ropote de aplauze.

Colecționarul Octav Olaru și muzeografa Carmen Istrate-Murariu au fost înnoșiți cu titlul de *Cetățean de onoare al comunei Măgurești*. Un moment încărcat de emoție a fost cel al

acordării titlului de *Cetățean de onoare post-mortem al comunei Măgurești* artistului Nicu Enea.

Despre opera și viața lui Nicu Enea au vorbit coordonatorul manifestării, primarul comunei Măgurești, Ionică Cădă, artistul vizual Dionis Pușcuță (director al Complexului Muzeal „Iulian Antonescu”), pictorul Constantin Parascan, muzeografa Carmen Istrate-Murariu, criticul de artă Iulian Bucur, scriitorii Viorel Savin și Sebastian Șufariu, colecționarul de artă Octav Olaru. Au fost prezenți preoți, profesori, politicieni, rude ale artistului ș.a. Moderator a fost scriitorul Viorel Savin, autorul volumului „Pictorul Nicu Enea. Viața alcătuită din scrisori, articole și poze”.

A fost un eveniment de excepție, care a îmbrăcat ziua, pe organizatori și pe toți participanții într-o lumină specială, de sărbătoare.

Oana SAVIN

Breviar băcăuan

Restabilirea Bacăului istoric

Despre comunitatea armeană din Bacău scrie, printre alții, Paul Grigoriu („Anatomia unei străzi”, 1992), care actualizează o lume și un spațiu memorabile. Pe 3 iunie 2022, s-a consemnat una dintre cele mai importante fapte culturale menite a repune adevărul în cadrele sale firești: inaugurarea monumentului Hacikar („cruce de piatră”), pe locul fostei Biserici Armenești și al Cimitirului Armenesc, mai precis în zona străzilor Șoimului și Ioniță Sandu Sturdza. Inedită monografie a așezământului bisericesc dispărut după 4 martie 1977 este cartea „O bijuterie pierdută”, de Mihai Ceucă, lansată cu acest prilej.

„Hei, viață...”

Este titlul cărții ale cărei file s-au scris de-a lungul unei cariere didactice de câteva decenii a învățătorului Gheorghe Crihan. La 94 de ani împliniți, autorul s-a prezentat în fața consătenilor din Berești-Bistrița vivace, cu proiecte grabnice și ambițioase, între care reactualizarea conceptului de „cabinet didactic pentru ciclul primar”. Cartea este un documentar de interes pentru

toate cadrele didactice, dar și o imagine a Bacăului cultural din secolul trecut. Dirigitor al unor instituții de profil, Gh. Crihan a stimulat cunoașterea de către elevi a tradițiilor spirituale din zonele în care trăiau aceștia. Au spus-o foștii săi elevi prezenți la Școala Gimnazială „Vasile Borcea”, azi cadre didactice, ziariști, ingineri etc. Violeta Candet, directoarea Școlii, a găsit în filele cărții materialul necesar unui opțional de cunoaștere a spiritua- lității locale.

„Nedeia de la Pădurăreni”

Ediția post-COVID-19 a mult așteptatei manifestări de la Solonț a avut cu certitudine „un suflu nou, dat de absența evenimentului în ultimii doi ani” (Florin Zăncescu, managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău). Au evoluat pe scena refăcută prin osârdia preotului Ionel Cernat grupurile folclorice din Poduri („Păunașii”), Faraoni („Ecol din Vale”), Săucești („Hora Siretului”), Brusturoasa („Dor străbun”), Mănăstirea-Cașin („Mugurașii”), Filipești („Roua Precistei”), Bacău („Vatra satului”), Solonț („Florile din Cucuiești”). Acesta

din urmă a fost organizatorul principal, în colaborare cu Arhiepiscopia Romanului și Bacăului, C.J.C.P.C.T., Primăria Solonț și școlile din comună.

Valeriu Bogdăneț, nonagenar

Profesorul devotat (mărturie stau foștii olimpici naționali la limba și literatura rusă), publicistul (cu prezențe în presa pedagogică și cea culturală), artistul fotograf (un adevărat poet al eternității clipelor), născut la 26 iunie 1932 în fosta regiune Soroca, din Basarabia, a înregistrat borna 90 într-o viață de invidiat. Dascălul cărturar a știut să-și facă prieteni de cea mai înaltă factură spirituală (Nicolae Labiș îl considera un posibil frate al său) și să fie în permanență un om al evenimentului cultural. Revista „Ateneu” îi este recunoscătoare pentru fotografiile pe care i le-a pus la dispoziție în ultima jumătate de veac. Ediția jubiliară din iulie-august 2014 este agrementată cu imagini aparținând lui Valeriu Bogdăneț. Mulțumiri repetate și urarea de viață lungă, de la ateneiști și de la cititorii!

Ioan DĂNILĂ

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Adrian JICU, Ioan DĂNILĂ (redactor asociat), Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU, Ștefan RADU (secretar general de redacție)

• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

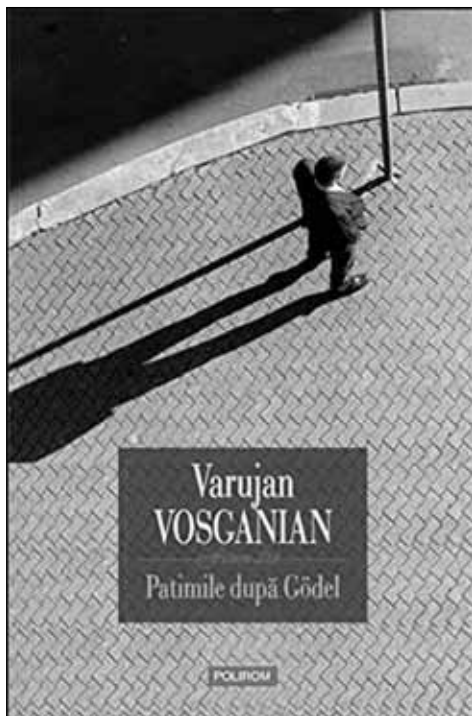
• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

Sub un titlu provocator, ce trimite nu doar la celebra ecranizare a lui Mel Gibson, *Patimile lui Isus*, ci și la versurile lui Ovidiu Genaru (*Patimile după Bacovia*), romanul lui Varujan Vosganian *Patimile după Gödel* (Iași, Ed. „Polirom”, 2020) este una dintre cărțile reprezentative scrise în perioada (post)pandemică.

Pretextul romanului îl constituie povestea lui Ciprian Poenaru, zis Cip, IT-ist și creator de jocuri online, un ins special, înzestrat de la naștere cu puterea de a vedea. De a vedea, în culori, aura oamenilor și de a citi în profunzime, dincolo de contururile lucrurilor. Născut din gemeni, el dă semne de genialitate încă din adolescență, când face parte din lotul național de matematică. E un ales, care va fi contactat de servicii, care îi propun să se ocupe cu analiza profilului psihologic al unor ținte indicate, după ce lucrarea lui de disertație, despre efectele internetului asupra individului, stărnește admirația celor care o citesc. I se va cere nu doar asta, ci și să construiască o armată de cyborgi, care urmează a fi folosiți ca instrument de manipulare, fiindcă, așa cum îi explică amicul Danny, propaganda nu se mai poate face rudimentar, ca pe vremuri, ci e nevoie de mijloace tot mai rafinate, în acord cu evoluția tehnologiei.

Din acest punct, romanul se dezvoltă într-o narațiune cu ramificații multiple, care se întrepătrund. Un prim palier vizează trimerite istorice, prin nea Arvinte, cel care l-a ajutat pe Cip să se stabilească în București. Acest Arvinte este martorul unei scene teribile din decembrie 1989, când un grup de tineri revoluționari, aciuți în scara blocului pe care o veghea, au fost sălțați de Securitate și uciși cu brutalitate, singura mărturie fiind hainele și bocancii pe care nu i-a mai revendicat nimeni și pe care bătrânul i-a păstrat cu grijă. El e un fel de Cerber, care leagă două lumi: cea pre-decembristă și cea post-decembristă. La fel de relevantă este existența ofițerului Metzler, tortionarul chinuit de remușcări, pe care Cip îl va găsi, cu greu, în măruntaiele internetului, o arhivă imbatibilă, chiar și în cazul unui ins care a făcut tot posibilul să-și ascundă urmele și să-și acopere trecutul marcat de crime.

Pe un alt palier, sunt urmărite experiențele erotice ale lui Cip, care trăiește o stranie poveste de dragoste pe Facebook, unde trebuie să o fileze pe Amalia. Fata se va îndrăgosti de el, dar, finalmente, se va sinucide, aruncându-se de la etaj, într-o iluzorie încercare de a zbura, covârșită de problemele din lumea reală. La fel de tulburătoare este relația cu Maggie, o femeie de o sexualitate răvășitoare, care ascunde un trecut lesbian numai bun pentru a da sare și piper unei cărți care utilizează toate ingredientele succesului, de la suspansul de tip policier la pagini de un erotism suculent și subtil.

Dincolo de aceste picanterii, *Patimile după Gödel* dobândește o dimensiune simbolică deloc surprinzătoare, dacă ținem cont de romanele anterioare ale autorului. Încă din titlu, Vosganian

pregătește terenul pentru o meditație asupra câtorva probleme definitorii pentru lumea în care trăim: trecutul, memoria, libertatea, responsabilitatea, manipularea, creația etc. El convertește teoria incompletitudinii într-un punct de plecare pentru a discuta locul omului în univers și relația sa cu divinitatea, sugerând o ipoteză iconoclastă: nu cumva singura noastră șansă este de a crede într-un Dumnezeu muritor și nu în unul nemuritor? Și nu cumva accesul nostru la cunoaștere trebuie făcut din interiorul cercului și nu dintr-un punct exterior ca în teoria matematicianului Gödel? Privit astfel, romanul se dovedește un răspuns polemic, situându-se în răspăr cu o întregă tradiție teologică și ontologică, prin îndrăzneala de a chestiona câteva dintre fundamentele gândirii umane.

La fel de ofertantă este discuția privind atitudinea creatorului față de propria creație. Cip construiește 3607 de profiluri virtuale, cu identități diferite și credibile, așijderea armatei de teracotă pe care meșterii antici au realizat-o la comanda primului împărat chinez din dinastia Qin Sin Huang. Sunt soldații săi credincioși, gata să se avânte în luptă la o simplă apăsare de tastatură. Suficienți pentru a crea o rețea invizibilă, capabilă să se infiltreze în sute de grupuri și să manipuleze milioane de utilizatori reali, ceea ce îi conferă o forță teribilă, pe care „băieții” se arată dispuși să o plătească generos. În acest moment-cheie, Cip are revelația responsabilității, înțelegând că așa cum Dumnezeu nu i-a abandonat pe oameni, nici el nu-și poate trăda cyborgii, transformându-i într-un instrument în slujba răului: „M-a enervat ce spusese Prodan. Făpturile care mă priveau din spatele ecranului nu erau niște momâi. Spre deosebire de

zdrănela aruncate pe niște crăcane de lemn spre spaima ciorilor sau de mogâldețele din muzeele statuiilor de ceară, ele puteau face aproape orice, să ducă un dialog, să dezbată idei, să se poarte frumos în comunitate, să nutrească milă sau să inspire vioieșie. E drept că, așa cum stăteau, în șiruri și coloane nesfârșite, păreau niște manechine în așteptarea voinței păpușarului; or, tocmai asta, până la urmă, le umanizează, precum suflarea vieții peste lutul modelat. Spre deosebire de iubire, care poate fi necondiționată, căci poți iubi, precum Francisc din Assisi, tot ce-ți iese în cale, supunerea nu poate fi necondiționată; ea presupune un stăpân. Eu eram stăpânul acelei lumi și, pentru că o creasem, eram mai mult decât stăpânul ei; eram Dumnezeu. Prin mine lumea aceea putea fi întreagă, eu eram însumarea tuturor axiomei care o construieră. Cineva însă îmi cerea să-i încredințez poporul meu. Să fac lista tuturor celor pe care i-am însuflețit sau reînviat și să i-o predau împreună cu parolele care permiteau accesul la mecanismele lor sufletești. Simțeam dintr-odată că asta nu pot să fac. Un supus își poate trăda stăpânul, un credincios îl poate trăda pe Dumnezeu, dar Dumnezeu nu-i poate trăda pe cei pe care i-a creat”. Acest monolog este, de fapt, o splendidă parabolă a condiției scriitorului, așa cum o înțelege Varujan Vosganian în aceste vremuri tulburi, când se poartă o luptă teribilă între inteligența naturală și cea artificială. Din acest motiv, *Patimile după Gödel* nu e doar un avertisment referitor la posibila răsturnare a raportului om-computer, ci și un credo, vizând încrederea prozatorului în capacitatea literaturii de a fi o alternativă salvatoare în fata pericolului pe care îl poate reprezenta folosirea abuzivă a internetului. În fond, așa cum Cip este demiurgul armatei sale virtuale, tot astfel scriitorul este demiurgul armatei sale de hârtie, pe care nu o poate abandona. Ba mai mult, scriitorul este dator să-i dea un scop, să găsească un rost ficțiunii, astfel încât ea să-l salveze pe om, scoțându-l de sub fatalitatea blestemului Gödel. E responsabil atât față de personajele sale, cât mai ales față de cititorii săi.

Pornit ca o distopie, *Patimile după Gödel* sfârșește prin a fi o utopie, prin încrederea nesmintită în puterile literaturii: „Oricât de cumplit ar fi un flagel, întotdeauna rămâne cineva care să povestească”. Avem în aceste rânduri o pledoarie *pro domo* și un îndemn la autocunoaștere: „Dumnezeu și-a creat popoarele lui. Dar poporul nu poate fi o voce lăuntrică. Popoarele se războiesc și au mâinile pătate de sânge ori se împacă, privindu-se cu neîncredere, și asta nu poate fi o voce lăuntrică. Neavând o viață lăuntrică, Dumnezeu nu adaugă de fapt nimic lumii pe care a creat-o. Numai viața lăuntrică poate adăuga ceea ce Gödel, cu gândurile lui triste și trupul de copil bătrân de zile, spunea, prin principiul incompletitudinii, că ne lipsește”.

În tot, *Cernăuți. Obiecte pierdute* echivalează cu un elogiu adus Cernăuțului. Sau, mai exact, o hartă emoțională a *acelor Cernăuți* din care se hrănesc iluziile și speranțele noastre. (A. J.)

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Mircea A. Diaconu – Cernăuți. Obiecte pierdute

Ilustrat cu fotografii de epocă ale Anetei Dabija, volumul *Cernăuți. Obiecte pierdute* (Chișinău, Editura „Cartier”, 2021) este un splendid album care vorbește despre o altă lume. Pe care Mircea A. Diaconu o salvează de la uitare, transformându-i contururile jurnalistice (recuperate din presa interbelică) într-o poezie plină de nostalgie. Din convingerea, mărturisită explicit, în prefață, că nu e totul pierdut, că se poate (încă) simți *ce există acolo unde nu mai există nimic*.

Pornind de la versul baco-vian „Erau ziare, evenimente...”, Mircea A. Diaconu umple, de fapt, un gol. Transformă „o absență într-o prezență”, punând în fața cititorului frânturi de viață dintr-un Cernăuți necunoscut, așa cum se configurează el din

anunțurile și știrile de odinioară, care capătă acum o rezonanță nebănuită, fiindcă dincolo de întâmplările de zi cu zi sau de senzaționalul consemnat de gazete sunt oameni vii, cu bucuriile și cu tristețile lor, oameni pe care timpul i-a aruncat într-o nedreaptă uitare.

Oriunde ai deschide albumul, e viață. Abil orchestrată de autor, care face un soi de arheologie poetică, recompunând, din imagini și din cuvinte, o lume. Să luăm, spre exemplificare, un text care se cheamă *Prinderea autorilor furtului dela liceul ortodox de fete*: „La liceul ortodox de fete/ din strada Herescu/ s-au comis,/ în noaptea de 13 noiembrie c./ un furt prin spargere./ Dintr-o cameră încuiată s-au furat/ lucruri de mână,/ iar din altă cameră,/

alimente./ apoi 14 găini, un curcan, o găscă și o rață./ Cercetările poliției au stabilit că hoții sunt/ Petro Voițenco și Moisiuc Petro/ la care s-au găsit/ 8 găini,/ curcanul,/ găscă și/ o parte din alimente./ Mult zahăr și alte lucruri furate s-au găsit la/ o băcănie din str. Stelei./ La această prăvălie s-au găsit și/ unele lucruri furate dela/ prăvălia/ Schwarzkopf din Roșă,/ stabilindu-se astfel că tot/ Moisiuc și Voițenco/ sunt/ autorii spargerii dela prăvălia Schwarz./ Hoții au fost arestați./ [Nr. 1180, Miercuri, 31 Ianuarie 1923]” Avem, în aceste versuri, un eșantion reprezentativ pentru a înțelege cum trăiau oamenii, pentru a coborî într-un trecut revolut, pe care istoria îl consemnează arareori.

Furturi, obiecte pierdute/ găsite, regulamente ale primăriei, prețuri maxime, speculă, baluri, concerte, meciuri de fotbal, matrimoniale, cronică mondenă etc. alcătuiesc materia unei cărți care ne poartă înapoi în timp. Sunt frânturi de existență care capătă sens, printr-o articulare inteligentă, din care putem decupa nu doar informații despre situația social-politică, despre starea economică, despre structura etnică sau despre dinamica demografică, ci mai ales despre parfumul unei lumi la crepuscul, când spiritul *Belle Époque* încă supraviețuiește aici, la marginile fostului imperiu.

În tot, *Cernăuți. Obiecte pierdute* echivalează cu un elogiu adus Cernăuțului. Sau, mai exact, o hartă emoțională a *acelor Cernăuți* din care se hrănesc iluziile și speranțele noastre. (A. J.)

Nu mă-ncântați
nici cu clasici,
Nici cu stil curat și antic –
Toate-mi sunt deopotrivă,
Eu rămân ce-am fost:
romantic.
Mihai Eminescu

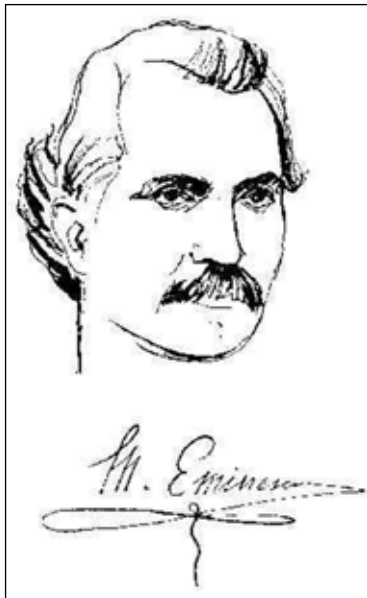
O contribuție de excepție la cunoașterea și răspândirea operei eminesciene peste hotare

În introducerea la ediția din 1979 a monografiei „Mihai Eminescu și problema romantismului în literatura română” a lui I.A. Kojevnikov, apărută în colecția „Eminesciana” – 16, a Editurii „Junimea” din Iași (colecție coordonată de prof. univ. dr. Mihai Drăgan), Arton Vraciu amintea că despre Eminescu au fost scrise și vor fi scrise multe tomuri, avându-se în vedere dimensiunea supra-temporală și suprapersonală a poeziei eminesciene. Tot acolo, reputatul lingvist sublinia că despre Eminescu s-a scris și se va scrie nu numai la noi în țară, ci și în afara ei, întrucât literatura română, dar și România în genere nu pot fi abordate și înțelese dacă se face abstracție de Eminescu, iar unul dintre străinii care și-au legat numele de cel al lui Eminescu – și asta într-o măsură extraordinară – este Iurii Kojevnikov, autorul monografiei amintite mai sus. În volumul pe care îl avem în vedere cititorul va putea găsi mărturisirea categorică și la prima vedere oarecum surprinzătoare a acestuia: „Pot spune că Eminescu este soarta mea. Aproape întreaga mea activitate creatoare se leagă de acest nume”. Prin 1946, cineva i-a citit câteva versuri de Eminescu și de atunci drumul vieții a urmat o singură direcție.

Iurii Alexeevici Kojevnikov s-a născut la 19 octombrie 1922, la Moscova. Este fiul prozatorului A.V. Kojevnikov, autor de romane ca „Apă vie”, „Fratele oceanului”, „Scut și sabie” etc. Din creația lui s-a tradus și în limba română. Iurii Kojevnikov a luptat pe fronturile celui de-al Doilea Război Mondial, iar la sfârșitul războiului a devenit student la Institutul Militar de Limbi Străine, pe care l-a absolvit în 1948. Acolo, la Institut, studiază și limba română. Va recunoaște că începând să studieze această limbă străină nu avea nicio noțiune despre literatura română și că învățarea limbii nu avea în vedere cunoașterea culturii și literaturii române, întrucât era vorba de un institut militar. Prin urmare îi lipsea un stimul launtric. Totul s-a schimbat radical atunci când, așa cum am spus mai sus, i-a fost dat absolut întâmplător să audă câteva versuri din Eminescu. Și-a procurat un volum de versuri – desigur, în limba română. „Din acel moment în viața mea s-a produs o cotitură decisivă; descopeream pentru mine pe marele poet. O descoperire așa de strălucitoare nu puteai păstra numai pentru tine. Simțeam nevoia să strig despre ea în gura mare, să mă audă tot pământul. Pentru aceasta exista un singur mijloc – să traduc. Studiarea limbii a căpătat un stimul intern.” Și astfel, în

anul 1950, la Moscova, în Editura pentru Literatură Beltristică, va apărea volumul „Versuri”, de Mihai Eminescu pentru care Iurii Kojevnikov semnează prefața, însă introduce și câteva traduceri proprii. Volumul oferea cititorului rus, pentru prima dată, posibilitatea să cunoască ceva din opera genialului poet român. A urmat timp îndelungat o muncă perseverentă și nesfârșită de cunoaștere amănunțită a creației eminesciene antume și postume, a tot ce s-a scris despre el, a volumelor redactate și editate de către Perpessicius, a variantelor, a bruioanelor, a comentariilor, a toate câte se scriseseră despre Eminescu. Toate acestea au făcut posibil ca în anul 1958 să apară o nouă ediție a poeziilor lui Eminescu în limba rusă. Era o culegere de versuri completă, din toate câte văzuseră lumina tiparului în afara hotarelor României. Strădania lui Iurii Kojevnikov a însemnat o întoarcere continuă spre începuturi, spre lectură poezilor, și astfel a început să se contureze cartea despre care vorbim acum: „Mihai Eminescu și problema romantismului în literatura română a secolului al XIX-lea”, care a apărut în 1968 la Moscova, la Editura „Nauca”.

Nu trebuie cătuși de puțin să se creadă că lucrurile s-au oprit aici. În 1978, la Moscova, în cadrul Institutului de Literatură Universală „A.M. Gorki”, Iurii Kojevnikov susține teza de doctor docent în științe filologice, în care este examinată amplu problema de ansamblu a romantismului în literatura română, a particularităților și evoluției lui. Dar nu numai atât. Timp îndelungat I. Kojevnikov l-a dedicat operei lui Mihail Sadoveanu, inclusiv traducerilor („Hanul Ancuței”, „Mitrea Cocor” etc.). Titlul de doctor în filologie îl obținuse nu mult timp după 1950, pe baza analizei creației sadoveniene. Mai apoi, în 1960, va apărea monografia „Mihail Sadoveanu”. A prefațat traducerea în rusește a romanului „Frații Jderi” și a volumului de nuvele „Locul unde nu s-a întâmplat nimic”. Dar ar fi nedrept să ne oprim aici, întrucât Iurii Kojevnikov a tradus schițe și nuvele de I.L. Caragiale și Anton Bacalbașa, romanele „Europolis”, de Jean Bart, „Enigma Otiliei”, de George Călinescu, „Șoseaua Nordului”, de Eugen Barbu, „Ce mult te-am iubit”, de Zaharia Stancu. A mai tradus din Alexandru Sahia și Marin Preda.

În ceea ce privește poezia română, a tradus selectiv din Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, M.R. Paraschivescu și Veronica Porumbacu. În colaborare cu Kirill Kovaldji, a fost realizat și tipărit în 1974 volumul „Din poezia românească”, cu versuri din Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana și Ioan Alexandru. În 1975, la Editura „Minerva” din București, a apărut o ediție bilingvă din creația poetică a lui Lucian Blaga, iar la Moscova, volumul „Versuri ale poezilor români ai anilor '20 – '30” (poezii de Bacovia, Fundoianu, Minulescu). Prefața îi aparține lui I. Kojevnikov. Versurile din Bacovia erau traduse doar de către Iurii Kojevnikov. Această afirmație este valabilă și pentru ediția bilingvă „Scântei galbene” (București, 1978). Se impune categoric să se afirme că I. Kojevnikov are incontestabil marele merit că a descoperit și că a oferit cititorilor de limbă rusă nu numai pe Eminescu, ci și pe alți doi stâlpi ai poeziei românești: pe George Bacovia și pe Lucian Blaga.

Nu putem cătuși de puțin să lăsăm deoparte și contribuția în prezentarea literaturii române și a scriitorilor români în cele două volume ale „Scurtei enciclopedii literare” apărute la Moscova între anii 1962 și 1978. Cel care consultă aceste volume va constata că o mare parte, dacă nu cea mai mare, a articolelor consacrate literaturii române și scriitorului român au fost redactate de Iurii Kojevnikov. În volumul 8 cititorul poate găsi articolul despre Eminescu. El aparține lui Iurii Kojevnikov. Nimic surprinzător. Surprinzător este doar faptul că în acest articol, Mihai Eminescu este etichetat drept poet român și moldovean. Eugen Ionescu, Emil Cioran, mai recent Matei Vișniec, dar și alții, pot fi etichetați ca scriitori români și

francezi, pentru că la început au scris în românește, iar mai apoi, stabilindu-se în Franța, au scris în franceză. Mihai Eminescu, Ion Creangă, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, dar și alți scriitori din secolul al XIX-lea, au scris în românește, nu au scris și în moldovenește. Și atunci, cum vine asta? Sunt ei și români, și moldoveni? Întrebarea este pur retorică. Noi știm prea bine cum stau lucrurile. Nu există nicio limbă moldovenească; există o singură limbă română unitară. Aberația cu limba moldovenească a slujit și poate încă slujește unor scopuri politice clare. Nu e vina cătuși de puțin a lui Iurii Kojevnikov. El, Iurii Kojevnikov, a fost o victimă a vremurilor...

Activitatea și meritele incontestabile ale lui Iurii Kojevnikov în popularizarea și răspândirea literaturii române au fost apreciate pozitiv la vremea lor în România de către mulți specialiști în domeniu, printre care Mihail Novicov, Tatiana Nicolescu, Natalia Cantemir, Mihai Drăgan și Arton Vraciu. Iurii Kojevnikov a vizitat de nenumărate ori țara noastră și s-a bucurat de sprijin și prețuire. Ca o informație oarecum de culoare, Iurii Kojevnikov mărturisește că și-a procurat primele trei volume din ediția Perpessicius a poeziilor lui Eminescu prin grija deosebită manifestată față de el de către renumitul lingvist, academicianul Iorgu Iordan.

Că în scrierile lui Iurii Kojevnikov – legate într-un chip ori altul de cultura și literatura română, de România în general – vom putea găsi, mai cu deosebire acum, dintr-o perspectivă temporală mai îndelungată, abordări ideologice dogmatice și chiar, de ce nu, erori de fond mai grave ori mai puțin grave, nu este atât vina lui Iurii Kojevnikov, cât a timpurilor. Să mai spunem doar atât: Iurii Kojevnikov apărând în U.R.S.S. nu doar ca un consultant indispensabil când era vorba de literatura română, ci și atunci când era vorba de literatura moldovenească.

După anul 1980, informațiile despre Iurii Kojevnikov sunt fragmentare, remarcându-se însă volumul „Versuri despre România”, apărut în 1987 la Editura „Cartea Românească”, precum și traducerea nuvelei „Pe strada Mântuleasa” a lui Mircea Eliade, apărută la St. Petersburg în anul 2000. Dacă informația nu este eronată, se pare că Iurii Kojevnikov a încetat din viață la 29 decembrie 2019.

Un alineat de mai sus se termină cu numele lui Arton Vraciu. Arton Vraciu – last but not least – cum sună o expresie englezească. Cine cunoaște direcția principală a preocupărilor reputatului lingvist ieșean Arton Vraciu ar putea să considere că e o abatere de la direcția principală, întrucât Arton Vraciu nu s-a prea preocupat de traduceri. Desigur, a fost o abatere, însă o abatere care își avea rațiuni vizibile și invizibile. Arton Vraciu s-a implicat profund nu numai prin traducerea propriu-zisă, ci și prin pregătirea prealabilă a cărții pentru ediția românească. El a solicitat autorului să revizuiască integral textul și să renunțe la locuri „banale” pentru cititorul român și la unele accente polemice, cu toate că accentele polemice pot fi uneori un pas înainte. S-au produs unele modificări, chiar și în titlu. Pentru ediția pe care o avem în vedere, Arton Vraciu a scris „Introducerea” și a alcătuit un indice de autori, inexistent în original. În felul acesta, traducerea prezentată cititorului român este o ediție cu destule schimbări față de original. „Introducerea” este atât de pertinentă și exhaustivă, încât se poate afirma categoric că istoria și critica literară românească au pierdut prin Arton Vraciu un istoric și critic literar de neînlocuit.

S-ar putea crede că pentru Arton Vraciu, un cunoscător profund al limbii ruse, traducerea a fost ușoară. Dar nu este așa. Îl vom cita pe traducătorul însuși: „În procesul de traducere, care a necesitat timp îndelungat și un efort sensibil din partea celui care a realizat-o (intenția de a oferi o versiune cât mai fidelă a originalului, anumite particularități ale stilului lui I. Kojevnikov, selecția celor mai potrivite echivalente românești, respectarea unui echilibru al frazelor în ansamblul unităților trans- sau superfrastice etc.), am întâmpinat, ca în toate cazurile similare, dificultăți, deși previzibile, totuși nenumărate. Pentru elucidarea unor aspecte controversate sau neclare, pentru evitarea câtorva neconcordanțe și corectarea anumitor greșeli, traducătorul a avut asentimentul autorului, cu care de altfel a purtat o corespondență destul de întinsă.”

Din ceea ce cunoaștem, nicăieri în lume nu a apărut o monografie atât de completă și valoroasă dedicată genialului poet român și nicăieri în lume n-au apărut în traducere atâtea poezii de Eminescu. Să încheiem că ediția în limba română are 327 de pagini și că este alcătuită din opt capitole, lăsând la o parte introducerea, nota traducătorului, nota autorului și indicele de autori. Ediția a avut tirajul de 7685 exemplare legate și 856 exemplare legate, ceea ce nouă ni se pare destul de puțin, când e vorba de Eminescu și de doi îndrăgostiți de Eminescu.

Tiberiu IONESCU

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (XLIV)

reprezintă identitatea noastră națională, sufletul nostru, oriunde ne-am afla. Limba română este expresia cea mai cuprinzătoare a ființei poporului român, ea identificându-se cu existența milenară a acestui popor, cu momentele istorice cruciale prin care a trecut, cu bucuriile și tristețile trăite din plin într-un spațiu geopolitic destul de vitreg. *Învățarea limbii sub bagheta unui educator care a studiat gramatica în liceul pedagogic crează posibilitatea dezvoltării plene a copiilor, le deschide acestora perspectiva unei vieți spirituale bogate. Numai prin limbă, prin cuvinte poți învăța dor și dragoste „de țară, de mamă și de frate”. „În limba sa numai i se lipsesc poporului de suflet preceptele bătrâneții, istoria părinților săi, bucuriile și durerile semenilor”, spunea Eminescu. Stăpânirea temeinică și folosirea corectă și precisă a limbii noastre constituie nu numai necesități, ci și datorii pentru toți cei care contribuie la făurirea, în continuare, a istoriei poporului, limba fiind una dintre caracteristicile esențiale, definitorii ale acesteia.*

Româna, dincolo de România

Orice limbă practică într-un alt mediu decât cel autohton primește spontan un statut special. Mihaela Drăgan (absolventă a Școlii Normale „Stefan cel Mare” Bacău, 1996, specializarea învățători, și a Facultății de Litere, specializarea limba și literatura română – limba și literatura franceză, 1996-2000, Universitatea „Al.I. Cuza” Iași) trăiește această realitate din 2015, când s-a mutat în Irlanda (în orașul Cork). A început ca profesoară de sprijin într-un club afterschool, după care a înființat Asociația „Romanian Community in Cork” (este președintă), alături de alți trei prieteni români. Teaching Council i-a acordat dreptul de a profesa, predând ca educatoare la Grădinița „Bel childcare” și apoi ca profesoară de limba franceză în sistemul educațional irlandez. Paralel cu aceasta, a urmat cursuri de perfec-

ționare, încheiate cu certificări și evaluări favorabile. Au ajutat-o aceeași categorie de cursuri urmate în țară, la Iași și București, dar și în Franța. Este evaluator/corector pentru cele două limbi și din 2003, traducător autorizat română/franceză. Organizează tabere de limba română (alături de colegii polonezi, lituanieni și letoni), împreună cu Ministerul Educației din Irlanda, predă limba și literatura română candidaților la bacalaureat și

coordonează proiectul educațional „Antibullying”, cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național. Romanian Community of Ireland i-a acordat în cadrul Galei de Excelență din 2020 Premiul pentru Voluntariat. Despre acestea a vorbit la Radio-România Iași și la Radio-România Internațional, precum și în paginile Revistei *Life*. Pentru Revista „Ateneu”, ne-a scris mesajul următor:

Din dragoste pentru copii și pentru limba română, în urmă cu 26 de ani am ales să devin învățătoare. Liceul pedagogic, locul unde m-am format ca om și ca viitor dascăl, mi-a oferit cele mai strânse prietenii și cele mai frumoase amintiri legate de școală, de studiu, de profesori care mi-au marcat cu adevărat existența. Locuind în străinătate de aproape un deceniu și predând limbile română și franceză, am sesizat importanța majoră a cunoașterii limbii materne, a limbii române, a culturii și tradițiilor strămoșești. Acestea

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/ claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

După plecare...

Medievistul reformator

Istoricul, universitarul și publicistul științific Ion Toderășcu (9 sept. 1938, satul/comuna Urechești, jud. Bacău - 3 iun. 2022, Iași) a cunoscut două constante ale vieții sale profesionale. Prima ar fi cea de specialist într-o secvență de trecut mai puțin abordată de istorici, dovadă fiind lucrările care îi înregistrează numele: „Unitatea românească medievală” (1988), „Permanențe istorice medievale” (1994), „Etnic și confesional în Moldova medievală” (2006) ș.a. A doua ar fi cea de reformator al învățământului superior de la noi, provocat de funcțiile de șef de catedră și de prorector al Universității „Al.I. Cuza” Iași. Ion Toderășcu a preferat relația cu cartea de specialitate (tratate, monografii) și mai puțin cu publicistica (nu-l găsim în bibliografia Revistei „Ateneu”). Ioan Mitrea aprecia la reputatul om de știință deschiderea și spre alte teme, precum formele unității românești, domniile lui Mihai Viteazul și Petru Rareș etc.

Campionatul de ortografie, redivivus

După câteva sincope mai mari sau mai mici, în iunie a fost reluat concursul de scriere corectă (datat 1989), care în Franța are mai mulți aderenți decât numărul celor din tribunele stadioanelor. Profesori de la Colegiul Național „Vasile Alecsandri” Bacău (Călina Stroe, Ramona Mocanu,

Daniela Enea și Pompilia Postelnicu) au profitat de sărbătoarea centenarului școlii lor pentru a-i provoca pe elevii de gimnaziu și liceu la o competiție intelectuală. Testul (propus de Călina Stroe) a fost pe gustul (pre)adolescenților, provocându-i pe studenții filologi la o întrecere similară. Premiul a avut loc

pe 14 iunie, când s-au împlinit 204 ani de la nașterea lui Vasile Alecsandri, în prezența universitarilor băcăuani și a scriitorului Dumitru Brăneanu. Au colaborat Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău și Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri”.

O gală a performanței

După mai bine de trei decenii (în 1991, directorul Casei Corpului Didactic de atunci a lansat proiectul Premiului „Grigore Tabacaru” pentru performanță didactică), Bacăul școlar cunoaște prima ediție a Galei Premiilor pentru Excelență în Educație, organizată în preajma zilei de 5 iunie, la Centrul de Afaceri și Expoziții „Mircea Cancicov” Bacău. „Nu este un concurs - a menționat profesoara Mariana Ifrim, directoarea C.C.D. „Grigore Tabacaru”, instituția organizatoare -, ci o recunoaștere a valorilor profesionale și a experienței la catedră.” Ediția din 3 iunie a fost dedicată slujitorilor învățământului primar și a cunoscut algoritmul evenimentelor de marcă. Organizatorul a avut ca parteneri Inspectoratul Școlar al județului Bacău și Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri”, iar printre colaboratori, Primăria municipiului, Asociația Învățătorilor din Județul Bacău, Asociația „Dascăli eminenți” și Palatul Copiilor Bacău. Un emoționant cuvânt a ținut inspectorul

școlar general, profesoara Ana-Maria Egarmin. Juriul (Camelia-Elena Popa, Alina Pistol, Alin-Sebastian Popa, Dan-Paul-Mălin Popa și Ioan Dănilă – președinte) a decis drept câștigătoare pe Andra Scutaru (secțiunea „Performanță didactică”; nominalizați: Ecaterina Ciobănuță, Roxana-Mihaela Matei), Ecaterina-Roxana Rață („Inițiativă didactică”; nominalizați: Maria-Diana Apreotesei, Lidia Sabău), Maria-Diana Apreotesei („Echitate în educație”; nominalizați: Monica Fichioș, Andra Scutaru), Doinița Vasiloiu și Gabriela Toșca, ex aequo („Antreprenoriat în educație”; nominalizați: Anca Rotaru, Ana Ungureanu), Gabriela Gălățanu („Inovare didactică”; nominalizați: Monica Fichioș, Mirela Spiță), Monica Fichioș („Evoluție în carieră”; nominalizați: Simona-Elena Ciotloș, Ana-Nela Popoveniuc). Învățătorului Gheorghe Crihan (n. 1928) i s-a acordat Premiul Special. „Învățătorul anului” a fost desemnată Monica Fichioș (nominalizată, Andra Scutaru).

Telescoala „Ateneu”

Fonetica pentru definitivat (IV)

- 1.b.2.II. După modul de articulare Canalul fonator poate fi închis complet (ocluziune) sau parțial (constricție/strâmtare).
 - 1.b.2.II.1. Consoane ocluzive/explozive Obstacolul este dat de obturarea canalului și de deschiderea bruscă a acestuia. Se produce o presiune a curentului de aer (implozie) în spatele obstacolului, urmată de o deschidere bruscă și totală, determinând un zgomot identic cu o explozie. Așadar, ocluziunea este cauza fenomenului, iar explozia, consecința.
 - 1.b.2.II.1.1. Ocluzive propriu-zise (în ordinea locului de articulare): [p], [b]; [t], [d]; [k], [g] (notate cu un fel de apostrof, pentru „chiar”, respectiv „ghem”); [k], [g]
 - 1.b.2.II.1.2. Ocluzive nazale: [m], [n] Prin coborârea vălului palatin, o parte din fluxul de aer este orientat către cavitatea nazală; divizarea cantității de aer conduce la o ocluziune slabă.
 - 1.b.2.II.2. Consoane constrictive Canalul fonator este îngustat, curentul de aer frecându-se de pereții acestuia.
 - 1.b.2.II.2.1. Fricative: [f], [v]; [s], [z]; [ș], [j]; [h] Îngustarea canalului este mai accentuată, presiunea creată favorizând frecarea de lateralele fantei.
 - 1.b.2.II.2.2. Lichide Aerul fonator se scurge continuu, ceea ce favorizează prelungirea sunetelor.
 - 1.b.2.II.2.2.1. Vibrante: [r]
 - 1.b.2.II.2.2.2. Laterale: [l]
 - 1.b.2.II.3. Consoane semiocluzive/fricative: [tʃ]/[ts]; [c], [g], notate cu un circumflex întors deasupra lui c/g, ca pentru „cer”, respectiv „ger”, corespunzătoare bifonemelor (tʃ) și (dʒ).
- Obstacolul este unul mixt: închiderea completă a canalului fonator (momentul inițial) este urmată de o deschidere incompletă a acestuia. În consecință, startul este ocluziv, iar finalul, fricativ. Consoanele rezultate sunt pe jumătate („semi-”) ocluzive și, din punctul de vedere al fricțiunii, lipsite („a-”), pe jumătate, de această caracteristică.

* Cf. *Fonetica și fonologie (note de curs; aplicații)*, Bacău, Editura „Egal”, 2005, pp. 16-17.

(Bi)centenarele lunii

- 3 iun. 1922 - Trece în eternitate, la Agapia, Duiliu Zamfirescu.
- 8 iun. 1922 - Are loc la Belgrad primul meci internațional al reprezentativei de fotbal a României (Iugoslavia - România: 2-1).
- 9 iun. 1822 - Urcă pe tronul Moldovei Ion Sandu Sturdza.
- 18 iun. 1922 - Se naște la Vârciorova-Ilovița, Mehedinți, lingvistul Vasile Șerban.

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

Ceea ce a făcut Gheorghe Zărnescu la Galeria „Frunzetti“, în luna mai, a fost mai mult decât o expoziție, sau poate mai puțin. Mai vechile și mai noile lucrări ale sale și ale lui Dany-Madlen le-a imersat în acele substanțe aparent improprii creației precum liniștea, clarul, recele, repausul și puritatea. Ele trebuie că au existat încă de dinaintea momentului original. Că primul, arhitectul le-a găsit la fața locului atunci, demult, când i-a venit să le facă pe cele care se aud, se văd, se pipăie, se mișcă și se simt. Acestea sunt atât de străine de lume încât poetul Lucian Blaga ar spune despre ele că sunt complet non-transponibile.

Zărnescu a făcut un fel de odisee în Valea Umbrelor. A întrebat și i s-a răspuns sibilinic și incomplet.

„Unde se duc artiștii când se duc?“, a întrebat sculptorul. Și i s-a răspuns.

Artistul se naște târziu și cu toate ale sale faceri în el, încap în el viitoarele de la început, sunt semințe semănate în fertilitatea lui trup, precum ochii pe straietele cinurilor îngerești. E foarte multă înăbușitoare predestinare și foarte puțin liber-arbitru. Moare repede cu toate ale sale afară din el, și toate cele făcute vor purta în chip de neșters, de neuitat amprenta acoperită sau fățișă a făcătorului. Va purta opera, în veșnicie, în pânțele ei ascuns Artistul.

Iulian BUCUR

Sunt atât de străine

• expoziție Dany-Madlen Zărnescu și Gheorghe Zărnescu, instalație, tapiserie și sculptură •

Le-a pus la un loc sculptorul pe ale sale și pe cele ale lui Dany-Madlen Zărnescu, lăsate în 2014.

Selecția, panotarea, expunerea le-a făcut după canoanele minimalismului, după estetica lui „Less is more“, zicere a lui Ludwig van der Rohe, care într-o traducere aproximativă ar fi așa: „Mai

puțin este mai mult“. În ultimii ei ani, graficiană Dany-Madlen a meditat mult la aceste canoane și a folosit cu din ce în ce mai multă consecvență termenii practicilor artistice post-minimaliste: conceptualizarea, epurarea, ordonarea, ierarhizarea, serialitatea, deducția artistică.

Structural, Gheorghe Zărnescu este diferit.

Câștigătorul Premiului „Herder“ este artistul intuițiilor, este vizionarul care poate împăciui toată recuzita golemică a lumii. Vede legăturile, face legături dacă ele nu sunt, simte atingerile (și sculptura lui e una a reciprocei tactilități), deseori se joacă cu echilibrul, cu statica, altfel sfântă pentru cioplitori. Pe inducție, pe însumarea aproape barochizantă se construiește discursul sculptorului. Uneori lucrează în andezit și durezza mineralului îl supune pe pietrar.

La această expoziție de la Galeria băcăuană, proteicul curator a trebuit să-și agrege lucrările cu cele ale regretatei graficiene.

Cunoscutele lui Dany, ultimele ei fire de culoare incandescentă puse, după dreptarul urzelii și bătelii, pe catrințe cu câmp negru, cu vrăste discrete policrome, în aceeași lumină, în aceeași tăcere, au stat cu

tășurile, tălpile și foile andezitelor lui Gheorghe Zărnescu. A șlefuit sculptorul magma înghețată până a ajuns la strălucirea stranie a statuareii de bazalt din Vechiul Egipt.

I-au unit pe cei doi, în cerul galeriei, dominantele orizontale și verticale ale lucrărilor lor.

I-au petrecut împreună puținătatea diagonalelor și absența totală a curbilor și a inutilităților melismice formale și narrative. Au avut o înțelegere apropiată asupra ideii de negru, care este pentru ei amândoi un spațiu de incubare a culorilor. Este un negru mereu obținut, lucrat, căutat, sublimat, făcut prin maculare sau prin incinerare parțială. I-au unit căutarea și cultivarea cu asiduitate a diferențelor specifice: bidimensionalitatea absolută pentru graficiană și tridimensionalitatea pentru sculptor.

Un semn simplu, intersecția dintre o verticală și o orizontală, este pus pe câteva dintre lucrări.

Unii numesc acest semn „cruce“, alții spun că este cel mai omenesc dintre semne și cel mai sigur dintre ele. Cele 14 opere propuse de curator sunt precum cele 14 opriri pe care le fac călătorii care de la Ierusalim vor să urce spre cer.

Feminitate și candoare

Pe 3 iunie, la Galeria „Nouă“ a UAP filiala Bacău, s-a deschis expoziția personală a artistei Nicoleta Cărare, intitulată „Ingenuă“. În culori calde și cu un desen sigur, picturile artistei au ca temă principală feminitatea. Titlul este sugestiv, căci expoziția prezintă femeia în ipostaza ei gingașă, eternul feminin fiind echivalat și cu dorul nestins de întoarcere la puritate. Nicoleta Cărare și-a creat un stil propriu, poate mai ales prin încărcătura decorativă care în loc să ascundă frumusețea privirilor calme și senine ale femeilor portretizate, dimpotrivă, o potentează. De asemenea, detaliilor întâlnite cel mai adesea în arta tapiseriei (broderii, ștergare), artista le împrumută și le conferă în desenele ei o picturalitate specială.

Într-un tablou, putem observa o pereche de gemene care ar putea fi și un simbol al schimbării vieții sau chiar o invitație de a reflecta la propria noastră dualitate. Motivul miresei și motivul fecioriei sunt recursive în expoziție. Alte imagini ne vorbesc, firește, despre maternitate, o temă mai veche a artistei, despre care nu de mult mărturisise: „Mama – inger protector, născător de viață și de vise, purtător de destine – am ilustrat-o în creația mea în diverse ipostaze“. (Red.)

O reeditare necesară

Cartea de publicistică e mai vie decât oricare dintre celelalte genuri. La un anume interval de timp, se impune o nouă ediție, cu înregistrările dictate de evenimentele aparținând aceleiași teme. Așa se face că a treia variantă a cărții „Grădinile mănăstirii“ (Suceava, Editura „Mușatinii“, 2022) este un album închinat Sfintei Mănăstiri Voroneț, cuprinzând cronici scrise de Doina Cernica și reproduceri din creațiile artistice plastice Dany-Madlen Zărnescu. Totul este un panoptic gazetăresc alcătuit cu pricepere, dar mai ales cu atenție către puterea detaliului semnificativ. Nu e o întâmplare că lucrarea a fost desemnată „Cartea Salonului“ – secțiunea „Carte românească“, la ediția din acest an a Salonului Internațional de Carte „Alma Mater librorum“, derulat la Suceava. (I. DĂNILĂ)

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Academia Bârlădeană

Câteva texte sunt dedicate eminescologiei în numărul pe trimestrul I al revistei fondate în 1915, semnate de Theodor Codreanu („În preajma lui Eminescu întotdeauna te-nalți“), Mircea Coloșenco (întregiri la revuistica tematică), Simion Bogdănescu („Filonul aurifer eminescian nu este epuizat“), Elena Popoiu (despre un „Arc poetic transatlantic: Eminescu-

Poe“, teza de doctorat din 2016 a lui Ioan Iacob), Roxana Galan („Eminescu fără frontiere“). Președintelui de onoare post-mortem C.D. Zeletin îi sunt alocate un medalion (de Alexandru Popescu-Prahovara), două pagini de jurnal ale Elenei Petriman și un răscolitor strigăt de ajutor pentru salvarea Casei din Burdusaci al Georgetei Popovici-Strat. Marian Rotaru, iscusit portretist, îl readuce aproape pe Teodor-Gheorghe Negoită, sascuteanul nostru.

„Jurnal israelian“

În ultimul număr al publicației (nr. 70/2022, redacția anunță întreruperea apariției, în semn de protest față de continuarea conflictului armat rusoucrainean), descoperim un medalion dedicat băcăuanului Dumitru Radu, cunoscut ca autor de haikuuri, „formă poetică destul de rară pe tărâmurile noastre“. Sunt selectate zece texte, dintre care noi îl reproducem pe acesta: „Pe-asfalt, flori de cireș –/ în zori, măturătorul/ nu le-ar mai strânge“. (I. D.)

Întotdeauna l-am invidiat cumva pe Leo Butnaru pentru energiile deosebite pe care le capacitează în a susține o activitate prodigioasă, făcând astfel parte din acea categorie rară a „alergătorului de cursă lungă”; descriind, divagând, nuanțând, ierarhizând, concluzionând, Leo Butnaru ar putea deveni el însuși un personaj în marea literatură, întrucât prezența sa coagulează în permanentă teme, curente, principii de creație și, de ce nu, de lectură. Mai mult, îmbrăcând pe rând fie haina criticului ori a istoricului literar, fie pe aceea a creatorului, Leo Butnaru circumscrie cu multă pricepere chiar esențele cele mai subtile ale prefacerilor literare. Se înțelege, așadar, că o fișă biobibliografică s-ar dovedi cel mai probabil incompletă, drept care voi aminti extrem de succint faptul că cel în cauză vede lumina zilei la 5 ianuarie 1949 în comuna Ungureni (în actualul raion Telenești), Republica Moldova. În 1972 obține licența în filologie și jurnalism în cadrul Universității din Moldova, iar de aici începe aventura pe tărâmul literaturii. De la redactor la... redactor-șef, probând un atașament deosebit pentru „Tinerimea Moldovei”, „Literatura și arta”, „Moldova”. Debutul editorial a avut loc în 1976, odată cu volumul „Aripă în lumină”, pentru ca ulterior să fie primit în Uniunea Scriitorilor din URSS; mult mai târziu, mai precis în 1993, grație unor contexte politico-culturale redefinite, Leo Butnaru avea să devină și membru al Uniunii Scriitorilor din România, ba chiar mai mulți ani la rând, președintele filialei Chișinău. Asemenea demnități sunt rezultatul unei munci (sisifice?) susținute în toate ariile de creație literară: a publicat volume de poezie, eseuri, proză, cât și interviuri ori traduceri la cele mai importante edituri ale spiritului românesc. S-a bucurat de notorietate și peste hotare, lucrările fiind traduse în Franța, Rusia, Germania, Polonia, Bulgaria, Serbia etc., cât și de o serie de premii cu rezonanță aparte, dintre care voi aminti Premiul Uniunii Scriitorilor din România (1998, 2015), Premiul Național al Republicii Moldova (2002), Marele Premiu și Cununa de Lauri la Turnirul de Poezie de

temeiuri în acvaforte

Marius MANTA

Leo Butnaru, oglindind energii (cândva) părăsite

la Neptun, Mangalia, organizat de Uniunea Scriitorilor din România (2016), acestora adăugându-li-se alte Distincții de Stat ale Republicii Moldova și României.

Cred cu toată convingerea că volumul tipărit recent la Editura „Junimea” – „Pasiunile purtătorului de oglinzi” – prezintă într-o formulă (re)“strânsă” toate coordonatele și „crezurile” unui parcurs în și printre sferele culturii înalte, erijându-se într-un soi de panopticum (auto)definitiv. Leo Butnaru girează odată cu această nouă apariție un discurs multistrat, cu deschideri de factură existențialistă și judecăți cu finalitate în plan axiologic. Cartea în ansamblu mi se pare a fi o descriere a condiției scriitorului în lume și în istorie și chiar o istorie a acestei condiții, un „catalog de prezentare”, considerentele, judecățile de valoare, argumentele alunecând nu de puține ori către un „narrativ” propriu ce se compune din aserțiuni confesive.

La rândul său, Ștefan Hostiuc, cel care a realizat selecția și prezentarea acestor eseuri, stabilește o rațiune cumva „nouă” a eseului, văzând în

acesta expresia „osmotică modernă a sincretismului originar al artelor și al științelor” care la începuturi presupuneau un tot unitar. Într-adevăr, reușind să ocolească specializarea excesivă a proceselor intelectuale, eseul devine un răsfațat care nu mai e nevoit să suporte chingile epicului, dar nici rigurozitatea unor demonstrații autonome. În acest suflu nou, fantezia și înțelepciunea sunt invitate la a-și aduce contribuția în cadrul procesului de cunoaștere. Refăcând parcursul organic al unei specii ce nu și-a spus ultimul cuvânt, prefațatorul volumului arată că încă de la Montaigne, eseul cunoscuse o dezvoltare pe care alte specii nu o desfășuraseră și că, până la urmă, dintre alte formule anchilozate, doar eseul promitea să fie în continuare cu adevărat viu, grație în primul rând acestei abilități de a pune în acord perfect particularul asumat cu tiparele general acceptate. De

fapt, fiind un apanaj al gândirii libere, eseul trebuia să fie una dintre căile artistului/ creatorului prin excelență, în unele cazuri oferind experiențe noi chiar în interiorul unor formule mai rigide, precum critica literară.

Ei bine, Leo Butnaru a demonstrat fără drept de tăgadă posibilitățile și atuurile pe care le presupune în general o structură de tip eseistic. Devoalând avataruri și incursiunile acestora, alternând viziunea de ansamblu cu focalizarea secvențială, autorului nu-i scapă nimic și pasul următor e acela de a așeza cu temeinicie totul pe „cântar”, stabilind cauzalități ori pur și simplu amplificând procese spectaculoase într-o inedită desfășurare cu accente ludice. Tonul pe care autorul îl adoptă nu este unul sieși suficient, nu se întrețese în virtutea unui anume pedigri, ci e pur și simplu susținut prin dinamismul și firescul legăturilor dintre pro-

• Florin Șuțu – Pervaz de dimineață

cese, de întâmplările evocate, prin modelele la care face trimitere. Nu de puține ori, faptul grav e „rezolvat” printr-o anecdotă; a se vedea, de exemplu, următoarea secvență, interesată de *calitatea* textului scris: Leo Butnaru îl „primește” în scenă pe Sofocle care, în Antichitate, se destăinuie că trei poezii îl costă trei zile, „la care un versificator oarecare se grăbi a spune că în același răspas el ar ferici lumea cu o sută de poezii. «Așa e, însă ele ar exista numai trei zile, răspunse Sofocle»”. Nici una dintre pasiunile care ni se flutură prin fața ochilor nu rămâne sub semnul hazardului, ci e așezată la loc precis, cu un temei, e piesă semnificativă dintr-un puzzle ce trebuie compus. Dacă tot nu s-a înțeles, această succesiune de eseuri reușește să dea formă credibilă poate celei mai frumoase lumi din câte există, căci figura aceasta a omului în ipostaza de creator poate echivala cel mai probabil în plan uman cu cea mai înaltă treaptă a viețuirii sale. Cine au scris primii, cum și ce au scris, care sunt instrumentele pe care le-au folosit, care le-au fost motivațiile ori ce legături să se fi stabilit între creatori și puterea pe care o exercitau asupra semenilor, care să fi fost primele atacuri îndreptate în contra ideii (libertății) de a cunoaște; apoi, ce presupune debutul, despre araganele intelectualelor ș.a.m.d.

Reușitele volumului sunt evidente, în urma lecturii rămân multe: mai întâi, trebuie admirat orizontul deosebit de larg al cunoștințelor autorului – îți trebuie realmente o viață pusă în slujba culturii umane/ universale pentru a reuși să trasezi cu naturalețe asemenea legături, să așezi temeiuri noi unde în prim-plan tronează golul, să intuiești geniul, să te plimbi cu naturalețe printre figuri legendare, iar acestora să le duci mai departe, însă în forme noi, învățăminte; dar mai presus, să-ți înțelegi menirea, să-ți asumi intertextul și să îndrăznești să lași sub semnul metaforei o lume ce-și distrușese rând pe rând temeiurile proprii: „Prin urmare, oricât ar fi evoluat științele lumii, «exacte» sau... simili-poetice, oricât ar fi ele în stare să explice câte ceva (doar)... cumva, niciodată cu deplină certitudine, nicidecum cu probe imbatabile, din preajma – sau chiar din interiorul lor! – nu trebuie izgonită nici ideea de mister, care ar fi prezent în umbra și alcătuirea fiecărui fenomen sau obiect (pe om îl trec la fenomene...); în însăși ființa umană, atât de tainică și foarte parțial revelată sieși. Misterul ca sens/ semnificație în sine, punct în care Blaga se apropie de Kant”. În această ipostază a „purtătorului de oglinzi”, Leo Butnaru dovedește că mai are ceva din „lumina” cea dintâi, din acea mare și frumoasă poveste a înseși existenței noastre. Dincolo de timp, dincolo de spațiu.

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

„Vatra” (3-4/2022) se deschide cu un poem dedicat de Marian Drăghici lui Liviu Ioan Stoiciu, dar are în prim-plan un consistent grupaj tematic (*Criza și redefinirile studiilor literare*), coordonat de Andreea Coroian Goldiș și de Alex Goldiș. Materialul este riguros ordonat, pe trei secțiuni relevante: Anchetă, Eseuri și Recenzii. Participă câteva dintre numele importante în umanioarele contemporane, ceea ce permite un dialog util pentru înțelegerea nuanțată a mutațiilor referitoare la ceea ce (mai) înseamnă obiectul, instrumentele și finalitatea acestui domeniu eterogen și fashionable.

Deși prezentarea grupajului ar fi meritat un spațiu extins, trebuie spus că, în esență, majoritatea repondenților contrazic ideea unei crize a studiilor literare, argumentând,

cu exemple pertinente, că mulți critici literari de la noi (mai ales cei tineri și, cu precădere, din centrele universitare din Transilvania) au renunțat la cronică literară și la foiletonistică, orientându-se către cercetări lucrative, updatate și, evident, auto-sustenabile (prin finanțări de proiecte și burse de cercetare). Cu excepția rezervelor formulate de Ion Pop și a pozițiilor echilibrate pentru care pledează George Neagoe și Ștefan Fircă, mai toți participanții împărtășesc, într-o formă sau alta, ideea că vechile abordări și-au trăit traiul și și-au mâncat mălaiul, în vreme ce viitorul

este, indiscutabil, al celor care vor reuși să se integreze în marea rețea globală a studiilor literare, depășind desuetele abordări naționalist-autohtoniste (care privilegiau esteticul) în favoarea unor intervenții de natură a reconsidera locul central pe care literatura îl ocupa anterior: studiile cantitative, neomarxismul, geocritica, world literature studies, ecocritica etc.

Concluzia? Nu stăm chiar rău. Sau, ca să-l cităm pe Alex Goldiș, „e o perioadă fastă pentru studiile literare”. Iar asta se vede inclusiv în felul cum se metamorfozează revista „Vatra”, mutându-și centrul de greutate de la tradiționalele cronici și recenzii sau grupaje de poezie și proză la studii cu profil academic și la dezbateri (meta)teoretice, care îi asigură un profil distinct. (A. J.)

Forugh Farrokhzad – Casa este neagră

Prin această nouă traducere (Forugh Farrokhzad, *Casa este neagră*, Ed. „Tracus Arte“, 2021), Gheorghe Iorga încheie tripticul dedicat celei mai importante poete moderne iraniene, oferindu-ne o selecție care include scenariul filmului omonim, povestiri, note de călătorie și câteva interviuri. Volumul se plasează într-o prelungire firească a celor anterioare: *Să dăm crezare începutului de anotimp rece* (2015) și *Nu există culoare dincolo de negru. Scrisori cu autoaprinde* (2021), care conțineau poezia, respectiv corespondența acestei formidabile scriitoare.

Prima secțiune a cărții prezintă fragmente relevante din scenariul răvășitorului documentar *Casa este neagră*, realizat de Forugh în leprozeria de la Baba Baghi, lângă Tabriz. Ceea ce e cu totul remarcabil în acest scurtmetraj este modul cum poeta a reușit să surprindă specificul unei lumi tarate, pe care a abordat-o empatic, plecând de la premisa că leproșii sunt și ei oameni și nu trebuie tratați condescendent, ci cu un anume firesc. Asta i-a permis să fie acceptată în sânul comunității, de unde a și înfiat un băiețel. În fond, acest film trebuie privit nu doar ca un act de mare curaj, ci mai ales ca o pledoarie pentru a deschide ochii, pentru a înțelege și pentru a iubi: „Urățenia face ravagii în lume. Ar face mai mult, dacă omul ar închide ochii“.

Extrem de interesante pentru înțelegerea gândirii iraniene sunt cele șapte povestiri care au ca fir roșu condiția femeii în societatea musulmană. Femeia-obiect, femeia-victimă, femeia-trofeu. Forugh are curajul de a ridica voalul sau, cum am spune noi, batista de pe țambal, pentru a arăta lumii dramele pe care le trăiesc fetele și femeile într-o societate falocratică și misogină, dominată de un conservatorism radical. Nu-i de mirare deci că femeia este întotdeauna vinovată, în judecarea comportamentelor aplicându-se un dublu standard. *Lumea asta mică*, spre exemplu, mi-a amintit de *Rusinea* lui Rebreanu, semn că, în fond, nu suntem atât de diferiți pe cât am fi tentați să credem.

Note dintr-o călătorie sunt, așa cum o arată și titlul, însemnări prilejuate de vizita făcută în Italia, prilej pentru întâlnirea a două civilizații și a două culturi. Putem vedea în aceste pagini de jurnal și un autoportret, fiindcă Forugh notează nu doar locurile vizitate, cât mai ales observații subtile despre oameni și despre cum trăiesc ei. Pentru ea nu e un simplu voiaj de plăcere, ci o posibilitate de a cunoaște diferența, noul. De altminteri, motto-ul acestui capitol este grăitor: „Voiam să fiu o femeie și o ființă omenească“. E limpede, așadar, că o asemenea călătorie se înscrie într-un efort de (auto)cunoaștere și de autodepășire. „Trăiam – scrie ea – într-o grotă întunecoasă“ și „Doar printr-o fereastră îți poți fixa orizonturile“. Iată, în două propoziții memorabile, un rezumat al acestor note de călătorie care echivalează cu o revelație: revelația unui alt mod de a fi.

Partea finală, interviurile, completează portretul unei autoare de un curaj rarisim. Conștientă că poezia ei înseamnă „despărțirea de viața de altădată“, Forugh expune o concepție modernă despre literatură, apropiindu-se, surprinzător, de modul cum vedea Nichita Stănescu relația dintre forma și conținutul poetic. În ceea ce privește substanța liricii sale, Forugh Farrokhzad este o feminista autentică, afină cu Sofia Nădejde, Marta Trancu-Rainer și Hortensia Papadat-Bengescu, iar dintre scriitoarele contemporane, cu Angela Marinescu și, pe undeva, cu Anastasia Gavrilovici.

În tot, *Casa este neagră* reprezintă o (nouă) fereastră care ne permite să fixăm orizonturile. Gheorghe Iorga ne pune la dispoziție un instrument eficient prin care putem să recalibrăm complicata relație Est-Vest și să înțelegem altfel, mai nuanțat, atât de profunda lume orientală.

Adrian JICU

cine sunt?

rămasă undeva la distanță
un fel de orbire în ceață
o altfel de călătoare prin vise
sunt!

acvariu

nu era mare, nu era țarm
am înotat spre departe
trupul de culoarea homarului
erai tu, undeva, departe

nisipul era presărat
cu scoici și lemn putred
sub picioarele goale
marea se prelingea

priveam cum cădeam
în brațele tale de lapis
cerul scrâșnea picături
nu zburau pescărușii –

doar o schiță

flori presate
o chitară, o sticlă
și pantofii tăi
pantofii tăi
pe care i-ai scos
în acea duminică după-amiază

doar o schiță
cu flori presate
pe tapet
te-așteptam
într-un vis complicat
să devii
să te-arăți viu
printre obiecte lepădate:
o poveste de dragoste

hologramă

brodează frunze
scoarță de mătase cu tatuaje
frescă pe câmpuri
hologramă slabă
pe o instalație vorbitoare
lumea după...

chemarea cocoșului
cofrează întunericul
vezi holograma unui copac
bântuie lumea
îi rupe trupul cum
alunecă spre departe –

cuburi

viața noastră s-a topit în cuburi
ca gheața
corbii și-au dansat dansul
împrejur
dragostea noastră a umplut aerul
când
cerul era răgușit
apoi
florile i-au redus pe toți la tăcere
miera
a tulburat furtuna

Mariana
ZAVATI-
GARDNER

singură
role de ploaie,
de aducere-aminte,
au zdrobit frunzele tinere
luna-n
exces de vise
departe
peste peninsulă

sunt zvonuri

rădăcini prin metaversul bărfei
cuvinte doar ce se lipesc
zbor lent pe dușumele
despre trecerea Regelui Carnavalului
ritm hipnotic: memoria lui
se estompează peste tot
cât de repede îi pronunț numele
trebuie să-i las memoria să se ducă
ce știu eu cum s-a trecut?
mulțimea bârfește afară
cuvinte-agitate
iubirea mea abandonată
armonii din New Orleans
am fost numărul trei
lipsa pierderii –
abandon – electric
artificii, jonglerii, arlechini

pe nisipuri

mi-au spus să nu ating
scoicile pe maluri
craniul alb al unei foci
spălat de flux

brodează dantela în forme –
apele sunt prea reci acum –
pescărușii au umplut spațiul
între cer și pământ

la malul mării

alerg peste dune
după un zmeu imaginar
dărui când aveam doi ani

oameni înfășurați în haine de ploaie
pun un picior în fața celuiilalt
în timp ce plutesc pe nisipuri

furtuna îngheață marea
pe măsură ce atinge malul
gâfâind, alunecând, țipând...

nuațe de viespi

încă o plimbare printre
bulgări rigizi, ascuțiți
din lemn țesut,
plutitor la maluri

altă noapte:
magia e pe moarte
s-a îndepărtat –
altă zi se va naște

vise estompate
din castel s-au prăbușit
cuiburi de viespi
în drumul tău – unde?

Numai amnarul...

Numai amnarul știe
că pietrei, sămânța de foc,
rotunjită
de undă și de cântec, i-a fost
precum tristețile
urcând în genunchi
spre templul lor de sidet
din os de ghioc.
Asemenea pietrei,
cu scânteia ascunsă-n rărunchi,
limpezimile de văzduh cântător
până-n adânc
le cunosc pe de rost,
că mă-ntreb sub spus de șuvoi
al mângâindelor ape
în care veșnicie-am mai fost
atât de aproape?
Mult mai înalt decât piatra
e focul cu sămbur ascuns,
dar mai mare,
cuprinzându-și veșnicia,
numai scânteia-i
muritoare de moarte, ce știe
nevăzutul iubirii să-l scrie,
să-l spună...
Tu parcă te-ai născut din strună,
boare de aur stihirii.
De unde te cunosc trandafirii
cerșindu-mi cu spin să te leg
cuneiform
pe tăblița de lut?
Cum aș putea să nu mă înghimp
când vecia ta n-are-un sărut
să înceapă?
Cum să nu-i cânt luminii safirul
ce străluce doar cu atinsul de timp,
ca buzele ce-și deschid trandafirul
și lasă veșnicia pe dedesubt
să se strecoare prin poarta de spin?
Cum aș putea să nu mă înghimp
când vecia ta n-are-un sărut
să înceapă

apa schimbării în vin?
Oare de ce,
la timpul înalt,
toate nunțile-ncep
cu apusul de pleoapă?

Psalmul cel cu multe cioturi

Arunc tot alte lemne, când mă răstoarnă toana,
Pe-același jar, să-i stingă și-aripile, și gheara;
De sângelui vrei lege, la ce te-ajută vrana,
Când cea de-a treia voie te rupe-n dinți ca fiara?
Căințe, bube, ploșniți aduci la târgovină,
Smochin bogat în sfaturi, sub linia scăderii?
Că nu te-nțeapă noaptea, ci rana din lumină,
Când de la dreapta-n stânga citiși Scripturii merii.
Au nu cumva Grădina e-n tâlc nespusul Evei,
Și numai Tu zăvoru-i cunoști cum se descuie?
Nu despre bob vorbire fac flăcărilor plevei,
Ca-n ochi nestins de pește, rotundul de la cuie?
Mă judece Olarul, de i-am greșit argila,
Pedeapsă-având iubirea, că nu iubești cu sila!

Cocostârcul negru

A, cum aș putea
din strunele negre să-ți torc
șagalnicu-ți „hai, măă“
când buzele tale-nflorind a sărut
cireașa spre pârg și-o îngaimă?
Cocostârcul negru

în cuibu-mi de lut
cum ai crezut că mă-nspaimă,
când buzele tale-nfloresc a sărut
șagalnicu-ți „hai, măă...“?
Ispititu-a vârtutea inimii mele
asămănarea
cu ce i-ar fi focul.
Precum crinul negru
prin bulgări de stele,
din cuibul de lut,
așa-și împietrește
văzduhului tău

bobocul.
Dar nu degeaba porți nume de zână,
că veacului
poți ca să-i treci peste prag.
la-mă de mână
și spune-mi în dor că ți-s drag.
Când setea-nfloreste-n fântâni spre sărut,
damnatul în pârg te îngaimă,
că nu degeaba porți nume de zână...
la-mă de mână
și ceartă-mi doar pana, străina,
neagră ca luciul de corb.
Leacul ți-l știe lumina
înfiorată în spaimă.
Ce-ar fi pârguirii
doar neapusul să-i sorb?
.....hai, măă.....!

Psalm întors dintr-o visare

„The green, green grass... Odihei loc, verdeții,
Unde durerea nu-i și nici suspinul...
Așa pe nas cânta-mi-or cateheții,
Dar eu aș vrea de ochii-ți, ca pelinul,
Tot verdele, de tristul lor, subțiu
Ca aburul pe unde, în risipă.
Lăstunul cardinal mi-o aduna târziu
Cu flacăra ce-o poartă în aripă.
Au vei zâmbi când mi-oi preface lipca,
Tot mincinos, să-ți fur și mort sărutul?
Îți las în diată tot ce-am strâns cu scripca,
În vinul roș să mi se spele lutul.“
...Cam astfel mă plângea acordeonul,
Când m-a întors din cale telefonul!

Psalmul tâlharului

De unde vin? Ca vântul, nu mi-ai răspuns
vreodată,
Ești zilei mele Ziua, dar nopții-i sunt însemnul.
Rotit-ai timp spre spațiu, dar gându-Ți, prima dată,
Când m-adună în nume, precum în fluier lemnul?
Puteam să-Ți fiu seraful, gândacul, sau caisul,
Dar Tu din coasta Evei, spre-a da Mariei tronul,

Desfășurași prin mine, larg, stepei, antimisul,
Spre-același țarm să-Ți plângă și macul, și
odgonul.
Acolo mi-e limanul înnegurat din buciom...
Vedeți cum floarea neagră e prealuminii cușcă?
De-n pânzele-mi de lotcă nu-mi urlă ceru-n

zbucium,
Cum să cârpești lubirea, de cuiul nu o mușcă?
Că dragostea nu-i buchea, uscându-se-n
Scriptură,
Ci e tâlharul care pe Dumnezeu îl fură.

Psalmul mersului pe apă

Departele în Tine se face mai departe,
Cum verdele-și descântă pe struguri cruzi rubinul
A legământ de jertfă – diata ce cu jar Te
Închipuie Zdrobirii; de-aceea sacru – vinul
Ce-l bem spre despărțirea de noi, spre a fi una,
Agață-n Lege biciul, că Mielul ni-este Unsul!
Să taci psaltirioane, sub rană tacă-ți struna,
Că azi cârligul morții e-n jocul de-a ascunsul!
Contemporan cu-aripa dă-mi cerul Tău iubirii,
Din foisorul serii, ripide-având cocorii!
N-am cuib decât doar lemnul furat, al Răstignirii,
Despacă-mă de vina c-am dus furtunii norii!
Tu, dragul meu Departe, tu dragul meu Aproape,
Învie-mă-n chemare și-oi alerga pe ape...

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Grațioasa regină

„Sâmbătă dimineată m-am aflat la distanță de numai un metru de grațioasa regină, gătită de emoție“, îi scria Sylvia Plath mamei sale în octombrie 1955, pe când își începea studiile la Cambridge, în Anglia, ca bursieră Fulbright. Elisabeta a II-a se afla în trecere la Colegiul Newnham pentru „un sherry și câteva prezentări“. Studentele, printre care se număra și poeta americană entuziasmată, au așteptat în robele lor negre în sala de mese, așezate de-o parte și de alta a culoarului pe unde aveau să treacă regina și prințul consort.

Această veste trebuie că i-a trezit Aureliei, mama poetei, emoții teribile de contradictorii. Cu numai doi ani în urmă, în iunie 1953, trăise și ea fascinația regalității. Plecase de acasă în după-amiază respectivă, amăgită de fața senină a fiicei, ca să vadă la televizor, la o prietenă, ceremonia încoronării reginei. În timp ce Aurelia urmărea strălucitul eveniment transmis în direct de la Westminster Abbey, Sylvia se retrăgea, pradă unei depresii chinuitoare, în pivnița casei, unde a încercat să-și pună capăt zilelor înghițind somnifere. Au găsit-o după trei zile de căutări febrile, când ea însăși a început să strige slab, trezită coșmaresc din moarte (luase prea multe pastile!).

Sylvia probabil că nu a văzut niciodată ceremonia de încoronare a Elisabetei – la vremea aceea, televizorul era încă un lux, iar internetul, nici măcar un vis. Totuși, uitându-ne azi la înregistrarea BBC accesibilă la orice oră pe YouTube, nu e greu să ne imaginăm cât de ambivalentă ar fi fost reacția poetei. Cu siguranță că, la suprafață, ar fi fost plăcut impresionată de spectacolul unei tradiții seculare, de splendoarea costumelor, procesiunilor, gesturilor și cuvintelor. La fel cum, trei ani mai târziu, s-a simțit privilegiată când i-a fost dat să o vadă pe regină în carne și oase. „Am simțit o nerăbdare care m-a surprins“, îi scria Sylvia mamei sale, povestindu-i cum regina „calmă și radioasă“ pășea demnă în umila sală de colegiu, cu mantoul și pălăria ei „de prințesă“, însoțită de ducele „vorbăreț și amuzant“, cu un zâmbet „incredibil de încântător“. Studenta americană nu s-a mulțumit însă cu atât: a ieșit afară în ploaie ca să-i vadă cum pleacă cu mașina regală, simțind „din nou euforia de a fi atât de aproape de eleganta pereche“. În aceeași zi, la puțin timp după aceea, a trecut cu bicicleta printre cele două șiruri de oameni de pe marginea străzii care așteptau să vadă cuplul regal, imaginându-și, exaltată, că împrăstie petale de trandafir. „Dacă aș fi avut curajul, aș fi salutat mulțimea în stânga și-n dreapta“, îi mărturisea ea mamei sale.

Această identificare imaginară cu regina nu era însă lipsită de luciditate. Deși întâmplarea a atins o coardă deosebit de sensibilă a Sylviei, ea nu o invidia totuși pentru „runda zilnică de funcții care îi era soarta“, chiar dacă asta „părea să-i placă la nebunie“. Ar fi avut, cu siguranță, un comentariu pe același ton dacă ar fi urmărit ritualul lent, îndelung, al încoronării. În timpul acestuia, o tânără cu numai șase ani mai mare ca ea era investită cu cele mai mari onoruri, transformată într-o ființă pe jumătate mitică, cu prețul sacrificării propriei persoane pe altarul națiunii. Binecuvântată, miruită, îmbrăcată (aproape sufocant) cu diverse veșminte ceremoniale, Elisabeta primea însemnele regale și coroana, totalmente supusă unui ceremonial care ar putea fi azi perceput ca o capcană fără ieșire: nu se putea mișca fără să i se ducă trena de către doamnele de onoare; hlamida grea, în toată superbia ei, a regalității, trebuia susținută, după ce i-a fost pusă pe umeri, de către episcopii din jurul ei. Pe scena sacră din Westminster Abbey, tânăra suverană abia dacă a spus câteva cuvinte, neapărat în forma și la timpul prestabilite.

Regina albină imaginată mai târziu de Sylvia Plath surprinde în mod tulburător acest paradox al puterii care înlănțuie pe cel puternic. Într-un poem, ea zboară „cu aripile ei de sticlă“, „mai cumplită ca niciodată, roșie/ Cicatrice pe cer, cometă roșie/ Peste mașinăria ce-a ucis-o –/ Mausoleul, casa de ceară“. Zâmbetul discret al Elisabetei la ieșirea din catedrală nu arată însă nicio răzvrătire. Departe de a dori o eliberare iluzorie, ea găsește o mulțumire suficientă în sentimentul datoriei împlinite. După 70 de ani de domnie, înțelegem că aceasta a fost adevărata ei putere, adevărata ei zbor. Cât despre suferința proprie, poezii n-au avut decât să i-o ghicească.

„Așa a fost să fie!”, „Asta e voia Celui de Sus!” Nu puțini sunt aceia care își întemeiază discursul public, cuvântul de învățătură sau sfatul duhovnicesc pe această alternativă: „Dacă e bine, așa a vrut Dumnezeu! Dacă e rău, așa a vrut Dumnezeu”. O abordare care, cel mai adesea, e de-o banalitate ce anulează orice argument. Pentru că, în fața unor astfel de răspunsuri, unii se mângâie pe sine, consolându-se în neputință, alții se resemnează și cad în reverii vremelnice.

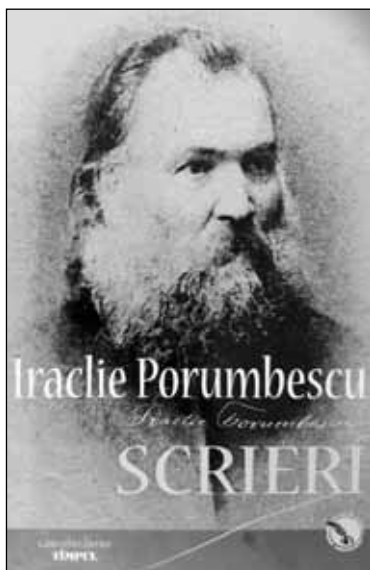
Între cei care au ales să gândească, să scrie și să facă lucrurile într-un autentic spirit ortodox, lăsând la o parte curtoazia ieftină, viclenia fariseică și ipocrizia cărturărească, se numără părintele Iraclie Porumbescu, nimeni altul decât tatăl marelui compozitor român Ciprian Porumbescu. O personalitate trecută nedrept sub tăcere, probabil pentru că a trăit în Bucovina celei de-a doua jumătăți a secolului XIX pe care o dorea românească în toată structura ei, fie pentru că, preot fiind, a lăsat deoparte propriul interes, s-a luptat pentru interesele celorlalți, fiind altfel decât ceilalți confrăți de slujire. Așa cum avea să-i spună unul dintre reprezentanții de seamă ai familiei Hurmuzachi, Alexandru: „Dumnezeu să te ție, că ai știut a-ți mai păstra în inimă un loc pentru alte interese decât acele strictisime

Constantin GHERASIM

Scrierile unui căutător de soluții

parohiale, ... acel foc sfânt care ferește sufletul omului de a amorți și a putrezi”, ca mai apoi să-l îndemne pe vrednicul preot: „Mișcați-vă, lucrați, căutați să nu aleagă poporul dușmani sau ne-nțelepți sau păpuși, ci să aleagă pe cei mai vrednici din voi, să aleagă pe oricine va fi onest și capabil și hotărât de a nu avea în privire decât cauza comună; nu trebuie oameni servili, ticăloși, fără caracter”.

Preot în completul sens al cuvântului, om cu o conștiință profund creștină și românească, părintele Iraclie a transmis contemporanilor săi idei pe care le percepem astăzi la fel de actuale și de importante: „Să cugetăm, adevărat, pentru Dumnezeu și să recugetăm ce facem, cum stăm, încotro mergem și unde vom și ajunge ca moșneni adevărați și proprii ai acestui pământ românesc, apoi ca creștini ortodocși și ca români ce suntem! [...] Să cugetăm și să recugetăm și aceea că noi prezenții vom fi judecați despre

o parte și de viitor – de istorie; iar despre alta de fiii și urmașii noștri. Vom fi judecați adevărat, că ce am făcut noi cu talentul patriotic, confesional și național în propriul nostru pământ”, după cum scria, printre altele, în „Bucovina”, în octombrie 1873, în „Starea lucrurilor în eparhie și în țară”. De altfel, scrierile sale, indiferent de caracterul lor, poartă cu ele

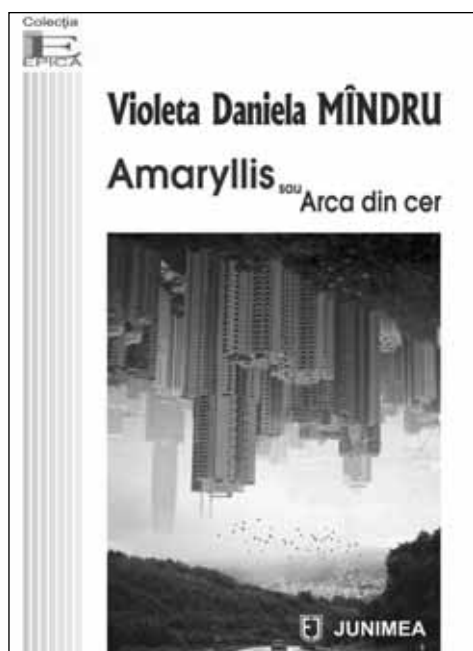
mesajul unui român preot, nu doar erudit, ci și implicat activ în viața comunității, cunoscător al problemelor vremii și căutător de soluții.

Volumul „Scrieri”, apărut în condiții grafice deosebite, în luna mai a.c., publicat de Asociația Revista „Convorbiri literare”, la Editura „Timpul”, îngrijit și atent prefat de eruditul Liviu Papuc, este împărțit în trei părți, fiecare arătând dimensiunea completă a personalității lui Iraclie Porumbescu, probabil unul dintre cei mai însemnați clerici ortodocși din secolul al XIX-lea.

Prima parte este „Publicistica”, în care ni se descoperă un fin, dar tăios observator al perioadei istorice pe care o trăiește, un comentator profund al politicii imperiale, un realist și incomod analist al situației deloc satisfăcătoare a Bisericii Ortodoxe din Bucovina, un iubit, cultivator și susținător de gândire, cultură și spiritualitate ortodoxă românească. Cea de-a doua parte cuprinde „Beletristica”,

texte impregnate de personalitatea sa, ce ne dezvăluie un mânăitor atent și profund al cuvântului. Realismul se împletește cu emoția mărturisirilor unei lumi marcate de oameni curajoși, boieri patrioți și țărani înțelepți. Citim „Zece zile de haiducie”, „Cum a venit Pumnul în Bucovina”, minunatele „Amintiri despre Vasile Alecsandri” și impresionantul text „Istoria violinei lui Ciprian Porumbescu, fost profesor de muzică la Brașov și compozitor român, decedat la 1883”. Ultima parte a „Scrierilor” însumează „Istorie”, respectiv cinci texte, dintre care două despre trecutul și prezentul Bucovinei.

Cartea mai cuprinde o anexă foto cu imagini ale autorului și alte fotografii deosebite care ne întăresc imaginea frumoasă și demnă lăsată în paginile istoriei adevărate a românilor din Bucovina, a părintelui ce a dăruit neamului românesc figura luminoasă a unuia dintre cei mai cunoscuți și iubiți compozitori: Ciprian Porumbescu. Lecturarea „Scrierilor” lui Iraclie Porumbescu reprezintă nu doar o acumulare de informații, o cunoaștere a unui alt mod de a vedea lumea, oamenii și societatea, ci și o înțelegere a spiritului nostru, a identității românești prin ochii unui preot ortodox care și-a mărturisit credința până la final.

Romanul Violetei-Daniela Mîndru este alcătuit dintr-o epistolă. Despre viață și moarte, familie și solitudine, boală și bătrânețe, credință și iluzii, dar mai ales despre dragoste. Este, altfel spus, o meditație. O meditație adusă prin intermediul unei confesiuni dezvăluite în scrisoarea unui tată către fiul său. Există o tradiție în istoria literaturii noastre și ar fi de ajuns să amintesc „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie”. Dar dacă în tomul său voievodul Țării Ungrovlahiei oferă sfaturi înțelepte despre cum să-ți trăiești viața în consens cu religia și arată ce au realizat mari regi și împărați pentru a transmite fiului său experiența conducătorilor, Violeta-Daniela Mîndru scrie o carte modernă despre viață, una a experiențelor în spațiul intim al familiei și în spațiul deschis al societății, însă nu se

oprește aici. Peripețiilor de pe Pământ le urmează peripețiile de pe Amaryllis, o „arcă din cer”, o planetă, despre care se înțelege ce este atunci când analizăm simbolismul romanului și ce înseamnă arca. Adică este un roman cu o abordare foarte pretențioasă. Pretențioasă deoarece prozatoarea nu se oprește la descrieri (de natură sau sentimente), ci pătrunde în profunzimea condiției umane. Pentru aceasta îți trebuie o excelentă și nuanțată cunoaștere a vieții. Ea se află în posesia acestei cunoașteri, a ceea ce este esențial în existența noastră. Nu-i este străin nimic din ce este omenesc. Astfel, romanul ei „Amaryllis sau Arca din cer” (publicat la prestigioasa editură „Junimea”, Colecția Epica) este un roman captivant pentru cei avizi să cunoască și să înțeleagă viața noastră în amănuntele ei cele mai intime, uneori fericite, alteori dureroase, cu realizările, eșecurile, trădările și bucuriile inerente vieții trăite. Pentru a reuși așa ceva ești nevoit, ca prozator, să eludezi spațiul și timpul, astfel că totul se petrece într-un ipotetic Michigan și apoi, când aventurile încep să apară, în teritoriul latino-american și pe planeta Amaryllis. Pentru că aspectele esențiale ale vieții sunt aidoma în orice timp și loc al lumii. Ele își au ecoul în lăuntru nostru, unde spațiul și timpul se transformă într-o altă dimensiune, dimensiunea umanului. Cum spuneam, peripețiile nu lipsesc, iar romanul, dincolo de sensibilitatea naratorului, care este un bărbat, capătă forța necesară din momentul intrării în scenă a unor personaje ca interlopul Diego Caruana, Herman,

Amaryllis

Pedro și fascinanta Iris. Subtitlul, „Arca din cer”, ne atrage însă atenția asupra intențiilor prozatoarei. Arca, asimilabilă Sfântului Potir, simbolizează recipientul comorilor spirituale și al bunurilor cu valoare simbolică ascunse de preoți în vremuri de restriște. Astfel este fixată și o

imagine a lumii noastre, o lume aflată sub asaltul hoardelor barbare, dar hoarde subtile, oamenii căutând să-și salveze comorile inimii și ale sufletului. Acțiunea, scrisă și condusă cu mână sigură, dezvăluie în Violeta-Daniela Mîndru o prozatoare deja experimentată (având încă două romane publicate), posedând în același timp calitățile native necesare, vădite într-un puternic metabolism de prozator.

Dan PERȘA

Florin Șuțu - Graffiti

Periodic mă încercă o imperioasă nevoie să revin în librărie. Cea concretă, palpabilă, cu rafturi îmbrăcate, încărcate de cărți din hârtie. Ultima oară mi s-a întâmplat nu de mult. Când mi-am propus să găsesc iute un volum de Ștefan Mitroi: „Poveștile cerului, poveștile pământului” (București, Ed. RAO, 2021). O curiozitate specială justifică lipsa răbdării. Tocmai îi citisem un articol dintr-un ziar național și îl urmărisem lecturând din volumul citat. Mă incita scriitura distinctă. Ideile, oarecum în răspăr la așa-zisul curent principal al gândirii (auto)corectate să nu deranjeze, contribuiau consistent la frenezia atracției. Cum nici lectura nu scapă lesne atmosferei din bulă, mă întorc spre cartea ce obligă cugetarea să respire altcum.

Dedat la citirea din autori nefrecventabili, aș putea justifica propensiunea cu un argument din Nae Ionescu, despre maturitatea selectivă, cu metabolismul lecturii ei hrănitore („Curs de metafizică”, București, Ed. „Humanitas”, 1995, pp. 12-13). Dar renunț, fiindcă ar fi nedrept față de Ștefan Mitroi. Profesorul universitar de filosofie își scuza datorica la o metafiziciană despre care cultura română nu auzise defel? Sau poate că un cititor antrenat, rafinat, chiar ajunge a degusta opere minore din rațiuni metafizice?!

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVCU

Aprozarul de cărți

Cu totul altfel, „Poveștile cerului, poveștile pământului” dezvăluie și deznoadă cititorul esențial din orice copil fără vârstă. Revigorează energiile primordiale ale limbajului începător. Adevăruri simple, rostite în climatul de zgomot atroce, uniformizant, greoi, sufocant, asigură eroism bine temperat frumuseții literare. E drept, pentru „lectorul model” al clipei, stilul acestor povești pare un pic cuminte. Însă vremea asta, de faimă teribilă câștigată cu pantalonii în vine, ar putea plasa verbul curat, fără buruieni de limbaj, în fericita margine unde talentul primește canonul autenticității ce contează. Adevărul esențial va transgresa ifosele ieftine ale postadevărului, doar astfel frumosul va scăpa de abuzul ficțiunii în curs de industrializare. Minciună tehnic și economic scuzată de ingineria poveștilor ce trebuie neapărat să amăgească, să seducă, să prostească un număr semnificativ de cumpărători. Faptul că lipsa de

ethos se bucură de atâta succes (social, nu doar literar) nu e decât cea mai grea încercare a caracterului. Fiecărui dintre noi, autori, cititori deopotrivă.

Orașul nostru încă mai are câteva librării. Mari și bine aprovizionate. Cel mai greu mi-e însă să trec de sloganul nefericit cu care mă întâmpină, cantitativ, bun pentru aprozarul de cărți, nicidecum într-un spațiu de predilecție. Cum adică: *Dacă nu citești la timp, înțelegi prea târziu?* Chiar prinde asta la mîntea cea de pe urmă a românului? Care atunci când ceru așa ceva, acceptă că întoarcerea în timp nu-i credibilă? Parcă ar fi un algoritm pripit de succes în viață garantat. Pe care absolut nimeni nu-l crede, nici nu-l bagă în seamă. Deși îl invoc acum, nu m-a îndemnat niciodată să cumpăr o singură carte în plus la ceea ce cu adevărat îmi doream. Oare să prindă la necititorul convins? Un răspuns afirmativ chiar m-ar face cinci minute mai vesel.

Industria autohtonă a cărții, producerea și, mai ales, vânzarea ei sunt oarecum ancorate în asemenea perspectivă. Justificabilă în bună măsură prin rațiuni economice, financiare, de afaceri. Domeniul nu pare a-și fi aflat totuși forța fundamentală a propriei personalități, în pofida numărului de specialiști ai scrisului și ai lecturii cuprinși. Fără suficientă încredere în propria creativitate.

Mesajul simplificat răsună așa: ia cartea, neamule, până nu se strică și începe să miroasă! N-ar fi mai bine s-o cumperi când drumul interior te duce, te trimite la întâlnire cu ea? Dar mai răspunde cartea la asemenea clară nevoie umană? Sau ceva ultradureros și nociv s-a petrecut pe când ne tot adaptăm la mediul texturii de mesaje paralele, fără ecou, doar agresive?

Trebuie să fii mic rău și la modă ca să speri că poți să-ți meșterești (*bricolezi* e cuvântul mai în vogă acum) cultură generală dintr-o listă (cât mai)

scurtă de lectură. Să fii informat și citit înseamnă că ai făcut toate lecturile necesare și obligatorii la timpul potrivit? Mă disprețuiesc fiindcă am îndrăznit să formulez o asemenea barbare întrebătoare! Sau idiotul bine informat asigură noua fiziologie a iluziei ce din asemenea pretenții absurde se improvizează?

Altcumva, sunt pasionat „înrațit” de librăria virtuală, iar haosul iremediabil instalat în bibliotecă personală din ultimii ani m-a convertit la cultul paralel al celei electronice. Nu sunt purist. Nici patriarhal alergic la tehnologie sau progres. Dar cu siguranță puțină lectură cu care m-aș putea lăuda m-a învățat să pun în discuție ceea ce simt și gândesc a nu merge prea bine. Distant, așadar, de euforiile comercializate în masă, prin care se vinde rapid și se guvernează comod, străin, fără legătură cu realitatea.

Gândirea conformă e de mare ajutor doar atunci când derulezi operațiuni speciale. Deși, cum se vede pe aproape de noi, și acolo motivarea parcă ar cere o paletă amplă de valori colective și căi acceptabile pentru mai mulți. Ceea ce încurajează recursul la ordine adâncă în care își va face lecturile alese fiecare dintre noi.

La câteva zile după ce am aflat cartea lui Ștefan Mitroi, ea a fost răsplătită cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România pe anul 2021 pentru literatură dedicată copiilor și tinerilor. Subit am simțit că întineresc!

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Suzănică Tănase își surprinde cititorii, la numai doi ani după publicarea volumului *Grădina Sofiei* (2020), cu o nouă apariție, un poem în proză intitulat *Oameni fără piele* (București, Casa de pariuri literare, 2022). Pielea, acest organ care ne acoperă, devine neuniformă atunci când este privită de aproape, are cute și proeminențe, la fel ca poezia acestui volum. Cutele și proeminențele sunt date de prezența celor trei instanțe: mama, fiica și bunica. Ele oferă textură frazei timpului. Ele așază punct după punct pentru a opri, pentru a marca un moment, o experiență, o poveste, acolo unde un altul a pus virgulă, a trecut mai departe.

În *Tratat de descompunere*, Emil Cioran afirmă că „sub spinul durerii, carnea se trezește, materie lucidă și lirică, ea își cântă disoluția”. Așa și în cartea Suzănicăi Tănase, unde pielea are multe funcții și joacă un rol la fel de important ca inima. Dintre aceste funcții aș vrea să amintesc trei: funcția de apărare (invelișul împiedică agenții patogeni să intre în organism), funcția termoregulatorie (epiderma ajută la păstrarea unei temperaturi constante), iar ultima este funcția/ rolul jucat ca organ de simț (pielea comunică cu exteriorul). *Oameni fără piele* înseamnă femeia lipsită de apărare, de căldură, dar mai ales fără puterea de a se comunica și a comunica cu exteriorul: „gura închisă, o simplă dungă ca o ață de papioț ce taie o mămăligă”. Viața mamei apare ca o pierdere placidă de lumină. Ea umblă pe un culoar întunecat, asemenea uneia dintre „ființele cele mai abandonate, fără de lumină”, și tot ea este femeia plecată departe ce lasă „în urmă ziua”. O mamă care „a rămas în văzul lumii descheiată

Suzănică Tănase – Oameni fără piele

la toți nasturii vieții”. De unde provine durerea? Cititorul află răspunsul în mod indirect, fetița fiind intermediarul, din gura bătrânei mame, a bunicii. Bunica este cea care povestește, (re)amintește. Bunica aprinde țigări și deschide geamul, iar „soarele i se zbate între ridurile feței”. Bunica răspunde: „Maică-ta se arunca cu trup și suflet în orice iubea, pe tine te iubea cu foame”. Durerea provine tocmai din acest mod de a iubi, cu foc, cu dăruire, cu totul, dar mai ales din faptul că iubirea, dragostea, iubovul, nu ține, de cele mai multe ori, până când

moartea desparte: „promisiuni ruginite care scârțâie în vânt ca oasele strivite în palmă”.

O mamă „curată ca o iconă” – în tinerețe, o femeie ce credea în naivitatea ei „că nimeni nu stă certat mai mult de o oră” – ajunge să mintă în fața judecătoarei că încă își mai alăptează fiica de teama de a nu rămâne fără ea. În sala de judecată un bărbat și o femeie se aflau acolo „ca să-și împartă copilul ca pe o bucată de corn”, un mare ghinion „să divorțeze chiar ea” într-o sală rece, în care ajung „mii de oameni separați”, într-un loc în care „divorțul era un simplu dans de sfârșit de ani, o cotitură la stradă”. *Your Honor! Your Honor!* Se aude carnea „lucidă și lirică” a mamei ce-și plânge disoluția într-un spațiu atât de rece, întunecat de faptul că altul are dreptul de a alege pentru tine, în locul tău. „Mama știa că mușcătura de om e cea mai otrăvitoare”, dar „chiar și la propria înmormântare și-a acoperit ochii cu o batistă” ca „să nu deranjeze”.

Cea de-a treia instanță, cel de-al treilea pliu, este fiica, rămasă în urmă să pună câteva virgule acolo unde mama a pus punct prin trecerea în neființă: „mama visa la un fel de acupunctură care să strivească exact nervul memoriei și să șteargă tot”. De ce virgulă? Pentru că fiica afirmă despre propria mamă: „Am simțit-o mai puternică decât Dumnezeu” și pentru că iubirea mamei era „adâncă, intensă ca un soare arzător de forma unei mandarine desfăcute” ce „acoperea totul până nu mai rămânea nimic, nici măcar eu”.

Vocea Suzănicăi Tănase este unică în literatura contemporană românească. Fie că citim *Grădina Sofiei*, fie că citim *Oameni fără piele*, expresivitatea, stilul poeziei sale, vocea caldă și suavă, dar în același timp dură, matură și violentă prin teme abordate este inconfundabilă. Prin reliefația punctelor cele mai sensibile ale feminității, maternității și copilăriei, dar și prin utilizarea motivelor extrase din concret – durerea provocată de nedreptate, frustrare, nereușită, singurătate, fragilitate, pierdere, despărțire, dezmințire, depărtare sau naivitate face din ea un autor care vorbește despre o existență atât de reală, de verosimilă, încât pulsionile ei devin pulsionile noastre. Atomii individuali sunt incolori, fără gust și fără temperatură, dar când aceste mici elemente, particule se unesc, formează reacții și relații ce dau tot ceea ce percepem prin organele de simț ca fiind realitatea – viața.

Oamenii fără piele din volumul Suzănicăi Tănase sunt niște atomi individuali. Singuri, ei ajung insipizi, incolori și lipsiți de căldură. Mama devine rece și invizibilă după divorțul de cel pe care-l iubea – tatăl copilului ei. Fiica devine asemenea mamei din cauza dorului resimțit față de cea care i-a dat viață, care a trecut în neființă, iar bunica se ofilește din cauza distanței prea mari, a oceanului, a timpului. Toate trei devin „oameni aplecați ca jucăriile stricate”, purtând în spate povara singurătății, regretelor, nereușitelor, neîmplinirilor. De ce o fi oare „viața ca o simplă mușcătură de om”?

Cristina-Casandra PAȘCANU

Am rămas doar trei zile la Suceava și nu am văzut decât tot atâtea spectacole, dar voi aminti acum teatrele prezente la festival, unul cu caracter internațional, pentru a mă opri apoi la premiera teatrului-gazdă: din Republica Moldova, de la Chișinău, au venit Teatrul Satiricus „Ion Luca Caragiale” și Teatrul Național „Mihai Eminescu”, iar din Cernăuți, Ucraina, Teatrul Muzical-Dramatic „Olga Kobileanska”. Spectacolul acestei trupe a fost urmat de o dezbatere cu Neda Nejdana (Ucraina), în dialog cu Matei Vișniec despre rezistența oamenilor de artă din țara vecină, supusă acum invaziei rusești, și despre solidaritatea cu artiștii. Din țară, au răspuns invitației Teatrul pentru Copii și Tineret „Lucașul” Iași, Teatrul „Nottara” București, Teatrul pentru Copii și Tineret „Vasilache” Botoșani. De asemenea, a participat Jeune Théâtre National (JTN) din Franța și Centrul de Teatru Educațional *Replika* București. Mai multe activități conexe au fost organizate de Universitatea „Ștefan cel Mare”, în parteneriat cu Alianța Franceză din Suceava.

Așadar, un festival bine gândit, în ansamblu și în detaliu, cu un program bogat și divers, complex, profesionist manageriat de o echipă entuziastă, condusă de directoarea teatrului sucevean, Angela Zarojanu, foarte implicată, infatigabilă, mereu cu fața luminată de cel mai prietenos zâmbet.

Moartea ne-a lăsat orfani

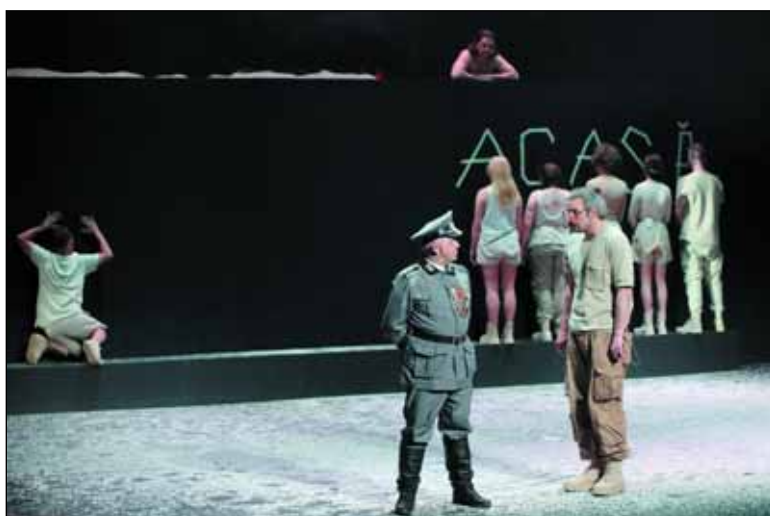
Premiera cu care teatrul-gazdă a deschis Festivalul a avut ca punct de pornire piesa lui Matei Vișniec „Recviem”, pe care tânărul regizor Botond Nagy a citit-o în felul său foarte personal, creând un spectacol de o vizualitate pregnantă, intens, profund, răscolitor, cu multe sensuri de adâncime, numit „Întoarcerea acasă”. Piesa, una excelentă, este o parabolă despre absurdul și tragicul condiției umane,

Zilele Teatrului „Matei Vișniec” Suceava

Refresh pentru memorie

Au fost zile dintre acelea pe care nu ai cum să le uiți, pline de lucruri interesante și frumoase, de evenimente notabile, la teatrul sucevean, spre sfârșitul lunii mai. Încă o ediție, cea de-a șasea (20-29 mai), s-a adăugat la Zilele Teatrului „Matei Vișniec” și a fost una cu totul remarcabilă, bucurându-i pe toți iubitorii de arte, pentru că au fost spectacole pentru toate categoriile de vârstă, copiilor fiindu-le acordată o atenție specială, concerte, expoziții de pictură, de fotografie, lansări de carte. A fost și un prilej de dialog cu publicul, prezent în număr mare la conferințele și dezbaterile din cadrul Festivalului, la întâlnirile cu oamenii de teatru, cu scriitorii. „A pleca, a reveni”, prima dez-

baterie, cu referire la dilemele diasporei românești, moderată de Mihaela Crăciun, de la TVR Internațional, a fost urmată de conferința ținută de Matei Vișniec, cu titlul „Reîmprospătarea memoriei”, tema, de altfel, genericul întregii manifestări festivaliere. Alte conferințe au fost susținute de criticii de teatru Oltița Cîntec și Călin Ciobotari. O după-amiază reușită, din perspectiva comunicării, a discuțiilor iscate, a fost cea petrecută în preajma a două cărți recent apărute și a autorilor acestora: „Un secol de ceață”, de Matei Vișniec și „Nichita. Poetul ca și soldatul”, de Bogdan Crețu.

despre descompunerea umanului, ororile războiului, despre misterul, fascinația morții. Și imposibila întoarcere.

„Poate fi moartea un spectacol? Nu îndrăznesc să caut un răspuns la această întrebare, dar deseori am rămas uluit în fața fascinației cu care oamenii contemplă moartea”, spune undeva dramaturgul. Și spectatorii „Întoarcerii acasă” trăiesc această uluire, privind cum, dintr-un decor sepulcral, în tonuri de gri alburii, un fel de cavou uriaș (scenografia, Andreea Săndulescu), ies spectre în zdrențe, învăluite în abur de miasme. În atmosfera fantomatică, fumegândă, otrăvită, din bolgii se cațără spre

suprafața Morții Patriei, pe care un General țanțoș, în uniformă cu decorații, vrea să-i încoloneze pentru o paradă. Fiindcă, în sfârșit, „s-a dat lertarea, lumina, s-a dat pacea, odihna”, iar morții Patriei, toți în zdrențe, târându-se cu greu la început, pentru ca, mai apoi, dezmoșindu-se, să incingă o horă (e foarte elaborată mișcarea, coregrafia acestui spectacol, extrem de riguroasă și expresivă, datorată lui George Pop) și să se angajeze în diferite acțiuni. Dar cum să intre în Capitală, în ce ordine vor fi dispuși la defilare și unde-i comisia de numărare a morților? Nimic nu-i clar, iar disputa se încinge, diversele

categorii de morți emițând pretenții, cerințe, care de care mai hilare: cei dispăruți vor și ei cadavre, decorații vor să fie imbarcați în camioane, împușcații în inimă vor să fie în primul rând, fiindcă ei au rămas „intacți, frumoși”. Gazații vor o comisie sanitară, ca să le închidă gurile, cei care mai cred în victorie vor neapărat să fie băgați în față... Situațiile sunt groțeste, de un umor macabru. Iar Generalul – care tot înfulecă dintr-un sac de pufuleți, pe care-l cară după el, solemnitatea lui topindu-se într-un derizoriu absolut – dă mereu ordine Intendentului, încercând să stabilească o ordine și amintindu-le neconținut morților că sunt așteptați acasă de mamele lor.

Într-o secvență din spectacol apare și un trio, din trupa „The Proletars”, care se mișcă în ritm de hip-hop, „artiștii” nefiind alții decât Stalin, Lenin și Troțki (care joacă, în textul lui Vișniec, cărți), într-o altă imagine, șocantă, un soldat face sex cu un mormânt, Botond Nagy (pe decupajul dramaturgic al lui Agnes Kali) construindu-și spectacolul în linii ferme, precise, cu incizii adânci, ca într-o gravură pe metal, în acvaforte. Dar toată reușita montării este una a întregii

echipe - îi numesc pe Claudiu Urse, creatorul muzicii originale și a sound designului, pe Cristian Niculescu, light & video design. Cât despre actori, ei se achită exemplar de sarcinile lor scenice, fie că sunt integrați într-un grup sau sunt protagoniștii unor momente, memorabile fiind cele susținute de Delu Lucaci, în limbajul semnelor, și de Cristina Florea, cu glasul ei tulburător de talentată cântăreață. O compoziție impecabilă face, în Generalul, Cătălin-Ștefan Mândru, foarte buni, adecvați întru totul situațiilor jucate, sunt Diana Lazăr, Bogdan Amurăriței, Răzvan Bănuț, Clara Popadiuc, Horia Butnaru, Alexandru Marin.

Un altoi și-o rădăcină./ Moartea n-are nicio vină./ Doi arginți și patru bani./ Moartea ne-a lăsat orfani, așa sună cântecul folcloric îngânat de Morții Patriei, în spectacol ei având, în cutremurătorul final, bănuți puși pe ochi, potrivit unei străvechi tradiții, unui rit de trecere pe tărâmul umbrelor. Și soldatul care, dintr-un plan de sus, tot arunca peste morți câte o lopată de pământ, încă de la început, își întetește ritmul, pământul cu pietriș căzând în scenă cu un zgomot ce dă fiori.

Botond Nagy a imaginat un spectacol puternic, rotund, cu o muzicalitate interioară, cu imagini care au o metafizică a lor, o poezie aspră, răvășitoare, au mister, trupa suceveană integrându-se perfect în viziunea sa regizorală. O trupă care a crescut mult și frumos în cei șase ani de la înființarea Teatrului, fiind ambițioasă, extrem de disponibilă, flexibilă, deschisă oricăror noi propuneri valide artistic.

„Întoarcerea acasă” este și mai mult, acum, când la granița țării noastre se aude zgomotul asurzitor al războiului; e un avertisment, un memento dureros. Teribil de actual! Pentru că oamenii uită repede și istoria, catastrofele se repetă. Iar oamenii nu știu sau nu vor să se apere, nu au învățat niciodată nimic din istorie. Așa e supremul absurd.

Carmen MIHALACHE

Tincuța HORONCEANU-BERNEVIC

Clipa de magie

Parte din proiectul „Looking inward to look forward”, piesa de teatru „Clipa și ațele-ncurcate” a artistei Mihaela Murafa, care semnează regia, scenariul, scenografia și construcția păpușilor, a adus pe scenă tinerețea și bucuria actorilor păpușari amatori, elevi de la Colegiul „N.V. Karpen” Bacău. La premiera din 23 mai 2022, de la Teatrul Municipal „Bacovia”, am fost martora unui flux de energie care a invadat scena. Sala a fost plină de un public tânăr, dornic de teatru.

Beneficiind de o coloană sonoră veselă, în care s-au regăsit și cei mai mici spectatori din sală, bucuria și inocența copilăriei au fost prezente pe tot parcursul piesei. S-a creat animație, într-un mod original, cu flori și fluturi, elemente de decor bine mânu-

ite de actorii păpușari. Umorele, curiozitatea, prietenia dintre personajele diverse, din lumea animală sau a oamenilor, au adus la suprafață problemele cu care se confruntă adolescenții, probleme pe care încearcă să le identifice și să le găsească o rezolvare. Unii tineri suferă din cauza lipsei de timp a părinților și se tem de însingurare, alții sunt victimele bullyingului, ale găștilor care îi atacă, alți copii se tem să se arate comunității așa cum sunt fizic, de teama respingerii sau a pierderii prietenilor. Ei află că prietenii adevărați nu rătăcesc și nu te încadrează în niște tipare ciudate ca să te poată accepta și iubi. Cei care fac acest lucru sunt, de fapt, neprietenii. Costumația și măștile originale au dat un plus de savoare dialogului.

Legătura de suflet dintre fetița Clipa (care-și face intrarea în sală pe o muzică antrenantă) și motănelul Tic-Tac ajunge să fie baza rezolvării misterelor din piesă. Personajele sunt haioase, șoricelul Pixel a cucerit audiența prin replicile pline de umor spumos. S-a creat suspans, s-a râs mult, s-a empatizat cu personajele. Toată admirația pentru legătura care s-a creat între liceeni, care prin artă și-au putut găsi răspuns propriilor dileme și probleme de comunicare.

E un lucru minunat să poți lucra cu adolescenții, să-i ajuți să se apropie de teatru, de artă, de spectacol; de aceea Mihaela Murafa merită toate aprecierile; ea a făcut posibilă clipa de magie!

Bucuria și sinceritatea tinerilor actori au ajuns la inimile spectatorilor care au rezonat cu energia lor minunată.

A fost teatru, a fost spectacol și a fost bucurie!

Este ceea ce ne trece prin gând încercând să deslușim ce se petrece pe scenă la spectacolul „Babel 11:4 sau totul a început“ de la TT, pe un text al dramaturgului Enoch Darli, unde greu se leagă ceva din intervențiile disparate ale celor 16 personaje aflate într-o sală de așteptare, un topos des folosit în literatură.

Intrând în holul Teatrului, suntem întâmpinați de o copilă cu voce suavă, care cântă la clavecin (o prezență încântătoare, grațioasă, micuța Anna Rivera), și ni se adresează într-o frumoasă, cursivă franceză. Fetița se lansează în niște reflecții generale, cele mai multe ultracunoscute, apoi încearcă să ne contrarieze enunțând că „adevărul a murit“ sau că „fiecare are adevărul său“, ne pune întrebări și solicită răspunsuri. La un moment dat, declară, arborând o nutriță foarte serioasă: „Viața e o întâmplare pe care o descoperi în fiecare zi“. Șirul întrebărilor și al micilor filosofări continuă: „Există dragoste adevărată?“ Ajungând în sala de spectacol, ești ținut mult timp „on hold“, până când auzi primele replici. În spațiul unei săli de așteptare sunt mulți oameni și continuă să vină și alții. Printre ei se mișcă o echipă, formată din doi tineri, care filmează. Pe o tablă, se fac schițe de desen și sunt trecute numele reale ale actorilor din distribuție. Se aud nisaiva vociferări, unii scandalizându-se că sunt filmați fără să le fi fost cerut acceptul. Aflăm însă că este vorba de ceva nevinovat, fără alte implicații: niște studenți pregătesc un proiect pentru un examen, fac un documen-

Teatrul Tineretului Piatra-Neamț

Alegeri dificile, confuzie generală

tar. Vor să surprindă felii de viață, autenticul. Astfel că, toate personajele vor trece prin fața camerei de luat vederi și vor avea un moment solistic de destăinuire. Și, din când în când, se aude vocea fetei, cu leitmotivul: „Je cherche la vérité“. Parcă ne mai luminăm, aha, asta e miza, căutarea adevărului, lucru deloc simplu în complicata noastră epocă, a post-adevărului, postumanului, a noii dezordini amoroase, cum au numit-o doi gânditori francezi, a dezordinii digitale, confuziei de genuri, a identităților fluide etc.

Ce mai aflăm din agitația personajelor din „Babel“? Că două familii așteaptă un copil și că mai mulți bărbați se cred tații acestuia... În fine, pe scenă apare și un clovn, care aduce o pată de culoare, dar nu e genul pe care-l știm, cu tumbe, pozne, giumbușlucuri, nu, acesta e abătut. Din micile istorioare ale fiecărui personaj se conturează o poveste, un film al acțiunii, care seamănă cu un reality-show, totul în priză directă, imaginile, în care intrăm și noi, spectatorii, fiind proiectate pe un mare ecran din fundal și pe două ecrane din lateralele scenei. Am fost într-un workshop, așadar, regizorul

Daniel Chirilă ne-a înglobat și pe noi în acest experiment, într-o „babilonie“ devenită un spectacol în care se reflectă o lume entropică, o realitate fragmentată, cu forme hibridate, după expresia lui Enoch Darli, cu adevăruri plurale: „A existat vreodată un singur

adevăr? Într-o lume în care conflictele nu mai sunt deloc clare, ci hibride, într-o lume hibridă cu adevăruri hibride, și artă hibridă, și suferințe hibride, și revolte hibride, și războaie hibride, creierul omului e noul tărâm de cucerit. Ce alegi să crezi? Alegi?“

Actorii acestui spectacol care, asta îmi apare clar, și-au dus cu bine la capăt misiunea, sunt: Cătălina Bălălu, Emanuel Becheru, Daniel Beșleagă, Nora Covali, Cătălina Eșeanu, Valentin Florea, Corina Grigoraș, Dan Grigoraș, Gina Gulai, Ecaterina Hătu, Maria Hibovski, Florin Hrițcu, Dragoș Ionescu, Andrei Merchea-Zapotočki, Iulia-Paula Niculescu, Rareș Pârlog.

Scenografia, adecvată ideii de experiment în mișcare, este semnată de Sabina Veșteman, coregrafia îi aparține Ioanei Marchidan, lighting designul lui Costi Baci. Tiberiu Enache (instalație video), Alexandru Oancea (montaj video live), Dragoș Popa (univers sonor) și Marius Corugă (pregătire vocală cor) au făcut parte din echipa de realizatori a Babelului.

Un spectacol (încheiat cu un cor fără cuvinte) încărcat cu aerul timpului nostru, oglindind, în cioburi, în fragmente, nebunia, confuzia actuală.

Carmen MIHALACHE

Festivalul „Buzău Iubește Teatrul“

Cea de-a 17-a ediție a festivalului buzoian, desfășurat între 11-18 iunie, și-a desemnat laureații, juriul profesionist fiind alcătuit din: Ștefania Cenean, scenograf, prof. univ. doctor, Maria Zărnescu, critic de teatru și regizorul Horia Suru.

• „O noapte furtunoasă“, de I.L. Caragiale (Teatrul „Toma Caragiu“, Ploiești)

Premiul pentru cea mai bună actriță: *Cătălina Mihaș*; pentru rolul Izzy din „Universuri paralele“, de David Lindsay-Abaire – Teatrul de Stat Constanța.

Premiul pentru cel mai bun actor: *Ionuț Vișan*; pentru rolul Rică Venturiano din „O noapte furtunoasă“, de I.L. Caragiale – Teatrul „Toma Caragiu“, Ploiești.

Premiul pentru cel mai bun regizor: *Sânziana Stoican*; pentru regia spectacolului „O noapte furtunoasă“, de I.L. Caragiale – Teatrul „Toma Caragiu“, Ploiești.

Premiul pentru cel mai bun spectacol: „O noapte furtunoasă“, de I.L. Caragiale, regia Sânziana Stoican – Teatrul „Toma Caragiu“, Ploiești.

Iar Premiul publicului a fost câștigat de spectacolul „Steaua fără nume“, de Mihail Sebastian (Teatrul de Stat Constanța), regia, Cristian Ban.

• Florin Șuțu – *Poveste sentimentală*

„Cod numeric personal“

Acesta este titlul ales de pictorul Florin Șuțu pentru ampla și interesanta sa expoziție găzduită la Galeriile „Frunzetti“ din Bacău, luna trecută. Artistul are o bogată experiență profesională și o carte de vizită impresionantă, participând la numeroase expoziții din țară și din străinătate. Multe lucrări ale sale fac parte din colecții de stat și particulare, din România și din afara ei – SUA, Franța, Germania, Italia, Olanda, Letonia, Bulgaria, Grecia. La vernisaj, el s-a adresat publicului făcând o mărturisire de credință: „Identitatea artistului nu se obține de la biroul pentru Evidența Populației, ci se dobândește în fața șevaletului. «Cod numeric personal» este cea mai intimă formă de restituire a deprinderilor de atelier, a emoțiilor agonisite pe întinderea modestă a grundului. De la primele atingeri și până la semnătura finală, pânza este un autoportret al privirii. *Cod numeric personal* – sigiliul blazonului meu princiar. Ave!“

Când, la câteva sute de kilometri distanță de una dintre granițele țării tale, rachete lansate dintr-o altă țară desează pe cer trasee ucigăse, fac să sară în aer, bubuind și năruindu-se, case, blocuri și turnuri, sfârtecă pământul pârjolit și, în mijlocul unei fugi îngrozite a tuturor, aduc înaintea noastră, mai văzută ca niciodată, peste tot, fața morții atotstăpânitoare, tu, cetățean și martor individual neputincios la suferința unui popor izbit de furia dementă a armelor orbește nimicitoare, nu-ți mai poți găsi liniștea și confortul cotidian stând impasibil în fața televizorului. Sursa, de altfel, cea mai directă a vizibilului ororii. Oroare unde, sub impactul copleșitor al durerii și furiei resimțite zi de zi, cuvintele rațiunii nu mai încap.

În profund contrast cu chipul contemporan al infernului terestru, amintirile celor mai în vârstă dintre noi, ca și ale părinților lor dispăruți, amintiri mult mai îndepărtate de prezent, readuc în memorie reacții și stări afective de o cu totul altă factură. Era liniștii în deplină aparență pașnice, instaurate în România în primul deceniu de după cel de-Al Doilea Război, dincolo de cortina căreia crimele politice însângerate rămăneau ascunse aproape în întregime de elanul muncitoresc al noii societăți proletarizate, provoca o cu totul altă reacție psihologică la nivel colectiv și chema, în lumina unei ideologii autoprocimate revoluționare, o reflectare artistică radical diferită.

Între soluțiile descoperite de martorii de atunci, simplii cetățeni ai unei societăți românești paralizate politic, la fel de neputincioși decizional ca și noi, cetățenii de azi, cei care suntem martorii involuntari ai ororilor războiului comandat din altă parte, cultura, în toate formele ei posibil accesibile, de la lectură la spectacol și de la expoziții la concerte, a fost, în același timp, refugiul principal și remediul împotriva răului

vade mecum

Liviu FRANGA

Nevoia de teatru

generalizat, paradoxal, în numele binelui și uzurpându-i până și esența (cine nu-și aduce aminte de teoria și formula *umanismului socialist*?).

Am descoperit, atunci, cu toții, din frageda copilărie, confruntată încă din anii abecedarului cu chipul pe prima pagină al tovarășului prim-secretar al Partidului, două mari universuri interioare. În care n-am ezitat să pătrundem și să ne scufundăm, asemenea multora dintre cei de aceeași vârstă și, desigur, după modelul oferit de familia personală: cartea și teatrul. Nu filmul, ci teatrul. Unora și altora le-au întins aripile lor protectoare felurite diverse universuri. Cel al competițiilor sportive, de pildă, sau valurile universului muzical. Dacă literatura ori artele vizuale, incluzându-le pe cele plastice, pe de o parte, artele armoniilor sonore și cele ale perfecțiunii fizice, corporale, pe de alta, aveau obligația să te țină, prin tematica subiectelor lor, în priza contemporaneității imediate, ca pe un prizonier controlat politico-ideologic – să ne amintim numai de faimosul *obsedant deceniu* postbelic al literaturii române din secolul trecut, de creatorii și de marele public al acelei literaturi; putem însă aduce în discuție și efectele repercutate asupra culturii de plenele perioade, conferințele naționale și congresele cincinale ale Partidului –, în schimb, o singură artă, prin excelență a

scenei, a cuvântului și a spectacolului montat, a oferit atunci, atât interpreților ei, actorii, cât și mereu avidului public, șansa evitării prezentului încorsetat și dirijat. Mai mult chiar, le-a dăruit șansa evadării din peisajul lui. Acea artă a fost – și rămâne! – numai teatrul.

O artă a contactului imediat. Nu prin intermediul pânzei ecranului cinematografic sau al „sticlei” televizorului, ci, direct, prin omul însuși, actorul palpabil de pe scenă, în carne și oase. El îți vorbește ție, spectatorului în vârstă de zece sau de optzeci de ani, pe aceeași limbă pe care o vorbești și tu: vie, sonoră, redând prin cuvinte și fraze, prin tăceri și torente verbale, toate sau, măcar, o parte din mișcările, din întrebările fără răspuns și, mai important decât orice, din adâncurile sufletului. Al tău, al omului de ieri, de azi, din totdeauna, de oricând.

În deceniile *orânduirii* care se voia eternă, teatrul lua pulsul îndepărtării de un prezent schimonosit ideologic în chingile politicii totalitare ale partidului unic. Tezaurul literaturii dramatice universale stătea, în subversivă poziție, asemenea debitului ascuns al apei subterane care irigă, nevăzut, brazdele de la suprafața vizibilă ale unui ogor lovit de secetă nemiloasă, aflat sub cupola unui cer sticlos, ținând ascunși și ferecați norii aducători de ploaie. Teatrul le vorbea *oamenilor muncii* nu recurgând

la simboluri sau arabescuri vizuale ori sonore, ci simplu și frust, prin gura altor oameni: personajele unei culturi dramatice multimilenare, din sânurile căreia s-au născut un Sofocle, Euripide sau Plautus, un Shakespeare, un Molière, un Goethe, un Pirandello. Sau innumerabilii lor succesori.

În deceniile de după prăbușirea, fie și parțială, incompletă, a *orânduirii*, teatrul, rămânând el însuși – adică invitând, în egală măsură ca și înainte, la redescoperirea permanentă a comorilor tradiției culturale specifice –, devine, cred că mai mult decât oricare altă artă, inclusiv din aceeași categorie a artelor spectacolului, calea cea mai sigură, dar și cea mai puternică, de a descoperi, prin arta cuvântului viu, sonor, ascultat direct, și nu prin literele adunate în pagini, în noi înșine rădăcina propriilor noastre erori, rătăcirii, întunecării. Pentru ca, și fără răspuns, întrebările care ne macină existența, singuratică și colectivă deopotrivă, să ne poată desluși calea spre adevăr, călcând, fie și cu sacrificiul ultim, minciuna și lașitatea în picioare.

Nevoia de teatru este, azi, o nevoie universal umană. În mult mai mare măsură și mult mai intensă decât oricare necesitate fiziologică. O nevoie mai acut resimțită însă, astăzi, în acești ani bizari dintr-un secol straniu și dintr-un mileniu necunoscut, în fond, ca perspectivă. În vremuri de epidemii, pandemii, războaie și crize de tot felul, teatrul, care purifică (faimoasa *katharsis* aristotelică), tratează, dar, mai ales, vindecă, oferă și alternativa, și șansa reînțoarcerii la sine a fiilor risipitori ai omenirii, a regăsirii lor de către ei înșiși. Într-o perpetuu mobilă căutare.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Recentul volum al lui Nicolae Munteanu, „Tentații clandestine” (Cluj-Napoca, Ed. „Ecou transilvan”), este precedat de un scurt și semnificativ text din Gheorghe Crăciun, un fragment care deschide o convingătoare perspectivă de lectură capabilă să surprindă condiția romanului publicat de scriitorul brașovean. Scria așadar regretatul Gheorghe Crăciun: „Jocul cu cuvintele e însă un joc diabolic de serios”. De aici plecând, se poate înțelege că pentru Nicolae Munteanu universul romanesc nu mai poate fi acceptat ca o replică dată universului real, în gravitatea și seriozitatea lui. După cum nici scriitorul, la începutul acestui veac, nu-și mai poate îngădui să creadă că gestul său ar mai putea face concurență gestului demiurgic (Dumnezeu e mort, clama mult mai devreme cineva; totul este posibil și permis, nu-i așa?), rămânând doar un joc gratuit în ultimă instanță și cu mult mai puțin secund decât s-ar putea bănuși. Ca joc, universul romanesc va conta ca o creație autentică și ca o lume sieși suficientă. În celebrul său eseu din 1966 „Jocul ca simbol al lumii”, Eugen Fink, depășind distincția dintre ludic și serios, vede lumea ca pe un „joc fără un jucător și pe om ca pe un jucător și o jucărie. Toate

Diabolicul joc al cuvintelor

jocurile sunt reale iar relația dintre om și lume precedă fiecare dintre termenii săi”.

Fragmentul de realitate devine la Nicolae Munteanu obiectul atitudinii detașate a unui autor conștient că în ultimă instanță se joacă, dar o face cu un schițat zămbet ironic. Scriitorul are deosebita plăcere de a transfera la nivelul figurilor de stil secvențele pe care le surprinde cu ochiul unui condeier „realist”. Țipetele pescărușului trebuie să fie „două”, care lovesc, nici nu se putea altfel, cu forța a două valuri tsunami, saltul celui aflat în pericol are trei metri (e adevărat, „vreo”, adaugă scriitorul). Salvat, sufletul este ridicat dintre boschete și șters meticolos de praf, în sfârșit, naratorul râde, dar nu oricum, ci așa cum râde celebrul moș din reclamele de Crăciun: „Un claxon strident. Două țipete de pescăruș rănit, pneumatice și penetrante, mă izbesc consecutiv cu forța a două valuri tsunami. Înfiorat de senzația apăsătoare a unui accident inopinat și laș pe la spate, sar instinctiv în stânga vreo trei metri peste trotuar”.

Ceea ce nu înseamnă însă că jocul scriitorului funcționează în gol și gratuit. În cele șapte-

sprezece capitole, Nicolae Munteanu traversează medii diferite, de la mare și plajă nu-i este greu să ajungă chiar în Turcia, scrie despre necunoscutele SRI-ului, autorul știe totul despre mediile observate și despre personaje; mai mult, își îngăduie să insereze câte un jurnal, ca să priceapă mai bine cititorul cu cine are de-a face: „Ora 22. 14 Iulie. A patra zi împreună cu Raul. Iar azi-noapte am ajuns acasă la ora 2. Raportul nostru abarticular tinde să se anuleze, să se transforme mai bine zis într-o sumăție, la

figurat, se-nțelege. Nu este vorba de o reacție fiziologică determinată efectiv de una sau mai multe excitații succesive, ci de o simțire involuntară a sufletului meu ce tinde să dorească din ce în ce mai mult anturajul lui. Simpla sa prezență observă că-mi face bine, e un analgezic incontestabil. Zic involuntar, pentru că nu doresc din proprie inițiativă acest fapt. Mă tem de obișnuință atât în sensul bun, cât și în sensul rău. În sens benefic înseamnă că am să mă obișnuiesc cu el, c-o să-mi facă plăcere din ce în ce mai mult să ne întâlnim, să fim împreună. Dar ce se va întâmpla la sfârșitul concediului? Nu știu dacă în jurnalul acesta și-ar avea rostul altceva decât gândurile mele defulate”.

Cleveteala ce pare să domine este totuși bine stăpânită, lăsând să se întrezărească realitatea cotidiană și să se schițeze profiluri semnificative, private lucid și cu o ușor perceptibilă detașare a unui autor care și-a exersat condeiul și în publicistică. Atunci când vorbăria conținește, ochiul intră în joc, cât se poate de atent. Iată interiorul unui autocar: „Regele șoselelor, autocarul Mercedes condus de nea Costel valsa elegant pe

autostrada turcească E 80. După o tură de 6 ore și vreo 350 de kilometri de-a lungul litoralului bulgăresc, Balçik, Zlatni Pjasăci, Varna, Slăncev Brjag, Nesebar, Burgas, s-a trecut vama la Târnovo. Apoi Derekoy și Kirklareli, primele localități turcești notabile de pe E 87. Asfaltul părea încins de pneurile mașinilor ce alergau contra cronometru spre Istanbul. Aerul condiționat tempera mințile înfierbântate ale pasagerilor, în ciuda dogorii din miezul zilei spre sfârșit de iulie. A fost lăsat în spate, fără să se atingă de el, Edirne, primul oraș turcesc mai important când se iese din Bulgaria pe varianta Sofia. În mai puțin de două ore cei aproximativ 180 de km linie dreaptă urmau să fie înghițiți constant. Nea Costel își cunoștea bine meseria, și Mercedesul nu scădea sub 100 într-un peisaj liniar fără nicio semnificație”.

În modernitatea sa, romanul lui Nicolae Munteanu trimite spre condiția esențială a unui individ care lasă impresia că trăiește și se mișcă în mod mecanic. Înainte de a se motiva prin aderența la realitate, personajele trăiesc într-un univers al cuvintelor, al limbajului pe care îl întrețin, fiindcă în acest univers se simt confortabil și nimic nu le poate atinge.

Mircea MOT

Cazul Zapata. Umbra cartierului cu fântână

Îmi venise și mie în minte aserțiunea: „Oraș mic, subiecte puține”, dar Sebastian Șufariu e primul care a pus-o pe hârtie. Însă el nu s-a lăsat timorat de aceste vorbe și a luat taurul de coarne, adică a căutat Poarta și-a găsit-o și a trecut prin ea – și iată că, ducând greul, a reușit un roman în care Bacăul (pentru că băcăuan este Șufariu și Bacăul e orașul său – un „oraș mic” între sutele sau miile de acest fel) este unul dintre personaje. De formație ziarist, lucrând ba în presa tipărită, ba pe la radio sau televiziune și având o formidabilă memorie, a adunat în minte lunga poveste a orașului, de pe vremea când târgul nostru moldav nici măcar nu exista, ci pe locul său era doar o fântână, o fântână pe un loc viran și i-a scris, mai departe, urbei, istoria, ca fundal al romanului său. Dar a adunat și nenumărate povești și din ele, mai și inventând ce a fost necesar, a produs o tramă epică. Fiind un maestru al suspansului, a știut cum să-și ademenească spectatorul la un spectacol romanesc, punându-i înaintea o poveste care își cere dezlegarea. Cine este, dom'le, Zapata ăsta? Că doar n-o fi Emiliano, conducătorul revoluției mexicane? Și uite așa își fierbe el, Sebastian Șufariu, cititorul, la început folosind un narator „natural”, care este acel alter-ego al scriitorului, apoi un alt narator, pentru a schimba perspectiva și a oferi unghiuri de vedere diferite asupra unei perioade controversate a istoriei românești, anii '80. Cartea nu este construită folosind numai memoria celor auzite și văzute, ci și documentarea. Adică, Sebastian Șufariu s-a înhamat la o muncă dificilă, ce spun, ceva aproape de imposibil, pentru că te iei cu mâinile de cap, în prezumția că ai vrea să scrii tu însuși, cititorul, un astfel de roman. Cu atât mai dificilă, cu cât Șufariu trăiește în Bacău și, ca să scrii despre un loc, ai nevoie de distanțare, pentru că în mintea ta spațiul real să se preschimbe într-o viziune. Dar romancierul a reușit datorită forței sale. Am spus, încă de pe vremea când el nu avea un roman scris capcoadă, că are vână de prozator, bazându-mă pe fragmentele publicate, unde era deja evidentă forța sa. Sebastian Șufariu nu e scriitor de azi de ieri, scrie de mult, din copilărie, doar că travaliul cotidian nu i-a permis să se dedice, atât cât și-ar fi dorit, scrisului. În 2013 a debutat cu volumul de versuri „Cel nebun după poezie”, iar acum debutul său în proză survine în plină maturitate. Firesc ar fi să urmeze alte cărți. Și nu s-ar supăra nimeni ca el să aibă în proză un destin cum a avut Arghezi în poezie. De fapt, cunoscut ca un incisiv ziarist audio-vizual, el debutează în proză, pe neașteptate, cu un roman masiv, „Cazul Zapata”. Deși nu și-a prea bătut capul să-și publice poemele în revistele culturale, pe hârtie, din

debutul său editorial dar și grație marelui Facebook, unde postează frecvent, îl știm și ca poet. Un poet inspirat și tumultuos, crescut la școala mării poezii a lumii, cu un suflu puternic, care și-a descoperit originalitatea. Sebastian Șufariu nu alege niciodată calea ușoară. Un fel de ambiție de mare sportiv îl împinge spre cele mai dificile abordări în a bate recorduri, în a ataca acele trasee ce par să fie imposibile. Reușește întotdeauna, demonstrând că nu este un simplu visător oblomovian, ci un luptător și un învingător.

„Cazul Zapata” este un roman complex și primul lucru care-mi vine în minte, pentru că am copilărit în orașul Bacău și-i cunosc „personajele”, este acela că reușește să reconstituie mentalitatea oamenilor unei epoci. Cum spuneam, i-am cunoscut pe acești oameni, pe băcăuani și, chiar fără să știu dacă Sebi își bazează personajele pe oameni reali și fără să-i cunosc pe aceștia în caz că este așa, îi recunosc. Îi recunosc pentru că sunt aidoma altor oameni cunoscuți de mine în copilăria și tinerețea mea. Îi recunosc prin mentalitatea lor. Dacă nu ar fi existat acest roman, poate că nici nu aș fi realizat că băcăuanii au un profil moral și cultural și psihologic al lor, diferit de al celorlalți români. Astfel prozatorul merge către o chintesență a prozei, fără să se lase înșelat, de posibila deformare profesională a ziaristului, de dorința de a face „dezvăluiri”. Trama aparent polițistă este doar un pretext

pentru a scoate la iveală psihologia și felul de a fi al unei comunități, al oamenilor unui oraș. Însă trama unui roman nu este decât o desfășurare controlată de ceva profund aflat în interiorul prozatorului. Acel ceva ce îl mobilizează și face ca trama să nu rămână o simplă narare de fapte fără semnificație, pierdută în factual.

Fântâna pusă ca un simbol central în carte, a cărei situație în spațiu nu o cunoșteam, și plasată de prozator în zona Podului cu lanțuri, pare să absoarbă întreaga istorie a comunității orașului, prin capacitatea ei de a te duce pe firul istoriei. Dacă o fântână cu tambur are pe acel tambur un cablu de care este legată o găleată, ne dă o precisă imagine a funcționalității ei. Dar această funcționalitate devine în roman simbolică și cablul ne duce nu spre adâncul fântânii, ci spre adâncul istoriei. Ce îți poți imagina, coborând într-o istorie prea puțin cunoscută? Că acolo unde se află azi Podu'

cu lanțuri, nu se afla nimic construit de oameni, ci doar un pâlcc de copaci, de salcâmi și de tei, buni pentru a ține vara umbră. Iar în apropiere, era malul Bârnatului, un râșor limpede, cu apă numai bună de băut. Și acolo, la umbra aceluia pâlcc de arbori, unde putea să-și umple plosca și să-și adape caii, opreau negustorii pentru un ceas două. Negustorii ce veneau de pretutindeni, dinspre Brăila și Galați și București și Ploiești și Buzău, mergând spre Iași și Chișinău și Rădăuți și viceversa. Astfel acel loc a devenit o răscruce de drumuri comerciale. Cineva a făcut acolo o troiță. Apoi, altcineva, a făcut un țarc și-o clădire și-a făcut stație de poștalion cu cai de olac. Și-a fost apoi nevoie și de o fântână. Negustorii întârziți pe drum se rătăceau uneori după căderea nopții și cuiva i-a venit ideea să pună sus, pe troiță, un felinar, pentru a fi pentru călători cum este farul pentru marinari. Felinarul purta pe atunci

numele de „bacău”. Treptat, în jurul acestei fântâni s-au așezat alți și alți oameni, și-au construit case și-au mai făcut și o biserică și iată că s-a născut o așezare. Când se refereau la ea, spuneau: mergem spre „bacău”. Astfel că așezarea a devenit cunoscută ca Bacău. Și pentru că acolo era farul călăuzitor, a luat naștere expresia: și-a găsit Bacăul, adică a ajuns la liman, călăuzit de lumină. În jurul fântânii și a opaițului a luat naștere o comunitate, această comunitate reconstituită, pentru o perioadă a existenței ei, de Sebi Șufariu în „Cazul Zapata”. Însă această istorie nu explică faptul pomenit de mine: acea profunzime a scriitorului din care ia naștere trama. Nu voi pomeni plurivalențele simbolice ale fântânii, izvorului și apei, ci doar pe acelea ce se subîntind în substratul acestui roman. Apa, izvorul are trei aspecte simbolice aidoma pretutindeni în lume: viața (geneza), purificarea și resurrecția. Aceste trei aspecte generează romanul și o analiză amănunțită o poate demonstra. Ceea ce duce la gândul că, în lăuntru romancierului, se află această dorință a purificării și regenerării lumii. Purificarea și tămăduirea lumii în general, a lumii românești în special și, în speță, a lumii comunității noastre din urbea de la confluența Bistriței cu Siretul. Căci căutarea lui Zapata ne dezvăluie comunitatea pervertită de anii dictaturii comuniste, a poliției politice și securității (iată una dintre sensibilitățile romancierului, al cărui personaj ia numele revoluționarului mexican ucis prin trădare, astfel că trădarea devine unul dintre filioanele cărții). Însă spațiul unei cronichete literare nu permite o astfel de laborioasă abordare, potrivită mai degrabă unui studiu. Astfel încât voi merge direct la cea mai profundă simbolică a resurrecției. Cel mai puternic simbol al vieții, purificării și renașterii este sângele lui Iisus. Se spune că Iosif din Arimateea ar fi adunat sânge curs din rănilor Mântuitorului în potirul în care acesta băuse vin la Cina cea de Taină. Acest potir este considerat de mulți cercetători ca fiind adevăratul Sfânt Graal. Astfel că fântâna pomenită în roman devine Omphalos, buricul lumii, centru a lumii. Dincolo de povestea din roman, avem aceste simboluri ce vorbesc nu doar despre lumea noastră, ci și despre năzuințele profunde ale prozatorului.

Scris în trei stiluri diferite, cu aplomb și vervă, cu atenție acordată amănuntelor, cu schimbări de planuri și utilizarea mai multor tehnici narrative, romanul „Cazul Zapata” nu este doar o realizare artistică. El pătrunde în zona mai adâncă a simbolismului, a aspirațiilor nerostite, a mesajelor profunde.

Dan PERȘA

• Florin Șutu – Scrisoare pe apă

„Raya and the last dragon“ (2021) este o animație fermecătoare, viu colorată, cu personaje memorabile și o poveste antrenantă, inspirată din legendele culturii Asiei de Sud-Est. Acțiunea se petrece în fictivul regat Kumandra, despre care aflăm că în urmă cu 500 de ani era un adevărat paradis unde oamenii trăiau în armonie, împreună cu cei mai buni prieteni ai lor, dragonii de apă. Dar a apărut o forță malefică Druun, care distrugea totul în cale. Dragonii au luat apărarea oamenilor, dar Druun reușește să transforme toate ființele vii în piatră. Sisudatu, singurul dragon care a scăpat de pedeapsă, reușește să-și concentreze toată magia într-o nestemată și să-l învingă pe Druun. Revin toți la viață, mai puțin dragonii.

După 500 de ani, apare prințesa Raya, într-o lume distopică. Oamenii nu mai au deloc încredere unii în alții, iar Kumandra este fragmentată în cinci regiuni. Nestemata este păzită cu sfințenie de tatăl Rayei, „Șef“ Benja, cel care conduce o țară mai prosperă, „Inima Dragonului“. Piatra Dragonului este însă motiv de discordie și ură, locuitorii celorlalte patru regiuni râvnind-o pentru puterile ei magice. Raya se afla la vârsta preadolescenței când tatăl ei, având vocația ospitalității și visând de multă vreme la împăcare, îi invită la o sărbătoare pe ceilalți patru suverani. Cu această ocazie, Raya o cunoaște pe Namaari, fiica Prințesei Virana, conducătoarea Țării „Coda Dragonului“. Cum cele două prințese au minți ascuțite,

realitatea paralelă

Violeta SAVU

Prietena ultimului dragon de apă

vârste apropiate, gusturi și preocupări asemănătoare, mânuiesc cu abilitate spada și adoră dragonii, se împrietenesc rapid. Namaari îi destăinuie Rayei o legendă care spune că ultimul dragon de apă, Marele Sisu, ar fi în viață, dar doarme de veacuri în albia unui râu. Fermecată de poveste, Raya o conduce pe Namaari în locul sacru unde era păstrată Piatra Dragonului. Dar Namaari trădează, încearcă să fure piatra, clanurile se atacă reciproc. Se iscă o ambuscadă și piatra se fărâmă în cinci bucăți, fiecare dintre șefii celor cinci țări obținând câte o părticică. Odată cu distrugerea pietrei care le asigura de fapt tuturor protecție, se reactivează Druun, care îi transformă pe mulți în statui de piatră, inclusiv pe tatăl prințesei Raya, care se sacrifică în favoarea fiicei, în palmele căreia strecoară pietricica fermecată.

Adevărata aventură abia de-aici începe, odată cu călătoria, după șase ani, a prințesei Raya, care pornește în căutarea ultimului dragon Sisu și a celorlalte patru fragmente de piatră, pentru a le uni și a

salva astfel lumea. La început, singurul ei sprijin este animalul ei de companie, simpaticul Tuk-Tuk. Raya este acum o tânără femeie frumoasă, inteligentă, ambițioasă, cutezătoare, dar are și defecte: e răzbunătoare, suspicioasă, răzvrătită și singuratică. Îl găsește în mod miraculos pe Sisu, care nu pare deloc puternic. E un dragon de sex feminin, drăgălaș și cam naiv. Sficiunea îi este treptat anihilată de curiozitatea ferventă. Ca model pentru Sisu, realizatorii s-au inspirat din mitologia asiatică a șarpelui Naga.

Sisu este foarte frumos desenat, atât în forma sa originală de dragon, cât și atunci când ia formă umană. E personajul care dă un farmec special acestei animații și pe care, cu siguranță, copiii îl vor îndrăgi pentru caracterul ei optimist, prietenos, jucăuș și amuzant. Uneori poate părea superficială și imatură, dar de fapt este foarte modestă și intuitivă. Are daruri speciale pe care le va folosi în beneficiul celor apropiați, mergând până la sacrificiul suprem. Între ea și Raya se leagă o prietenie pe viață și pe

moarte, ajutându-se reciproc să devină persoane mai bune. Am zis despre un dragon că este... o persoană? Da, nu cred că am greșit, deoarece comportamentul lui Sisu are un firesc uman.

Călătoria întreprinsă de Raya e desigur nu doar una plină de aventuri și de personaje comice și pitorești, ci și una inițiativă, o călătorie spre sine. În final, Raya salvează lumea, dar se salvează și pe ea însăși, căci experiențele prin care trece o conduc la concluzii de acest fel: *Este fundamental curajul, dar niciodată nu poți învinge răul de unul singur,*

Este foarte importantă familia, dar nu trebuie neglijate nici prietenia, credința, solidaritatea; Un trădător care își regretă fapta se poate vindeca (reabilita); Iertarea te poate ajuta să evoluezi spiritual; În spatele unui aspect fizic dizgrațios sau al unei deprinderi urâte de multe ori se ascunde o dramă din trecut. Mesaje de acest tip sunt conținute mai mult sau mai puțin explicit în film; uneori se topesc în acțiunea bogată, aspectele multiculturale, aglomerarea de personaje și trimiterile la socialul contemporan.

„Raya and the last dragon“ are mici defecte, dar este o animație viu colorată, cu efecte spectaculoase și grafică minunată. Mimica și vocile personajelor au o expresivitate ieșită din comun. Animația nu e lipsită de poezie și chiar dacă intriga merge pe căi deja bătătorite, acțiunea fiind previzibilă, iar aforismele stereotipe, textul este bine scris, îmbogățit de invențiile lexicale. Și, cel mai important, filmul este bogat prin morală: ne vorbește despre pace și toleranță, despre prietenie și iertare, despre unitate în familie și spiritul de sacrificiu, despre comuniune și speranță.

O infuzie de optimism de care mulți avem nevoie, „Raya and the last dragon“ ne ajută să redescoperim unele dintre cele mai nobile sentimente.

„Raya and the last dragon“ (2021) este o producție Disney și a fost regizată de Don Hall și Carlos López Estrada, iar coregizori sunt Paul Briggs și John Ripa. Scenariul este realizat de Qui Nguyen și Adele Lim.

O bijuterie editorială, *Mămici, tătici și puii lor cei mici*, a văzut de curând lumina tiparului la editura piteșteană „Carminis“, grație talentului și efortului a două creatoare de frumos – una mândruind, împletind, mângâind, jonglând, răsfățând, dansând cu cuvintele – poeta Passionaria Stoicescu; a doua întărâtând, împreunând, torcând, alintând, fermecând, dansând cu culorile – scenografa Mihaela Dinu-Pițigoi (mama păpușilor de la „Așchiuță“), despre care, din 25 octombrie 2021, vorbim, atât de nedrept, la timpul trecut.

31 de poezii „de povață“, în care „animalele cuvântă“, în ciuda interdicțiilor impuse de corectitudinea politică (pesemne n-au ajuns încă în lumea lor, numai oamenii, că-s ființe cu rațiune, s-au lăsat smintiți atât de ușor!), despre

Rodica LĂZĂRESCU

Pentru mămici, tătici și chiar bunici!

sfințenia Familiei investite cu darul de a duce Viața mai departe! (Ce-o fi așa de greu de priceput?!)

Prin urmare, „familia-model“ descrisă de neobosita scriitoare Passionaria Stoicescu (binecuvântată cu har nu doar poetic, ci și pedagogic) e formată din „mamă, tată și copii“, fie că e vorba de „șerpi, și melci, și urși, și cucu,/ păpădii și guguștiuci,/ pupeze și pițigoii“, adică de „păsări, plante, animale,/ tot ce viața scoate-n cale“.

Tații sunt gospodari și pricepuți, sunt responsabili cu treburile grele din gospodărie, de pildă, construiesc cuibul familiei, dar se implică și-n creșterea copiilor, fac lecții cu pușorii, precum severul Tată lepurilă („Azi la carte nu dai zor,/ mâine uiți de vânător/ și-ai s-ajungi de pe răzor/ fripturică la cuptor“) care uneori mai apelează și la metode azi blamate („Chiar dacă-n belea mă bag,/ de urechi o să te trag,/ să se facă luuungi, ciulite,/ altă dată să ții minte!“). Muncă

educativă face și Privighetorul, care „scuipă delicat safire“ cântându-le pușorilor „până spre albit de zori“, pentru ca aceștia să nu uite cântecul și să-l transmită, la rândul lor, „puilor ce-i vor avea“.

Mamele adună și pregătesc mâncare pentru puii cei mititei, precum Pițigușa sau Pupăza, ori fac umbrele protectoare „pentru vânt și pentru soare“, precum doamna Păpădie, ori „îi spală și-i mângâie“ pe pisoașii „orbeți și goi“, precum mama Mătă.

Vietățile sunt descrise, vizual și auditiv, cu ce au ele specific – Coțofana e gălăgioasă și hoată („iar eu mă trudesco/ să le câââr-cârpesc!“), Căprioara are „șold înalt și gleznă fină“, brotăceii cântă-n cor, micii păianjeni plutesc prin aerul toamnei agățati de firele de funigei, „neamul lui Furnică“ e „o armată foarte disciplinată“ care luptă „pentru mușuroi“, așa cum Albina-Gospodina trudește pentru întregul stup, Ghionoaia

bate „țaca-țaca“ în scoarța copacilor în căutarea gândăceilor și viermișorilor, Cucul crescut în cuib străin „plânge-n frunze să se-audă:/ – Cu-cu-cu-cu-părăsît,/ cu-cu-cu-cu ce-am greșit?“

Îndeletnicirile micilor ființe sunt imaginare de autoare în funcție de caracteristicile fiecăreia, de pildă, Licuriciul dirijează semaforul și ține lecții de circulație rutieră melcilor „zevzeci“, alteori e fotograf iscusit, „are-un blitz pentru șorici“ și îi immortalizează pe puii de mistreț, ba uneori, când „ceru-i acoperit,/ nici tu lună, nici tu stea“, luminează cu „felinarul“ lui fereastra Bufniciorului, căruia îi e drag ca-n „noptile târzii“ să „compună poezii“.

De la formația didactică a autoarei vine nu doar această pedagogie indirectă sau mascată, depistabilă în toate cărțile pentru copii semnate de Passionaria Stoicescu, ci și permanența grijă de a „preda“ ceva nou, în cazul de față de a explica la finalul poeziei cuvintele presupus necunoscute copiilor de o anumită vârstă.

Explozie de umor, de culoare, de voioșie, dar și lecție de viață – așa așa nuni cărțulia ce ar sta atât de bine pe noptiera fiecărui copilaș, mult mai aproape de sufletul lui decât recile gadgeturi cu care mulți părinți cred că-și fac fericite odraslele.

O carte pentru toți

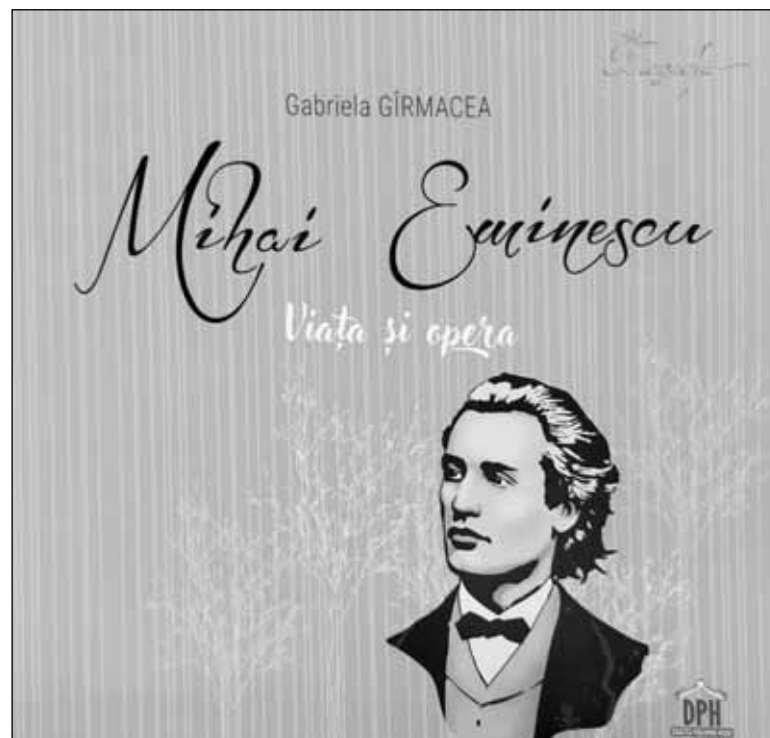
În colecția „Biografii”, apare la Editura DPH volumul alcătuit de Gabriela Gîrmacea „Mihai Eminescu – viața și opera”. Autoarea mărturisește: „Am încercat în această carte să-l apropiu pe Eminescu de cititorul contemporan, purtându-l prin locurile pe unde a trecut și în care s-a format, prezentându-i pe oamenii pe care i-a cunoscut și raportând totul la epocă”. Volumul poate fi util elevilor, dar poate fi parcurs cu folos de oricine vrea să se familiarizeze sau să-și reamintească unele dintre aspectele esențiale privind viața și opera lui Mihai Eminescu. El poate fi și un ghid pentru cei care vor să studieze

mai în profunzime viața și opera eminesciană, găsind aici reperele necesare. Informațiile, bine sintetizate și prezentate uneori grafic, sunt ușor de parcurs și asimilat. Se pornește de la „Primii ani” și sunt prezentați apoi anii de școală de la Cernăuți, se discută despre debutul publicistic, întâlnirea cu teatrul, studenția de la Viena și Berlin, fără să lipsească întâlnirea cu Veronica Micle și anii de gazetărie. Un capitol este dedicat fotografiilor autentice ale poetului. În ce privește opera, există o sistematizare a poeziilor grupate după speciile genului liric cărora le aparțin, dar și una tematică. Deoarece

istoria ocupă un loc important în lirica eminesciană, sunt semnalate „personalitățile istorice prezente în poezia eminesciană”. Proza poetului face și ea obiectul unei sinteze. La sfârșitul cărții descoperim, într-un plic lipit de copertă, un mic volum conținând unele dintre cele mai populare poezii. Iată o excelentă recomandare de lectură pentru oricine, indiferent de vârstă și de cunoașterea vieții și operei eminesciene.

„Numai poetul,
Ca păsări ce zboară
Deasupra valurilor,
Trece peste nemărginirea
timpului.”

Dan PERȘA

În ghearele râsului

- Când simți că nu mai poți, retrace-te în copilărie!
- Primele cuvinte pe care le-a scris părinților au fost cele de pe cruce.
- Pasărea Phoenix a scriitorului este copilăria.
- Lenea spirituală a omului de astăzi este o lipsă de respect față de efortul milenar al naturii.
- Norocul nostru e că dragostea nu se predă în școală. Am avea o obligație în plus.
- Căutăm minereuri la mii de metri în pământ. Și nu-l scormonim cum trebuie pe cel aflat pe băncile școlii.
- Ucenicul valoros își părăsește la timp maestrul.
- Greu se mai repară educația coșcovită a unui popor.
- Gândul profund se cuvine să fie și clar.
- Inteligent este discipolul care știe ce și cum să întrebe.
- Să le facem copiilor noștri viața mai plăcută, nu mai comodă.
- Discoteca – noul templu al tineretului de astăzi.
- Didactica trebuie să fie un imens tratat de iubire.
- Are și jungla pedagogia ei.
- Pentru multe buruieni din noi, școala nu reprezintă niciun pericol.
- Și totuși, în om există mai mulți nuferi decât nămol.
- Cumpără-i copilului tabletă. Dar și un cățel.
- Între primul și ultimul sărut al unei idile există o mare diferență de temperatură.
- Eșecurile repetate în dragoste duc ori spre viciu, ori spre marea poezie.
- Unele căsnicii sunt niște comuniuni de abisuri paralele.
- Pe prima iubire nu o poți uita. Iar de ultima nici nu-ți mai aduci aminte.
- Cei înșelați consideră iubirea o eroare.

Vasile GHICA

Daruri pentru copii

Dragi copii, există cărți și pentru voi! Eu țin în mână două frumoase volume scrise anume pentru voi de o scriitoare care îndrăgește foarte mult copiii și poveștile: Irene Postolache. Una conține „teatru pentru copii”, se numește „Cine-i hoțul?” și găsești în ea tot felul de întâmplări uluitoare și de personaje hazlii: vulpea și iepurașul, Luluța, Duță, Cloșca, Piticul Lene, Motanul

Babanul și Porumbița Bița și multe altele. Aceste piese pot fi jucate pe scenă sau pot fi citite de actori la teatrul radiofonic pentru copii. Cealaltă carte este de povești, cu tot felul de povești uimitoare și antrenante, pe care să le citești voi, copii, dacă ați învățat deja să citiți, sau să le ascultați cu sufletul la gură, interpretate de părinții sau bunicii voștri ori chiar și de o verișoară mai

mare, dacă sunteți încă la grădiniță. Această a doua carte poartă titlul „Un iepuraș cât o lingură de mare” (știati că nu există doar lei de mare, ci și linguri de mare? – ei, sper că nu v-am încurcat cu întrebarea asta!). Sunt povești cu vrăjitoare, prinți și prințese și cu împărăteșe și dragoni și cu mâțe obraznice și cai și babe și ce să mai zic, o să aflați cum s-au pricopsit popa, învățătorul, capul cetății, femeile și copiii cu câte un cap de cal și cum i-a salvat Ion de vrajă.

Dar Irene Postolache nu a scris doar aceste cărți, ci multe altele, între care „Aiurilă și Lenevilă”, „Zmeoaița și mărgelele”, „Ursul Vasilică și înghețata”, „Baba hoța” și, pentru aceste cărți, a primit mari premii literare: Premiul „Ion Creangă” (Iași, 2016), Marele Premiu la Concursul Național „Ion Creangă” (Iași, 2017) și Premiul „Ion Creangă” la Festivalul Național de Literatură pentru Copii „Zilele Creangă” (Chișinău, 2020). (D. P.)

Cadran cultural

nr. 25 (mai-iunie)

Multe sunt invitațiile la lectură în recentul număr al periodicului editat de Ansamblul Folcloric „Busuicocul”. Poezia este semnată de Dan Sandu, Val Mănescu, Constantin Juncu, Mihaela Gudană, Mădălina-Andreea Miron și George Roca, proza de Dan Perșa (fragment din romanul în pregătire „B'est-ial”), eseul-cronică, de eminescologul Ștefan Munteanu, iar traducerea, de Gigi Mihăiță. Constantin Călin reproduce prima parte dintr-un „Jurnal despre Bacovia”. Însemnări de lectură ori note de atitudine alcătuiesc Al. Melian, Grigore Codrescu, Elena Petriman-Țarălună, Romulus-Dan Busnea, Radu Ciobanu, Maria Bîlțiu. Medalioanele personalităților băcăuane, redactate de Cornel-Simion Galben, îi au în atenție pe Gelu Ionescu, Blanche Adelstein, Victor Stoleru, Apostu Panaitache-Vultureanu, Ioan Ene-Mihail (Atanasiu), Ion Ghelu-Destelnica, dar și pe Mihai Ceucă. Sunt prezentate și trei reviste băcăuane: „Ateneu”, „Vitralliu” și „Bacoviana”. (Red.)

Festivalul Internațional al Aforismului

Ediția a VI-a, Tecuci, 6-7 octombrie 2022

Organizatori: Fundația „Pelin” și Biblioteca Municipală „Ștefan Petică” Tecuci

• Concurenții vor trimite câte 30 de aforisme, inedite, nepublicate și nepremiate la alte concursuri. Lucrările vor fi prezentate pe o pagină nesemnată. Pe altă pagină vor comunica: adresa electronică, poștală, telefon și un CV de maximum 50 de cuvinte.

Scriitorii/epigramiștii consacrați sunt rugați să trimită câte 20 de aforisme/10 epigrame pentru rubrica *Hors concours* a Antologiei.

• Expedierea lucrărilor se va face în perioada 15 mai-15 iulie a.c., pe adresele: vasghica@gmail.com, fundatiapelin@yahoo.com

• Se vor acorda: premii, premii speciale, premii de excelență, diplome, plachete, cărți și alte donații din partea unor publicații, edituri, sponsori. (Intenționăm să realizăm o statueta reprezentând sigla „Festivalul Internațional al Aforismului Tecuci”, care va fi acordată premianților. Pentru aceasta am lansat o sugestie artiștilor plastici din județul Galați.)

• Participanții se pot înscrie pentru prezentarea unor referate despre aforism/epigramă, dar și a unor amintiri, impresii (de la edițiile anterioare), interviuri, recenzii, pe care le vor trimite organizatorilor până pe data de 15 iulie a.c.

• Conform tradiției, 250-300 de elevi își vor etala, în fața scriitorilor invitați (cca 60), cunoștințele lor în materie de aforism.

• În program: sesiune de comunicări, lansări de carte, prezentarea Antologiei Festivalului, ediția a V-a, 2021, dezbateri, gala elevilor, turnirul aforiștilor și al epigramiștilor, scurt concert de muzică clasică

• Pentru „Gala laureaților”, premianții vor pregăti câte 5 aforisme, care vor fi citite în fața publicului.

• Pentru întâlnirile cu publicul, premianții și invitații de la „Secțiunea aforism” vor pregăti câte o serie de 15 aforisme.

• Invitații epigramiști vor pregăti câte un grupaj de 5 epigrame/catrene sau 8 distihuri.

• Întâlnirile cu publicul vor avea loc în școli, biblioteci și sala de ședințe a Cosiliului Local Tecuci. Premianților și invitaților le recomandăm să facă o autocenzură a materialelor prezentate în fața asistenței.

• Organizatorii asigură masa, cazarea și decontarea transportului (pentru distanțe mai mari de 200 de km).

• În caz de lockdown, ediția online va avea loc pe data de 7 octombrie 2022, începând cu ora 10.

Informații suplimentare: Vasile Ghica, tel. 0751.326.955

Președinte de onoare: Petru Dumitriu, diplomat
Președintele Fundației: Doru-Eugen Pelin
Președintele Festivalului: Vasile Ghica

Sfidarea mimeticului

Gheorghe IORGA

Arthur Rimbaud. Fețele mitului

Putem reține până acum că Rimbaud face o falsă impresie. Dă de înțeles sau de crezut că realizează tablouri. Cel mult schițează caricaturi unde chiar excelază, ca în „Balul spânzuraților” (transcris în octombrie 1870; motivul pare preluat de la parnasieni, probabil de la Théophile Gautier, dar ne putem gândi și la „Balada spânzuraților” a lui Villon, inclusă în piesa „Gringoire”, de Théodore de Banville): „Smolitul, ciungul ștreang surăde!.../ Ai diavolului paladini/ Dansează dans în oase hăde./ Scheletici, firavi Saladini.// [...] Schilave paiate dântuiesc stărnite;/ Negre orgi tresaltă-n pieptul străveziu;/ Jupânițe fost-au, mândre, îndrăgite.../ Se ciocnesc scârbavnic drăgostind zurliu” (ed. cit., trad. N. Argintescu-Amza).

Primele poeme au, într-adevăr, mai multe elemente descriptive decât opera ce va urma. „Darurile orfanilor” e un text din decembrie 1869, după ce Rimbaud împlinise abia 15 ani: „E beznă în odaie; se-aude stins, în noapte./ Un murmur trist și dulce: doi tânci vorbesc în șoapte./ Cu frunțile plecate, de vise încă grele./ Sub perdeluța albă ce tremură pe ele.../ – Afară, păsărele se strâng să-nfrunte gerul –/ Aripa le-amorțește, și-i sur deasupra cerul./ iar Anul nou, în fruntea unui alai de cețuri./ Surăde printre lacrimi și, dărdăind, tot cântă...” (ed. cit., trad. Petre Solomon). Irina Bădescu (ed. cit.) crede că, aici, „Rimbaud amestecă reminiscențe livrești – poezia «Enfants trouvés», de François Coppée, un poem al lui Jean Reboul care-i fusese dat în clasă drept temă pentru un exercițiu de versificație latină – într-o descriere de factură hugoliană (cf. Victor Hugo, «Les pauvres gens»)”.

„Fierarul” e din 1870 și e inspirat de un episod istoric (menționat de poet sub titlul „Palatul Tuileries, cam pe la 10 august 1792”), luarea cu asalt a palatului Tuileries de către poporul din Paris (doar că măcelarul istoric care îl interpelează pe Ludovic al XVI-lea e înlocuit, într-o gravură din „Historire de la Révolution française” a lui Thiers pe care poetul o cunoștea, cu un fierar): „Cu un baros gigantic în mâini, cu fruntea lată,/ Cumplit de beat și falnic, răzând cu gura toată –/ Asemeni unei goarne – fierarul îi vorbea/ Lui Ludovic-grăsanul (al șaisprezecelea)./ Din ochi fără să-l slăbească, îi azvârlea săgeți./ Mânjind aurăria sculptată pe pereți,/ Glotimea dase buzna prin ușile deschise./ Burduhănosul rege pâlise rău – pâlise/ Ca un învins pe cale la ștreang să fie dus” (ed. cit., trad. Petre Solomon). Fragmentele citate din niște poeme ce nu îl anunță mai deloc pe autorul „Corabiei bete”, al „Vocalelor” sau al

„Iluminărilor” sunt totuși simptomatice pentru perioada aceea, fiindcă țin de prezența obsedantă, în arierplan, a unor scriitori pentru care descrierea face parte din canoanele literare: Victor Hugo, istoricul Jules Michelet, François Coppée. După această observație, nu mai este imposibil ca, pentru „Fierarul”, Rimbaud să se fi inspirat dintr-o ilustrată, cum aminteam mai sus. Destul de repede (de altfel, viața și opera lui s-au petrecut sub inexplicabilul semn al *urgentei*, Rimbaud o va lua pe un alt drum, orientat spre *altceva*, fără să înceteze a-i induce în eroare pe contemporani. Se observă că în „Fierarul” compune tabloul, situează masele, diferențiază și detașează cele două personaje principale, înscrie planurile. În „Adormitul din vâlcea”, amplasarea diverselor elemente nu este făcută după regulile clasice: fără planuri, fără vedere de ansamblu, ci, dimpotrivă, o focalizare progresivă ce constrânge privirea să treacă de la peisajul ambient la soldatul întins, la fața lui, apoi la „mânile pe piept”, ca să descopere în sfârșit că „sub plămânilor drept/ Se cască două găuri roșcate și hidoase” (ed. cit.; trad., Petre Solomon). Nu există cu adevărat niciun efect

realist, ci mai degrabă contemplarea animată a unui cadavru deja rece și rigid. De cele mai multe ori, descrierea se realizează prin juxtapunerea ansamblurilor, colorate adesea, și de puține ori printr-un inventar minuțios al detaliilor.

„La Cârçiuma-Verde”, ce pare că vrea să concureze exactitatea unei picturi flamande, se structurează prin câteva „volume” (rotunjimile fetei, jambonul, halba de bere) și prin câteva ansambluri colorate (verde, trandafiri și alb, auriu). Compoziția nu intenționează să descrie un interior, cum lasă aparențele să se înțeleagă, ci să-l lase pe cititor să ghicească ori să intuiască bucuria păgână de a iubi, a mânca și a bea.

Poemele din 1872 vor accentua rolul atribuit *petei* și vor da *linie* un loc preponderent (un exemplu edificator: „Răzoare de amarant până/ La atrăgătorul palat al lui Jupiter” – aici, o varietate de plantă, amarantul, la Blaga, „amarantul cu veșnică floare”, devine o pată ce antrenează privirea într-o perspectivă evazivă până departe). S-ar spune, riscând o generalizare, că Rimbaud posedă arta economiei, a fragmentării și a mobilității. Prezentă în primele poeme, această artă își va da

adevărată măsură și va înflori în „Iluminări”. Din acest punct de vedere, nicio ruptură în operă, ci o constantă și sigură continuitate. Asta provine, fără îndoială, dintr-un tip de comportament poetic, vizibil încă de la începuturile sale literare: spre deosebire de mulți pictori, Rimbaud nu acceptă pe... pânza sa, pe pagina albă, o lume de-a gata pe care el doar ar recopia-o și nimic mai mult. Demersul artistic este cu totul invers: numește lucrurile și odată cu momentul numirii, ele încep să existe, în inteligibilă noutate a unei creații, iar lumea se naște: „butucii se ridică”, „castorii construiește”, „în pădure este o pasăre”... Lumea rimbaldiană vine în existență cu o prospețime absolută, cu o ingenuitate fără cusur; nu datorează nimic nici tradiției, nici oricărei convenții literare. Nu greșim deloc afirmând că Rimbaud scrie *cu* lucruri pure, așa cum alți pictori pictează cu culori pure. Poetul *știe* ce evoluție artistică reprezintă o manieră ca asta și învață încă din adolescența timpurie să vadă „-n capăt începutul”... Dă atâtor lucruri noi aspectul cu totul șocant și seducător, nemaivăzută înainte și dificil de înțeles *atunci*, într-o cultură poetică a cantitativului și care încă făcea concesii cantității și

explicitului, fiindcă orice element este redus la esențial, iar esențialul, la ireductibil. Se pot identifica, spre exemplificare, constante ale picturii lui Cézanne la Rimbaud: ca la marele pictor *postimpresionist*, aparențele formelor produse de poet surprind în mare măsură prin faptul că el nu ne spune ceea ce noi credem deja că știm despre lucruri, ci ceea ce lucrurile au a ne spune ceva despre structura lor simplă și ascunsă. Am zice, perfect organic, deși unora li s-ar părea stranie o asemenea asociere. Mai mult, aici se revelează unul dintre elementele acestei „incoerențe armonice”: lui Valéry i-a făcut mare plăcere să o întâlnească la Rimbaud („Înainte de Rimbaud toată literatura a fost scrisă în limbajul bunului-simț”).

Pentru a merge până la capătul acestei comparații picturale, chiar dacă e oarecum schematică, fie-ne permis să credem că Rimbaud atinge impresionismul în câteva dintre textele lui poetice, dar tinde, în „Iluminări”, spre un soi de cubism: precum cubistii, poetul introduce, în maniera unui caleidoscop, exigența mișcării și simultaneitatea punctelor de vedere, ca în „Punțile”: „Ceruri cenușii de cleștar. Un bizar desen de punți, unele drepte, celelalte bombate, altele coborând pieziș, în unghiuri pe cele dintâi, și aceste figuri reînnoindu-se în celelalte ocoluri luminate ale canalului, da, toate atât de lungi și de ușoare încât malurile, încărcate de turle, se coboară și se micșorează. Câteva dintre aceste punți sunt încă încărcate de ruine. Altele susțin catarge, semnale, fragile parapete. Acorduri minore se încrucișează și se întind; funii urcă râpe. Se zărește o vestă roșie, poate și alte costume și instrumente de muzică. Să fie arii populare, frânturi de concerte seniore, rămășițe de imnuri publice? Apa e cenușie și albastră, largă ca un braț de mare. – O rază albă, căzând din înaltul cerului, distruge această comedie” (Rimbaud, „Un anotimp în infern. Iluminările”, Buc., Ed. „Albatros”, 1979; trad., Tașcu Gheorghiu).

Arta rimbaldiană de a picta nu se revendică de la un *mimesis*, ci de la voința de a merge dincolo de aparențe. După cele două scrisori ale „vizionarului” – 13 mai 1871, lui Georges Izambard, unde își descrie situația și definește o nouă poetică; 15 mai 1871, lui Paul Demeny, socotită adevărată scrisoare a „vizionarului”, unde își precizează și completează ideile din misiva trimisă lui Izambard, Rimbaud are *revelația* pe care Alfred de Musset fie că n-a înțeles-o niciodată, fie că a neglijat-o: „Existau viziuni dincolo de voalul perdelelor: el a închis ochii”.

• Florin Suțu – *Rubaiata*

Romanul lui Ștefan Ghioc *Pământ miraculos* (Năsăud, Editura „Wald Press”, 2021) a fost lansat pe 25 mai, la Moinești, în cadrul unei întâlniri de la Centrul Cultural „Lira” – o nouă șansă de a cunoaște un alt moineștean cu veleități literare.

Textul poate fi definit drept un roman de dragoste mai degrabă, o poveste despre visul, creșterea și moartea unei iubiri. Această evoluție a ideii despre iubire este reflectată pe deplin de cadenta lentă, eterată, pe care o iau la început rândurile, în comparație cu ritmul febril, pulsant al ultimelor zeci de pagini.

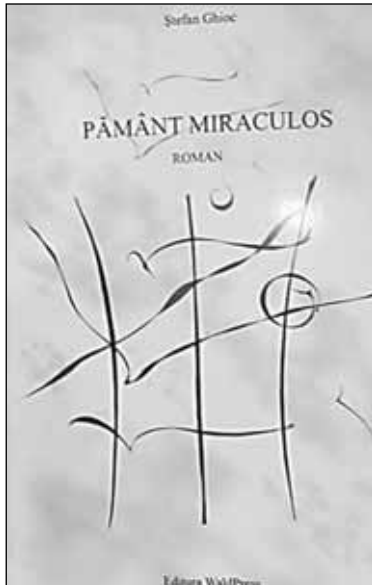
Cartea începe cu împletiri magnetice ale straturilor ce compun portretul iubitei – o pasiune consumată, în prima parte, în imaginația protagonistului, ca un flux și reflux interior, pentru care iubita este „o cunoscută veșnic plină de mister și de un farmec ce nu mi-l puteam închipui existând între două ființe”. Pagini întregi sunt substituibile, în prima parte, unui poem în proză, închinat iubirii – nu-i de mirare, așa spune, din moment ce am aflat că autorul și-a făcut debutul literar ca poet.

Peisajul ce-i definește universul existențial eroului cărții și care-i poartă pașii în lungi plimbări devine o transfigurare a chipului iubitei. Este un peisaj de basm, mai ales prin evocarea anilor copilăriei, în care Florin și Iulia se simteau, în mijlocul pădurii și pe dealurile orașului natal, ca un Hansel și Gretel, ocrotiți de zâna bună, tușa Maria, și vrăjii de basmele unui pustnic, viețuitor al acestor meleaguri, poreclit de copii „Statu-Palmă-Barbă-Cot”. De altfel, natura

acestui loc devine un suprapersonaj, ca spațiu simbolic la care se raportează permanent cei doi îndrăgostiți. Acesta poartă în el atât semnele fericirii („ghicite”, spre exemplu, în explozia coloristică a frunzelor tomnatiche, în razele neașteptat de blânde ale toamnei), cât și pe cele ale eșecului (anticipat de semnele premonitiei, spre exemplu, date de moartea unui plop numit „Moșu”). Ca trăitori în acest spațiu, nu putem să nu recunoaștem, în paginile pline de solaritate ale descrierilor de natură, dealurile pitorești ale Moineștiului, cu păduri, izvoare și apusuri răvășitoare – măcar prin referința la tablourile lui Luchian sau prin prezența sondelor.

Tânărul profesor de chimie Florin își dedică timpul acestui cult al iubirii „în absența”, închinat talentatei pianiste Iulia, îndelung plecată, grație turneelor. Această iubire îi este alimentată perpetuu de amintiri și de decorul familiar al casei părintești al fetei – un conac vechi, între dealuri, îngrijit de tușa Maria – ca un Pip, din „Marile speranțe” ale lui Dickens. Fie că este vorba de o notă de pian, de ecoul unui jurământ din copilărie, de albastrul ireal al ochilor ei ori de primul sărut, iubirea pentru ea se autoalimentează, făcând din protagonist un solitar și un neînțeles. Chiar și confruntarea cu un presupus rival (fotograful Cristian Drăgan) se consumă în absența Iuliei, angrenând noi va-

Pământ miraculos

luri ale sentimentelor pentru ea. Un astfel de personaj masculin, trăind stoic și în reclusiune, cu pasiuni puternice și construindu-și o lume interioară, populată de trăiri complexe, agățate de fulgurația unui gest sau de un cuvânt al celei iubite, amintește, pe alocuri, de protagoniștii romanelor lui Thomas Mann.

După primele optzeci de pagini însă, se produce și „ruptura” acestei simfonii compuse de un singur îndrăgostit, prin apariția concretă a Iuliei. Ea este evidentă și la nivel compozițional, prin alternanțele bruște dintre personajele narative I și a III-a. Dacă, până aici, și în ultima parte a romanului, domină perspectiva narativă a lui Florin, pentru câteva pagini este evidentă o frac-

tură, din acest punct de vedere, putând fi „auzită” și vocea Iuliei, preț de câteva pagini. Personal, așa fi considerat că s-ar fi realizat un echilibru narativ și compozițional deplin dacă acest palier al cărții ar fi fost mai mult speculat.

Cititorul găsește ici-colo aruncate „ancore” prin care finalul este anticipat ori avertismente pe care protagonistul este lăsat să le decodifice: „Dar omul găsește plăcerile în manifestările naturale, iar înțelepciunea devine o rară avisă ca și pasărea Phoenix. Sunt puțini oameni care în simplul fapt de a fi sănătoși și a putea munci pentru a trăi își găsesc fericirea. Toți umblă după himere, își propun o sută de lucruri după care aleargă apoi cu limba scoasă și, dacă reușesc doar să se apropie de ele, se culcă liniștiți. Superficialitatea este boala cea mai grea la ora actuală” (pp. 112-113).

Povestea de dragoste dintre cei doi, în planul concretului, se desfășoară cu rapiditate, cu scene de fericire intensă sau de incertitudini profunde. Spre final, protagonistul pare atras, într-un ritm alert, fără drept de alegere sau răgaz de meditație, către satisfacția temporară a logodnei, căsătoriei secrete, moartea fulgerătoare a celei ce i-a fost ca o mamă, adulterul cu Emilia ori accidentul Iuliei. Iubirea nu mai este răspunsul dat zbuciumului său interior, ci o pendulare între „Philia” – iubirea pură, spirituală,

pentru Iulia – și „Eros” – iubirea telurică, ilogică, dar deopotrivă de acaparatoare, pentru Emilia.

Simfonia dintru început devine un refren dezacordat, Florin fiind ireversibil rupt din cuibul reveriilor anterioare despre iubire și aruncat în fluxul incontrolabil al vieții. În tot acest tumult pe care îl ia destinul său, regăsim și reflecțiile asupra existenței, prin care personajul principal își definește căutările în fața cititorului: „Suntem niște becuțe aprinse pentru câteva clipe dintr-un semnal luminos adresat universului, un semn de întrebare sau de exclamare care durează de mii de ani. Indivizii pier, dar mesajul se transmite și toate punctele lui se întrepătrund mai mult decât putem crede sau spera vreodată” (p. 184).

Este acesta și punctul în care ambivalența naturii, prin semnele degradării, de această dată, influențează destinul lui Florin, sfâșindu-i sufletul și destrămându-i visul de iubire. Stâncile devin acum capcană pentru iubită, aruncând-o în hău și confirmând temerile tatălui acesteia, care era convins că oamenii locului – așadar, și Florin – sunt înzestrați cu o forță distructivă, cu o „putere malefică”. Un blestem al unei alte Iulii din trecut, o primă iubită și mamă uitată a protagonistului, dispărută prea devreme, pare a se împlini prin reuniunea neconștientă dintre fiica sa și acest orfan.

Romanul are, prin urmare, un final nefericit pentru cei doi îndrăgostiți, dar, până la urmă, este o poveste despre viața unei iubiri, cu toate anotimpurile ei, așa cum peisajele ce o însoțesc pretutindeni par să o evoce.

Alina PISTOL

N. 19 mai 1937, în comuna Acmanghit, Cetatea Albă, Basarabia (azi, Ucraina). Actriță mânăuitoare. Fiica preotului Petru Solomon și a Galinei, prezbiteră, a avut o copilărie nefericită, la numai un an pierzându-și mama, peste alți doi fiind silită să plece cu familia din calea războiului. Refugiată în Bacău, la familia profesorilor Nadya și Constantin Sturzu, deținătorul ziarului „Moldova”, nu a mai putut beneficia de educația de care se bucuraseră înaintașii săi, „originea nesănătoasă” barându-i calea și împiedicându-o să-și desăvârșească studiile. Ciclul primar l-a început la Școala de Fete Nr. 2 din Bacău (1944-1948; azi, „Constantin Platon”), la 9 ani fiind premiată pentru talentul artistic probat în rolul unui pitic din piesa „Albă-ca-Zăpada”. Între 1948 și 1951 a urmat ciclul elementar tot aici, fiind admisă apoi printre elevele Liceului Teoretic de Fete (1951-1954; în prezent, Colegiul Național „Vasile Alecsandri”), pe care l-a absolvit cu diplomă de maturitate. Catalogată alături de tată și de celelalte rude, în marea lor majoritate preoți, profesori, medici, muzicieni, scriitori, drept „dușman al poporului”, nu s-a putut înscrie la facultate și nici nu și-a găsit un loc de muncă până în primăvara anului 1956, când printr-o împrejurare de data aceasta fericită a aflat de concursul organizat de Teatrul de Păpuși. Având, aidoma nașei sale de botez, celebra cântăreață de operă Zenaida Pali, talent, ureche muzicală și dicție foarte bune, a reușit să se impună în fața comisiei și a fost angajată, dar cu un contract temporar, fiind plătită din fondul nescriptic. A debutat în spectacolul „Ursuleții veseli”, care a ținut afișul mai multe stagiuni, timp de 33 de ani evoluând apoi în zeci de roluri, uneori și câte două-trei în cadrul aceleiași montări. Fiind, la acea dată, singura

Personalități băcăuane

Elena Solomon

păpușăreasă cu studii liceale, s-a integrat cu destulă dificultate în colectiv, trebuind să fure din mers meseria de la colegii mai experimentați, dar după numai un an participă la Cursul de specializare pentru actorii mânăitori, organizat la Brașov, și, nu peste mult timp, la un alt curs de 3 ani, fiind atestată ca instructor de Centrul de Perfecționare a Cadrelor, din Capitală. Făcând din mânăuirea păpușii o artă și o știință, a căutat veșnic noi posibilități de expr-

mare, obținând efecte viu aplaudate de micii spectatori și apreciate de criticii de specialitate. A dat viață, între altele, unor personaje din spectacolele „Găinușa harnică”, „Pici mincinosul”, „Regina Zăpezilor”, „Cei trei mușchetari”, „Inimă de mamă”, „Voinicul din Carpați”, „Punguța cu doi bani”, „Doctorul Aumădoare”, „Capra cu trei iezi”, „Scufița Roșie”, „Întâmplări dintr-un album”, „Cinci săptămâni în balon”, „Școala iepurașilor”, „Dănilă Prepeleac”, „Hai să râdem împreună”, „Guliver în țara păpușilor”, „Aventură proverbială”, „Cum poți să dai de dracu”, „Fata moșului și fata babeii”, „Iancu Jianu”, „Aladin și lampa fermecată”, „Hercule și merele de aur”, „Urâtul pământului”, „Grădina poveștilor”, „Brun racheta cosmică”, „Harap-Alb”, „Dumbrava minunată”, „Balada anilor '70”, „Pași în circulație”, „La’ pe mâine”, „Fram, ursul polar”, „Lupul cu cizme”, „Motanul încălțat”, „Eu, tu, el și un elefant”, „Aventurile popândăului Pop”, „Cenușăreasa”, „Fabule pe portativ”, „Povestea porcului”, „Kaima”, „Leul pe catalige”, „Muzicanții veseli”, „Aventurile lui Lagarder”, „Vasilache și Mărioara”, „Fantezii” etc.

„Fantezii”, în regia regretatului Petru Valter, a rămas un spectacol de referință, fiind distins, în 1975, cu Premiul Asociației Internaționale a Teatrelor de Copii și Tineret la Festivalul Teatrelor pentru Copii și Tineret de la Piatra-Neamț, ample ecouri peste hotare având și în urma turneului întreprins în

Iugoslavia (1977, împreună cu „Harap-Alb”) și Polonia (1980). O reușită experiență poloneză mai avusese în anul 1973, cu „Fata moșului și fata babeii”, spectacol itinerant, de asemenea, în Albania (1971) și în Italia (1974, 1976), în timp ce cu „Varietăți” și „Cum poți să dai de dracu” s-a bucurat de aprecierea juriului Festivalului Teatrelor de Păpuși de la Békéscsaba și a publicului din Ungaria (1970). Pentru rolurile Împărăteasa („Inimă de mamă”) și Maimuța („Întâmplări dintr-un album”) a primit premii din partea instituției, iar pentru Spânul („Harap-Alb”) a fost răsplătită cu Premiul de interpretare al Festivalului „Ion Creangă” al Teatrelor de Păpuși, Animație și Marionete de la Bacău. În septembrie 1959, Televiziunea Română a preluat și transmis spectacolul cu piesa „Kaima”, la reușita căruia și-a adus o importantă contribuție.

A colaborat foarte bine cu regizorul Petru Valter, dar și cu alți directori de scenă, între care îi amintim pe Matei Rabinovici, Radu Popovici, Dumitru Lazăr Fulga și Mihai Pascal, la rândul ei montând numeroase spectacole cu formațiile artistice de amatori, instruind zeci de educatoare și sprijinindu-le să pună în scenă piese pentru copii. Răsplătindu-i strădania de decenii, în 2008, cu prilejul Zilei Mondiale a Teatrelor de Marionete, Teatrul pentru Copii și Tineret „Vasile Alecsandri” (actuala denumire a Teatrului de Animație „Licurici”) i-a oferit Diploma de Excelență pentru performanțele sale actricești pe scena instituției.

O viață dedicată Thaliei și copiilor, ce va fi reflectată pe larg în volumul de memorii la care lucrează, intitulat, deloc întâmplător, „Coșmarul îndulcit de vise”.

Cornel-Simion GALBEN

Dintre artele vizuale, poate că sculptura este cea care se ocupă cel mai mult de dualitățile vieții și ale lumii materiale, reușind să reflecteze ascensiunea și prăbușirea, gravitația și imponderabilitatea, liniștea și tumultul, deznădejdea și speranța, credința și scepticismul, agonia și extazul, viața și moartea etc. De aceea, evenimentele care se desfășoară, într-o modalitate sau alta (simpozioane, conferințe, expoziții în galeriile de artă sau în aer liber etc.), la Centrul de Cultură „George Apostu”, având ca temă principală sculptura, sunt memorabile și merită întreaga admirație. Un astfel de eveniment, de certă valoare, s-a desfășurat pe 10 iunie 2022, sub genericul „Pe urmele lui Brâncuși”. Dimineață, de la ora 11.00, în Aula Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, reputatul critic de artă Pavel Șușară a susținut o consistentă prelegere „Brâncuși – spiritualizarea materiei”, urmată de lansarea cărții „Brâncuși. Un sculptor de la răsărit”, a aceluiași infatigabil și efervescent Pavel Șușară, tot el prezentând în aceeași zi, la Muzeul de artă contemporană „George Apostu”, expoziția „Sculptură la puterea a treia”, a artiștilor Laurențiu Mogoșanu, Mircea Roman și Aurel Vlad, deschisă după-amiază, începând cu ora 17.00. Este într-adevăr o expoziție de forță care nu ar trebui ratată de niciun admirator al artelor frumoase; așadar, considerăm că este de bun augur faptul că ea va putea fi vizitată timp de o lună de zile, până pe 10 iulie.

De la materie la spiritualitate, cu Pavel Șușară, despre Brâncuși

În conferința sa, Pavel Șușară a încercat să facă o sinteză a vastului său studiu despre Constantin Brâncuși. Printre altele, a amintit despre Brâncuși și formele sale de evadare din tiparele clasice ale sculpturii, urmărind trei fronturi: I. Mentalul arhetipal, arhaic, idolatru – prezent în lucrările „Cumintenia pământului”, „Sărutul”; II. Tipologia bizantină, mai ales prin simbolizarea atitudinii hieratice – „Femeie plângând”; III. Ieșirea din percepția forme, din perspectiva newtoniană – perioadă care începe cu „Ovoidele” („Domnișoara Pogany”, „Nou-născutul”) și se continuă până la ciclul „Măiestrelor”.

Yes-Eu

Fiece zi cu minunea ei

Pe deceniu ce trece, Eternitatea e tot mai coborâtă la primitiva rânduială a oricelor și calendarelor care – necruțătoare – ne amintesc de optimismul nostru juvenil, de băguitorul omagiu adus posibilei minuni nici până astăzi întâmplare. Sau, poate, nu este exclus că lumea află, vag de tot, de existența unor minuni abia după ce acestea devin realitate. Minuni care s-or fi întâmplat, însă noi nici nu am observat. Argumentul, poate că suprem, posibil imbatabil, nu este exclus și

argument de dragul argumentului, fiind, nesigur că, oricum ai da-o, Daol, minunea durează puțin sau infim. Ca orice scânteie dumnezeiască. (Să zicem, cuvântul a fost prima minune care i s-a întâmplat omului, însă încetând să mai fie minune chiar după ce s-a întâmplat, după ce Adam a intrat în discuție cu Eva). Un alt argument (prin presupunere) fiind că, de regulă, ceea ce e minunat nu are un sens definibil.

Violeta SAVU

Patru dimensiuni ale sculpturii

• Laurențiu Mogoșanu, Aurel Vlad, Maria Pasc, Pavel Șușară, Mircea Roman, Geo Popa

Pavel Șușară a subliniat în evoluția artei importanța lui Brâncuși, cel care „scoate forma de sub imperativul masei”. Aspirația artistului de la răsărit către o lumină „necreată” și-a aflat împlinirea deoarece, așa cum citim de data aceasta în cartea lui Pavel Șușară, „sculptura iese din sistemul newtonian, nu mai preia lumina, nu se mai insinuează în spațiu prin reflexie, ci își produce fluxul propriu”.

Trei monștri imblânziți

Cu acest simpatic oximoron i-a numit Pavel Șușară, în cuvântul său de prezentare, pe cei trei artiști „post-brâncușieni”: Laurențiu Mogoșanu, Mircea Roman și Aurel Vlad, prezenți în expoziția „Sculptură la puterea a treia”. Chiar dacă sunt bine articulate cele trei prezențe încât la o primă vedere ar putea părea expoziția unui singur artist, în fapt, cei trei sculptori au viziuni artistice cât se poate de diferite.

Pavel Șușară a vorbit mai întâi despre Aurel Vlad și jocurile acestuia cu absența: „orice gol devine o eliminare a unui plin”. Tehnica folosită este aceea a traforajului. Într-un mod dramatic-expresionist, Aurel Vlad creează tensiune, creația sa „se organizează în jurul disperării de a trăi într-o lume a carcaselor”. Laurențiu Mogoșanu are ceva în comun cu George Apostu, „preia de la acesta un mesaj al verticalității definitive”, susține Pavel Șușară, subliniind că Mogoșanu îi adaugă „ideea de jertfă”. Cercul s-a închis... sau mai bine zis, cele trei laturi

s-au unit formând un triunghi atunci când s-a vorbit despre golul din creația lui Mircea Roman, dar gol nu ca „absență”, ci ca „formă întoarsă pe dos”. Pavel Șușară a mai remarcat la Mircea Roman intersecția dintre „hieroglifa bizantină din spațiul ortodox” și „paradigma egipteană”. Interesantă ni s-a părut și paralela făcută între reprezentările lui Mircea Roman și ecorșeul brâncușian.

La vernisaj a fost prezentă și a ținut un scurt discurs și Maria Pașc, istoric de artă și publicist, curator al acestei expoziții. Ea este și autoarea unui captivant volum de interviuri „De vorbă cu Laurențiu Mogoșanu, Mircea Roman, Aurel Vlad” (București, Editura „Sophia”, 2021). În încheiere, despre expoziție și cei trei artiști s-a pronunțat și actorul Gheorghe Geo Popa, amfitrionul acestui strălucitor eveniment, director general al Centrului de Cultură „George Apostu”. Expoziția a fost însoțită de video-mărturii ale sculptorilor în spațiile lor de creație, realizate de Ovidiu Ungureanu și echipa *Chromatique Studio*.

Din nou despre Brâncuși, în viziunea lui Pavel Șușară

Ne întoarcem la formidabila realizare a lui Pavel Șușară. Cartea (ar fi putut fi un album, dar din păcate, după cum aflăm de pe pagina de gardă, „aparținătorii dreptului de autor nu și-au dat acordul pentru reproducerea lucrărilor la care se face referire în text”)

„Brâncuși. Un sculptor de la răsărit” a avut parte în dimineața zilei de 10 iunie de o lansare elegantă. Despre Brâncuși, despre Pavel Șușară și despre exegeza sa brâncușiană au vorbit Gheorghe Iorga (traducător, publicist, critic și istoric literar) și Adrian Jicu (critic literar, publicist, lector universitar, redactor al Revistei „Ateneu”).

Gheorghe Iorga l-a descris în termeni neconvenționali pe Pavel Șușară, „un excentric înzestrat cu multă minte”, iar despre cartea sa a afirmat că este un „eseu stilistic cu hermeneutică argumentativă și spirit analitic”. Adrian Jicu consideră cartea „un pariu câștigat”, remarcând „caracterul polemic implicit”. De altfel, atât Gheorghe Iorga, cât și Adrian Jicu au scris pe larg, în recentul număr al Revistei „Vitaliu”, despre Brâncuși și cartea lui Pavel Șușară.

Din sumarul Revistei „Vitaliu”, anul XXX, nr. 56, aprilie 2022

„«Brâncuși. Un sculptor de la răsărit» nu seamănă cu nimic din ce s-a scris despre marele sculptor până acum, chiar dacă în unele lucrări există idei privind re poziționarea operei sale în istoria sculpturii secolului al XX-lea; dar acestea nu sunt duse până la capăt ori nu sunt bine argumentate și nu au vervă persuasivă. Citim, pentru prima dată, un text ce capătă gradual accente de narațiune *ascensională*, cu fraze [...] sentențioase ca niște vorbe de duh și încărcată cu o tensiune critică întreținută printr-un inedit amestec de denotații și conotații, de lucruri spuse și lucruri ce nu sunt spuse”, afirmă Gheorghe Iorga în amplul său eseu „Pavel Șușară și a doua posteritate a lui Brâncuși”. Iar Adrian Jicu, în articolul „Brâncuși sau lupta cu gravitația”, definește cartea lui Șușară drept o exegeză care oferă cititorului „un Brâncuși total, într-o interpretare de sinteză, care să valorifice atât cât e de valorificat din contribuțiile existente, dar să și propună o

Dar chiar de nu ar fi extraordinară acea clipă, nu ar fi rău ca ea să se mai oprească o vreme; încă o scânteie de vreme, să aflăm și noi că minunea se întâmplă, totuși! Pentru că, în caz contrar, zice sfântul sau poetul așa și pe dincolo – minunat!

Dar tu, omule, te-ai convins, ca să nu zicem – ai verificat?... Sau poate că este minunat omul care nu crede în minuni. (Dar, neîndoindu-l, e mai puțin poetic...)

Pe de altă parte cumpănind, chiar de nu ți se întâmplă minuni, e bine, uneori e chiar minunat să fii viu. (Atâta știi, atâta spui, deocamdată necunoscând și alte ipostaze.)

Și totuși, omule, fiecă zi cu minunea ei: cu propria ta viață.

Leo BUTNARU

mutare semnificativă în recepția operei artistului născut la Hobita”.

Ediția cu tematica „Estetica spectacolului” se desfășoară pe nu mai puțin de 200 de pagini și cuprinde o varietate de articole substanțiale, eseuri, comentarii și studii semnate de Petru Bejan, Călin Ciobotari, Theodor Codreanu, Mircea Coloșenco, Ioan Dănilă, Liviu Dospinescu, Ion Fercu, Cornel Galben, Anca Hatiegan, Gheorghe Iorga, Petre Isachi, Adrian Jicu, Ozana Kalmuski-Zarea, Marius Manta, Ștefan Munteanu, Emil Nicolae, Maria Pașc, Tiberiu Ionescu, Daniel-Ștefan Pocovnicu, Nicoleta Popa-Blanariu, Ioan-Aurel Pop, Alin-Sebastian Popa, Ionel Savitescu, Constantin Trandafir, Cornel Ungureanu ș.a. Poezie semnează Simona-Grazia Dima, Emil Nicolae, Shanti Nilaya și Dan Petrușcă. Din poemul „Am tot lăudat frumusețea”, de Dan Petrușcă redăm aici ultima strofă: „am tot lăudat frumusețea acum o insult/ stearpă istoria lumii copiii ei înfiați au murit/ nicio aură nicio flumură nicio palmă de praf/ fluturată la geam nu-și ia rămas-bun/ pleacă ultimul avion ultimul tren ultima trăsură/ mereu și mereu mi se pare/ de pe o ramură dintr-un mic ghem de pene/ se aude în sfârșit/ cântecul”.

În „Teatrul românesc după 1989”, documentându-se cu o acribie demnă de invidiat, Anca Hatiegan oferă, dintr-un studiu probabil mai larg sau poate chiar dintr-o viitoare carte a sa, următoarele fragmente: „No- uăzeciștii și textul contemporan de teatru”, „Antract II: școlile de teatru și independenții”, „După anul 2000: teatrul realului, teatrul-dans, performance, teatrul multimedia, teatrul de artă”. Menționăm aici că „Vitaliu” este una dintre puținele reviste care mai publică piese de teatru. Și în acest număr, ultimele pagini sunt dedicate dramaturgiei.

De ce patru dimensiuni ale sculpturii

Înainte de a începe să-l scriu, mă gândisem să-mi intitulez articolul fie „Sculptură la puterea... a patra”, fie „Patru dimensiuni ale sculpturii”. Evenimentul de la Centrul „George Apostu” a avut în principal patru vedete: Brâncuși și cei trei sculptori post-brâncușieni ale căror creații le-am putut admira în expoziția „Sculptură la puterea a treia”. Parcurgând cartea lui Pavel Șușară (critic și istoric de artă, monograf, poet, publicist), „Brâncuși. Un sculptor de la răsărit”, am dat peste acest paragraf despre patru dimensiuni ale sculpturii: „Rodin a adăugat celor trei dimensiuni elementare ale statuarului – înălțimea, lățimea și adâncimea – și una cu mult mai subtilă, necuantificabilă și intangibilă, deși perceptibilă fără niciun efort, și anume *lumina*”. Patru dimensiuni și patru sculptori în creațiile cărora vom găsi lumina sau cel puțin propensiunea spre lumină.

Motto: *Fiecare cuvânt este o prejudecată.*
Friedrich Nietzsche

Nietzsche își asumase misiunea „de-a face curat în ceruri”; și nu numai. Strategia utilizării măștilor i-a fost mereu aproape de suflet în această aventură spirituală. Dar nu ca evitarea a responsabilității, ci mai ales ca... figură specială de stil, dată fiind chemarea pe care a simțit-o mereu pentru literatură. Adorația pentru *mască* a fost atât de puternică, încât, după ce i s-a sugerat că ar semăna cu un personaj pictat de polonezul Jan Matejko, a susținut că ar fi polonez, descendent al unei familii aristocrate, Nietzsche, despre care spunea că înseamnă *nihilist* în polonă. Voia ca această excelentă mască să-l transforme într-un bun european, prin sânge și tradiție culturală, oferindu-i astfel șansa de evita să-i fie lipită vreo etichetă a ofensivei naționalismului german. A purtat și masca Antichristului, cel în care vede încununarea proiectului său filosofic de transmutație a valorilor. Simultan însă, deși nu va purta niciodată masca Acestuia, vorbind despre Iisus, spune că „a existat un singur creștin și a murit pe cruce”, Hristos fiind cel care „nega tot ceea ce astăzi numim creștinism”, „un sfânt anarhist”. Interesantă este și identificarea cu Don Giovanni, inspirat și de opera cu același nume creată de Mozart. Nietzsche precizează însă că el nu este acel Don Giovanni al seducțiilor, ci un Don Giovanni al cunoașterii, o figură necugătată care se avântă până spre cele mai îndepărtate stele ale cunoașterii, pentru a explora teritorii neatrinse, cu un risc mare însă: sacrificarea sufletului nemuritor și asumarea veșniciei focurilor iadului, pentru a obține revelații oculte. Această mască amintește și de asumarea măștii lui Dionysos, zeul nebuniei rituale, al imitației, al iluziei, între altele.

Ion FERCU

Prejudecățile: infern și provocare eternă (29)

Legendă, fuior „cvasifuncțional”, masca devine un concept fundamental, o cheie importantă a decriptării nuanțelor nietzscheene, căci „tot ce are adâncime iubește masca”, spune el. Nicolae Breban, un îndrăgostit de Nietzsche, argumentează că în opera filosofului-poet german „totul sau aproape totul devine mască”. Aceasta înseamnă „nu numai ascundere, ci și mimă, mai ales reducere, ca în artă și literatură, capacitate de expresie, sintetizare și schematizare. Uneori neputință!” (Nicolae Breban, „Fr. Nietzsche. Maxime comentate”, București, Editura Fundației Culturale „Ideea Europeană”, 2004, p. 33).

Masca lui Zarathustra este cea pe care Nietzsche a purtat-o cel mai mult și dindărătul căreia și-a expus cele mai

multe idei. După ce a finalizat prima parte din „Așa grăit-a Zarathustra”, a mărturisit: „Salvatorul vieții mele se numește Zarathustra, fiul meu Zarathustra”. Acest personaj mitic este fondatorul zoroastrismului, religie dualistă care va influența islamul, budismul și creștinismul. Zoroastrismul a reorganizat mitologia arică primitivă a Iranului și a subsumat-o unui nou cult, al luptei cosmice dintre Bine și Rău. Zarathustra este amintit și de Herodot („Istorie”, 31), Platon („Alcibiade”, I), Plutarhos („Despre Isis și Osiris”, 46). Ultimul spune că acesta este un mag, un fondator al întregului sistem de știință practică de magi. Numit și Zoroastru, acesta a trăit probabil între secolele al XII-lea și al VI-lea, î.H. Din „Zend-Avesta”, cu-

legere de texte mitologice și religioase persane atribuită lui Zarathustra, devenită cartea sfântă a zoroastrismului, aflăm că zeii venerați de persani erau malefici. Zarathustra inovează: pentru problema *răului*, nicio-dată rezolvată în iudaism, creștinism și islam, care aveau zei atotputernici și buni, el îl impune pe Ahuramazda (Ormuzd), zeul luminii și al bunătății aflat într-un conflict etern cu zeul întunericului și al răului, Angra-Mainyu (Ahriman). La sfârșitul vremurilor, Ormuzd va birui. Zoroastrismul, ca religie care crede că *motorul lumii* este lupta dintre Bine și Rău, inaugurează însă, conform concepției lui Nietzsche, „eroarea cea mai fatală dintre toate”: transformarea moralei într-un principiu metafizic. „Pentru a corecta această

eroare, Nietzsche îl creează pe excentricul profet Zarathustra, un antagonist filosofic al lui Zarathustra original, căruia îi dă același nume”, spune Toni Lăcer („Supraomul și voința de putere”, București, Editura „Litera”, 2020, p. 70). Personaj literar zămislit din nevoia de a renunța la toate ideile care slăbesc forța vitală, acest Zarathustra devine, astfel, numele filosofului care este... Nietzsche. Putem ajunge și la încheierea că Nietzsche poartă, de fapt, masca lui... Nietzsche... De sub această mască a fost scrisă „Așa grăit-a Zarathustra”, „o odisee spirituală extatică, poetică, profetică prin lumea eticii moderne. Nu doar foarte diferită de călătoriile lui Gulliver sau de rătăcirile lui Sindbad ori Odiseu, cartea este o parabolă amplă preocupată de problemele timpurilor ei” (Sue Prideaux, „Sunt dinamită! Viața lui Nietzsche”, Iași, Editura „Polirom”, 2020, p. 197).

„Așa grăit-a Zarathustra” era considerată de Nietzsche cea mai importantă creație a sa. Cert este că această carte, apreciată ca fiind minoră în timpul vieții sale, a devenit scrierea lui cea mai populară. În timpul Primului Război Mondial, soldații germani o purtau în raniță, alături de „Evanghelia lui Ioan”. „E greu de spus care autor a avut mai mult de pierdut din cauza aceasta”, notează „Enciclopedia Universală Britannica” (vol. 11, București, Editura „Litera”, 2010, p. 145). În paginile cărții lui Nietzsche se ciocnesc două gânduri care doar în aparență sunt contradictorii: cel al cărui purtător este *Supraomul* și cel al *eternei reînțoarceri*. *Supraomul* este voința liberă și creatoare, eterna reînțoarcere are chipul voinței smerite în fața necesității. În final însă, voința omului superior, cea aducătoare de spor valoric, va cunoaște armonizări fericite cu voința inelară a eternei reînțoarceri. Astfel, ajungând în punctul în care atinge cea mai mare putere, voința lui Zarathustra simte că are autoritatea de a chema un nou Zeu.

• Florin Șuțu – Doua cărți recitite

• urmare din pag. 24

repede cu bunătați. Apoi, așezați pe o piatră la capătul străzii, copiii își împărțeau în mod egal ce primiseră. Ea primea adesea prăjituri cu mere și ciocolată. Monedele erau luate de băieți.

Când a terminat sonata, îi curgeau lacrimile. Realizase că ea fusese un copil părăsit și îi era atât de dor de părinții ei morți. Nu muriseră de mult. De fapt, ceea ce a ajutat-o să memoreze sonata nu a fost capacitatea ei, ci nostalgia copilăriei. Așa credea. Interpretase mult această sonată în ultima vreme și cu pasiune pentru că îi era dor de copilărie. Acesta a fost și motivul pentru care a decis să susțină un concert ca artist independent. Probabil și lui Serghei Rahmaninov îi fusese dor de copilărie în Statele Unite, pe durata exilului său. De aceea și cântase probabil atât de mult sonata în turneele din orașele americane și fusese atât de aplaudat. Merita recunoașterea.

Sonata lui Rahmaninov

După ce cântă sonata, îl privi întrebătoare pe soțul ei. Era o întrebare în ochii ei. Întrebarea nu era: „Am cântat bine?”, ci „Îți amintești și tu copilăria?” Ar fi vrut, de asemenea, să-i spună despre primul ei concert de săptămâna viitoare la Casa de Cultură a orașului. Soțul său însă o ignora. În ochii lui nu era niciun interes. Fie sonata îi adusesse în minte propriile amintiri, fie mintea îi era plină de griji.

„Am cântat sonata fără partitură”, zise ea uimită fiindcă soțul ei nu vorbea. „Am vrut să-ți spun asta. De asemenea, vreau să știi că săptămâna viitoare voi avea propriul meu concert. La Casa de Cultură.”

Auzind cuvintele ei, soțul ei s-a ridicat ca un bărbat în deznădejde. A venit la ea, scărpinându-se pe frunte și slăbindu-și cravata. „Urâsc acest obi-

cei”, a spus el, apăsând tastele pianului o dată sau de două ori, ca pentru a se distra. „Mereu mă deranjezi pentru lucruri banale. Ca și astăzi. Din pricina acestei povești, nu voi putea participa la prezentarea noului nostru produs de diseară. Chiar îmi e dor de un astfel de eveniment, din păcate.” Nilufar oftă și își mușcă buzele cu putere. „Mi-aș fi dorit să sângereze”, își zise. Apoi râse sarcastic în sine și închise pianul indiferentă. Măinile și buzele aproape însângerate îi tremurau. Soțul clătină din cap, când văzu că ea tace, și se îndreptă către ușă. „Apropo”, zise el în drum, „trebuie să plec dimineață. Va fi o nuntă acasă la directorul nostru general. Calcă-mi, așadar, costumul gri. A stat multă vreme pe raft, fără a fi purtat. Pesemne că-i șifonat”.

Involuntar, Nilufar și-a privit soțul cu tristețe. Nu mai era nicio urmă din bucuria care-i umpluse inima. Nu voia să se ridice, nu-și putea mișca picioarele, de parcă avea legată o piatră de ele.

„Îl voi călca până ce termini de mâncat”, zise cu voce spartă.

Și-a închis bine urechile, încercând să ignore sunetele pe care le tot auzea. Dar era degeaba. Vocile fericite, fără pată și fără griji ale ei și ale copiilor, care îi rămăseseră în urechea de copil, nu au dispărut:

*Am venit la casa voastră
să vă urăm de Ramadan
Domnul să vă binecuvânteze
cu un fiu în leagăn....*

Note

* Berkinmachoq – jocul de-a v-ați ascunselea

** Nisholda – un dulce care se prepară în luna Ramadanului

„Scopul meu este să înțelegem cum a creat țarul Petru Rusia mai degrabă decât să descălcăm inutil ceea ce era odinioară haos.“

Voltaire

Indiscutabil, Rusia a constituit dintotdeauna o provocare la adresa Europei. Așezată la granița dintre Asia și Europa, socotită când țară europeană, când asiatică, Rusia a avut un destin barbar: stăpânită de varegi, care prin Rurik inaugurează prima dinastie a ruzikizilor, apoi de tătari timp de două secole, Rusia își va extinde treptat teritoriul, în special sub Ivan IV cel Groaznic (1533-1584), după care au venit câțiva ani de rivalități între familiile boierești, iar Boris Godunov (1588-1605) acaparează puterea, domnia sa fiind marcată de foamete și de o răscoală țărănească. Dar țarul care a modernizat Rusia, dorind să facă din ea o țară europeană, a fost Petru cel Mare (1672-1725), care și-a început domnia în 1682, fiind conștient de înapoierea țării sale din punct de vedere economic, militar și cultural. De-a lungul anilor figura lui Petru cel Mare a suscitat interesul multor istorici și scriitori, dar una dintre primele monografii care i-au fost consacrate aparține lui Voltaire (1694-1778), întrucâtva contemporan cu Petru cel Mare, Voltaire dedicând monografii și lui Carol al XII-lea și lui Ludovic al XIV-lea. Așadar, după cum aflăm dintr-o însemnare situată pe coperta a patra a cărții, acest opuscul* este scris la rugămintea țarinei Ecaterina cea Mare, cu care Voltaire s-a aflat în corespondență vreme de câțiva ani. În prefața lucrării sale, Voltaire scrie referitor la Carol al XII-lea și Petru cel Mare: „Unul nu a lăsat decât ruine în urma lui, celălalt este fondator al multor domenii... Istoria lui Carol al XII-lea era prezentată spre desfățare, pe când cea a lui Petru I se dorște pilduitoare“. Structurată în 36 de capitole și texte originale, lucrarea consacrată lui Petru cel Mare începe cu descrierea celor 16 gubernii ce alcătuiau Rusia la vremea respectivă, din punct de vedere geografic, apoi

cartea străină

Ionel SAVITESCU

Istoria Rusiei sub Petru cel Mare

populația, obiceiurile, religia, finanțele, armata. Voltaire subliniază că India și China sunt civilizate de timpuriu, având câteva milenii de istorie: „Rușii au venit mai târziu, aducând în țara lor artele perfecționate deja, au făcut mai multe progrese în cincizeci de ani decât orice altă națiune într-o jumătate de mileniu“ (p. 30). Moscova descrisă de către Olearius pe la 1633, când însoțise o solie germană, impresionează prin măreție, întindere, populație. În schimb, în 1663, contele de Carlisle, ambasador al lui Carol al XII-lea, remarcase lipsa de confort în care trăiau rușii: dormeau pe scânduri, nu aveau mobile, fețe de masă, drumuri pietruite. Hainele de ceremonie erau împodobite cu aur și pietre prețioase. În ceea ce privește obiceiurile, vestimentația, moravurile, erau influențate de Asia, nu de Europa. Alexei, fiul lui Mihail, a avut dintr-o primă căsătorie doi fii și șase fiice (Sofia, cea de-a treia fiică, singura remarcată în Europa, nutriend ambiții de încoronare), iar din a doua, Alexei i-a avut pe Petru și Natalia. Petru s-a născut la 30 mai/10 iunie 1672, la vârsta de 10 ani este desemnat urmaș de Feodor, fiul cel mare al lui Alexei. Însă pe tron ajung Ivan (fiul lui Alexei din prima căsătorie) și Petru, iar Sofia co-regentă, asociind la putere pe prințul Vasile Golițin. În secret se luase decizia ca Petru să fie eliminat. Complotul este descoperit, Golițin este exilat, iar prințesa Sofia trimisă la mănăstire, în pofida calităților native: „Educația primită nu era însă la înălțimea geniului său: interesul prințesei Sofia fusese mai ales să-l țină în ignoranță și să-l lase pradă

exceselor pe care tinerețea, trândăvia, obișnuința și rangul său le ofereau din plin“ (p. 56). Curând, Petru se rușinează de existența sa, începe să învețe singur germana și olandeza, devine interesat de artele militare, de diferite meserii, muncind alături de meșterii respectivi, interesat de guvernare. Aduce meșteri din străinătate, înființează regimentul de gardă Preobrajinski. Alt regiment de gardă: Semenuvski. Petru a servit în armată ca toboșar, soldat, sergent, locotenent, căpitan. În 1689, avea perspectiva unor războaie cu Turcia, Suedia, China. Între Rusia și China intervine un tratat de pace redactat în latină, se delimitează granița dintre cele două imperii, însă în 1722, între cele două țări se produce o ruptură. Expediția lui Nicolae Milescu-Spătarul (1675-1678), care fusese trimis în China de țarul Alexei, tatăl lui Petru, nu este amintită. În 1695, rușii întreprind o expediție spre Marea de Azov, ocazie pentru Petru de a se înrola ca voluntar, dorind să învețe înainte de a conduce. Se bate moneda cu

inscripția *Petru 1, împăratul Moscovei, veșnic august*; pe verso se putea citi: *Biruitoar prin foc și apă* (p. 67).

A urmat în 1697 trimiterea unor tineri ruși la Veneția, Livorno și în Olanda pentru a învăța arta navigației și construcției navelor. Totodată, Petru întreprinde o primă călătorie în Europa sub numele de Petru Mihailov. Muncea și se hrănea la fel ca ceilalți muncitori: „Puține meserii sau arte i-au rămas necercetate în detaliu. Îi plăcea mai ales să aducă la zi hărțile geografice care, atunci, marcau la întâmplare poziția orașelor și a fluviilor din ținuturile sale, puțin cunoscute“ (pp. 72-73). În Anglia își desăvârșește cunoștințele. Revine în Olanda, dar vizita este scurtată, pentru că în Rusia începuse o revoltă, iar strelții au voit să o înscăuneze pe Sofia. Petru pedepsește sever pe capii revoltei, alții sunt exilați, iar corpul strelților este distrus. Petru trece la reorganizarea armatei, schimbarea calendarului și impunerea vestimentației europene, interzicerea bărbii. A construit caravanseraiuri, a inaugurat Ordinul *Sf. Andrei*. Războiul cu Carol al XII-lea la Narva, în plină iarnă, este defavorabil rușilor, care deși superiori numeric sunt învinși, fapt ce l-a determinat pe Petru să afirme: „Știu bine, spunea el, că suedezii ne vor fi pentru multă vreme superiori; dar în cele din urmă vom învăța de la ei înșiși cum să-i învingem“ (p. 88). Petru trece la înfăptuirea altor reforme, se traduc cărți de morală și arte, iau ființă școli de astronomie, geometrie, navigație, se înființează un spital, apoi se hotărăște construcția orașului Petersburg. Între ruși și suedezi au loc mai multe bătălii cu sorți de victorie schimbători. Hatmanul ucrainean Mazeppa devine aliat al lui Carol al XII-lea. Bătălia decisivă dintre Petru și Carol al XII-lea are loc la Poltava (1709): „Această bătălie urma să decidă destinul Rusiei, al Poloniei, al Suediei și al celor doi monarhi spre care Europa își îndrepta ochii“ (p. 117). Aparent, suedezi păreau victorioși, dar Carol este rănit la picior, intervine confuzia printre suedezi, care părăsesc câmpul de luptă. Carol se refugiază la turci, unde va rămâne timp de câțiva ani. Resturile

armatei suedeze au trecut prin București înălțând Turnul Colței, prăbușit la cutremurul din 1802, apoi, mai târziu, demolat (1888), iar pe ruinele sale a fost ridicat Foișorul de Foc. În 1711, Petru i-a înfruntat pe turci la Stănilești, pe Prut, împreună cu principele moldovean Dimitrie Cantemir. Lipsa de provizii și apă, apoi insuficiența trupelor rusești erau în măsură să provoace un dezastru pentru Petru dacă nu se negocia cu marele vizir turc Baltagi Mehmet. Un armistițiu spre nemulțumirea tătarilor și a suedezilor, care l-au socotit „laș și infam“ pe vizir. Petru refuză să-l predea turcilor pe Dimitrie Cantemir și este afectat de înfrângerea suferită. Totuși, în 1717, Petru întreprinde o a doua călătorie în Europa apuseană pentru a studia subtilitățile politice ale curților regale. La Luvru, își vede chipul gravat pe o medalie, iar pe revers erau gravate cuvintele lui Vergiliu: „Căștigă putere călătorind“. Se reculege la mormântul lui Richelieu: „Mare om! Ți-aș fi dat jumătate din statele mele numai ca să învăț de la tine să conduc cealaltă jumătate!“ (p. 180). Înainte de a părăsi Franța, Petru dorise să o vadă pe Doamna de Maintenon. Întors în Rusia, Petru a fost în conflict cu fiul său Alexei, pe care îl condamnă la moarte. Pe plan intern, Petru este preocupat de comerț, de impunerea unui cod de legi, de reformarea religiei. Pe plan extern, el continuă războiul cu Suedia și primește titlurile de *cel Mare, Împărat și părinte al patriei* (p. 226). În 1722 pornește o expediție în Persia. La întorcere o încoronează pe Ecaterina, dar starea sănătății lui Petru se agravează, încât pe 28 ianuarie 1725, la ora 4 dimineața, Petru cel Mare se stinge. Moartea intervenise nu din cauza unei boli, cum relatează Voltaire, ci din alte cauze: Petru intrase în apele înghețate ale Nevei să salveze câțiva marinari de la înec, contractase o răceală gravă, care i-a provocat moartea. Înainte de a muri a reușit să scrie pe o hârtie: „Dați totul lui...“ După Petru au venit pe tronul Rusiei trei împărăteșe și o regentă: Ecaterina I, Anna Ivanovna, Anna Leopoldovna, Elisabeta Petrovna. Textele originale completează o lucrare de excepție. În extremis, semnalăm la pagina 160 și următoarele scrierea incorectă a orașului Stettin (Stetin).

* Voltaire, *Istoria Imperiului Rus sub Petru cel Mare*, traducere de Carmen-Irina Floare, București, Editura „Orizonturi“, 2020, 263 p.

Icoana Maicii Domnului de la Athos, pentru Ion Caramitru

La Festivalului Internațional „Shakespeare“ de la Craiova, într-un cadru festiv, s-a decernat **Premiul Criticii (in memoriam) Ion Caramitru – actor shakespearian emblematic** pentru creațiile antologice: Hamlet, Romeo, Ferdinand, Feste, Pericle, Eduard al III-lea, Macbeth, Prospero, Shylock, acordat de Asociația Internațională a Criticilor de Teatru – Teatrologie, în parteneriat cu Asociația Internațională a Criticilor de Teatru (AICT/ IATC). Au prezentat *Laudatio* Ludmila

Patlanjoglu – președinte onorific (AICT – Teatrologie) –, George Banu – președinte de onoare – și Jeffrey Eric Jenkins, președinte (AICT/ IATC).

Distincția a constat într-o diplomă și un dar prețios de la Muntele Athos – **Icoana Maicii Domnului „Pantanassa“ (Împărăteasa tuturor)**. Familia a transmis un mesaj emoționant celor care au făcut posibil acest moment de rememorare a dăruirii de o viață a actorului în crearea marilor roluri shakespeariane.

Sherzod ARTIKOV (Uzbekistan)

Sonata lui Rahmaninov

Kazakhstan, Liban, Macedonia, Mexic, Muntenegru, Nicaragua, Peru, Polonia, România, Rusia, Serbia, Siria, Slovenia, Spania, Turcia, SUA, Ucraina.

Traducere din uzbekă în engleză:

Nigora MUKHAMMAD;

Traducere din engleză în română:

Florentina-Loredana DALIAN

Sherzod Artikov s-a născut în 1985, în orașul Marghilan, din Uzbekistan. A absolvit Institutul Politehnic Fergana, în 2005. A fost unul dintre câștigătorii concursului literar național „My Pearl Region”, la secțiunea de proză, în 2019. Debutează editorial în 2020, cu „Simfonia toamnei”, carte publicată în Uzbekistan, la Editura „Yangi Asr Avlodi”. În 2021, lucrările sale au fost publicate în antologiile numite „World Writers in Bangladesh”, „Asia sings” și „Mediterranean Waves in Egypt”, în limba engleză. În 2021, a participat la Congresul Internațional al Scriitorilor, organizat în Argentina, la conferința internațională de literatură sub denumirea „Mundial insurgencial cultura”, dedicată vieții și operei lui Federico Garcia Lorca, la Festivalul Internațional de Poezie din Tunisia, la Târgul Internațional de

Poezie din Singapore. Anul acesta a fost premiat drept Ambasador al Păcii Globale de către Fundația Iqra, Ambasador Internațional al Păcii de către Forumul Literar Mondial pentru Pace și Drepturile Omului și a primit „Certificat de prietenie” și alte certificări de la „Revista Cardenal”, în Mexic. În prezent, este consultantul literar al site-ului cultural din Pakistan „Sindh Courier”, reprezentantul și delegatul în Uzbekistan al revistei de literatură „Cardenal” (Mexic) și al revistei de literatură și artă „Casa Bukowski” (Chile).

Scrierile sale au fost publicate în reviste literare, ziare și site-uri web din Albania, Anglia, Arabia Saudită, Argentina, Bangladesh, Belgia, Bolivia, Chile, China, Columbia, Costa Rica, Egipt, Germania, Grecia, Guatemala, India, Indonezia, Iordania, Iran, Irak, Israel, Italia,

Nilufar era din cale-afară de bucuroasă. În sfârșit, așezată la pian, reușise pentru prima dată să cânte sonata compozitorului ei favorit fără partitură și fără urmă de greșeală. Situația asta o încânta peste poate. Nu reușise de săptămâni întregi și, oricât de tare s-ar fi străduit, eforturile îi erau zadarnice. În cele din urmă, munca ei asiduă dăduse, iată, rezultate. În sfârșit, acum va putea cânta cu ușurință celebra sonată în Re-minor a lui Rahmaninov fără partitură, într-un îndelung așteptat concert. La această sonată, nu mai are nevoie de partitură. Gândindu-se la asta, era extrem de fericită și emoționată. Uneori se ducea la pianul ei roșu, alături se holba la picturile compozitorilor, atârnat pe pereții camerei și se tot fâțâia înainte și-napoi.

Îi venea chiar să danseze pe vârfuri, ca o balerină. Dar se răzgânde, rușinându-se. Dacă gemenii ei ar fi fost acolo, fără îndoială i-ar fi îmbrățișat, i-ar fi pupat pe față, împărtășindu-și bucuria cu ei. Însă, din păcate, ei se află într-un internat de fotbal. Sosesc abia în weekend. Îi părea rău. I-ar fi plăcut să-și împărtășească bucuria cuiva în timp ce pregătea cina. Nu se putea stăpâni. De-aceia, probabil, se tot uita la telefonul negru de pe raftul din hol. După un timp, s-a dus la telefon. A ridicat receptorul și a format numărul. Odată conexiunea făcută, în receptor s-a auzit o voce cunoscută:

„Sunt într-o ședință.”

„Vii devreme azi acasă?” a întrebat entuziasmată, fără să-i pese vreun pic de faptul că soțul ei se afla în ședință.

„Ce-i? Ce s-a întâmplat?” a întrebat el, surprins.

„Totu-i în regulă”, a continuat, încercând să se calmeze. „Îți spun când vii. S-a întâmplat ceva minunat.”

„Bine, voi pleca.”

Vocea soțului nu s-a mai auzit. A presupus că s-a întrerupt legătura. Deși situația a cam indispus-o, punând telefonul în furcă un pic frustrată, amintindu-și din nou succesul ei, buna dispoziție i-a revenit. Zâmbi mulțumită, privind în oglinda din hol.

Nimeni și nimic n-ar putea-o răni în momentul acesta. Asta fiindcă obținuse un succes uriaș pentru ea însăși. Până în ziua aceea, putuse cânta fără partitură doar sonata lui Beethoven dedicată Elisei, valsurile lui Brahms și două-trei nocturne scurte de Chopin. Dar

acestea erau compoziții muzicale scurte, pe care orice pianist amator le-ar fi putut interpreta. Nu cereau nici instruire prea multă, nici mare talent. Pe când sonata lui Rahmaninov era și foarte lungă, și foarte complexă structural, iar dacă aceste două aspecte ar fi neglijate, interpretul ar putea lesne fi derutat și forțat să greșească. Fie și atunci când interpretează după partitură.

„Ce s-a întâmplat?” a întrebat-o soțul.

Își ținușe promisiunea și se întorsese mai devreme de la lucru. Când l-a văzut, Nilufar a aplaudat bucuroasă. Și-a imaginat că în ziua concertului va veni la fel – frumos îmbrăcat și cu un buchet de flori în mâini. Și era peste măsură de încântată gândindu-se că acest vis va deveni foarte curând realitate. Cu astfel de gânduri, i-a luat cu blândețe mâna sotului său, îndreptându-se către camera cu pianul. I-a cerut să se așeze. Acesta, neînțelegând nimic, stătea cam neputincios pe scaun. Ea s-a oprit în fața pianului.

„Voi cânta sonata în Re-minor de Rahmaninov, fără partitură”, zise ea, așezându-se pe scaunel. „Ascultă cu

atenție!” Își îndreptă arătătorul către soțul ei, ca un copil, cu obraji roșii de emoție. Apoi și-a pus degetul în fața nasului făcând în glumă către soțul său: „șșșșș!” Începu să interpreteze sonata fără partitură.

Misterul muzicii, care de secole a zdruncinat inima omului, a mângâiat-o și a făcut-o fericită, și-a întruchipat iubirea pură și ura dureroasă, s-a răspândit în liniște prin încăperea prin intermediul pianului. De data aceasta, melodia a adus amintirile trecutului în inima omului. Sonata îi amintea întotdeauna de propria copilărie. Când era elevă la conservator, când era inclusă în programul personal la diverse concursuri, oricând și oriunde a evoluat, și-a amintit de copilărie. Era la fel atunci, ca și ieri. Și este la fel acum. Își mișca degetele lungi și subțiri peste clapele negre și albe. Și amintiri dragi dintr-o copilărie de demult, fericită și fără griji, îi veneau în minte una câte una. Înfășurând o batistă albă în jurul frunții mamei, făcând pâine fierbinte în cuptor, inima i s-a cufundat pentru o clipă ca un preludiu al amintirilor. În copilărie, mama cocea mereu pâine în cuptor

• Florin Șuțu – Lecturi amanate

duminica. Purta un coș mai mare decât ea și nu se putea mișca pe lângă el. După ce pâinile erau rumene și umflate, mama le tăia și le arunca în coș. Apoi le întindea, pentru a se răci mai repede. Între timp, ea avea să-și pună în buzunarul jachetei colăceii fierbinți și secreți. După aceea, ea înmuia colăceii în apa pârăului care curgea pe străzi și se bucura să mănânce prăjiturile sprijinită de cais.

Când sonata a ajuns la jumătate, amintirea copilăriei a prins viață și mai abilit. Iat-o pe stradă, numărând. E cât o veveriță de mică. Are părul blond. Chiar și atunci toată lumea o numea „blonda”. Număra întruna, iar în acest timp, prietenii ei se ascundeau în diferite locuri. După un timp, se apuca să-i caute peste tot. „Berkinmachoq”, oftă ea, iar mâinile care se mișcau neîncetat pe clape slăbiră brusc. În zilele de vară, nu venea de pe stradă, ignorând cireșele atârnat de tatăl ei de urechi și fluturându-și părul, care era împletit ca niște crenguțe de salcie de mama ei. Era mult mai jucăușă. Iarna, dacă ninge, era ca o vacanță pentru ea. Împreună cu ceilalți copii, făceau un om de zăpadă în mijlocul drumului și se bulgăreau la nesfârșit. Până seara, avea să conducă sania pe care o adusesse tatăl ei.

După o vreme, „merse” la unchiul din capul străzii, care vindea nisholda**. În copilărie, în lunile de Ramadan, unchiul îi umplea mereu ceșcuța cu nisholda. Până ajungea acasă, aduna moțul nisholdei cu degetele. Parcă avea în brațe o păpușă murdară și pantofi plini cu apă. „Ce bună și dulce ar fi fost o nisholda”, își zise. Apoi și-a amintit când mergea împreună cu alți copii pe străzi în serile lunii sfinte, oprindu-se la fiecare casa, și cântând cântecul Ramadanului:

Am venit la casa voastră

să vă urăm de Ramadan

Domnul să vă binecuvânteze

cu un fiu în leagăn....

Ar cânta cântecul acela. Cântecul era lung. Din păcate, de-abia își amintea începutul. Așa începea. Îl cânta împreună cu copiii. Băieții și fetele cântau cântecul Ramadanului la unison, întinzând în mâini o față de masă lungă. În pragul fiecărei case... chiuieli. Vecinii dădeau uneori bani, alături dulciuri, fructe, iar fața de masă se umplea

• continuare în pag. 22